

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav hudební vědy

Bc. Frederik Pacala

**Hudba v literárnej tvorbe vybraných českých
humanistov 16. storočia**

**Music in the Literary Works of Selected Czech
Humanists of 16th Century**

Diplomová práca

Vedúci práce: Mgr. Jan Baťa, Ph.D.

Konzultant: PhDr. Jiří K. Kroupa

Praha 2018

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne, že som riadne citoval všetky použité pramene a literatúru, a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa 10. mája 2018

Abstrakt

Témou práce sú hudobné alúzie v literárnej tvorbe českých humanistov 16. storočia. Autor v nej predstavuje doterajšie využívanie tejto tvorby v rámci českej hudobnej historiografie. Následná pozornosť je zameraná na osobnosti humanistickej kultúry v českých zemiach, možnosti ich spojenia s hudobnou kultúrou a v snahe poukázať na ich vzájomné väzby a kontakty. Druhá časť práce je zameraná na dve konkrétne osobnosti – Georgia Handschia a Jakuba Srnovca – na ktorých diele sú ilustrované možnosti hlbšieho využitia tohto typu prameňov v hudobno-historiografickom bádání.

Kľúčové slová

Georgius Handschius, Jakub Srnovec, básnická tvorba, hudba, *musica*, humanizmus, 16. storočie, české zeme

---

Abstract

This thesis deals with the musical allusions in the literary works of Czech humanists of 16th century. The author presents the current applications of these sources in Czech musical historiography. Further attention is focused on the representatives of the humanist culture in the Czech lands, the possibilities of their connection with the musical culture and on the effort to point out their mutual ties and contacts. The second part of the thesis is focused on two specific personalities – Georgius Handschius and Jakub Srnovec – whose works illustrate the possibilities of deepening the use of this type of sources in musical-historiographical research.

Keywords

Georgius Handschius, Jakub Srnovec, Poetic Works, Music, *musica*, Humanism, 16th Century, Czech lands

*Musica lætitiæ comes & medicina doloris
iure vocor, duce me cura sepulta iacet.
Lætitiæ nutrix, curarum dulce levamen,
oblecto iuvenes exhilaroque senes.*

Obsah

Predslov	10
I. Úvod	11
II. Hudba v literárnej tvorbe vybraných českých humanistov 16. storočia	13
II.1 Využitie humanistickej tvorby ako prameňa	16
II.2 Typizácia prameňov a pramenných zbierok.....	31
III. Českí humanisti a hudba.....	35
IV. Georgius Handschius	44
IV.1 Život a dielo	44
IV.2 Georgius Handschius a hudba.....	47
IV.2.1 Farragines	50
IV.2.2 Ραπσωδηαι sive epigrammata	53
IV.2.2.1 In campanam magnam.....	56
IV.2.2.2 De papa & Luthero	59
IV.2.2.3 In commendationem cantilenarum sacrarum.....	63
IV.2.2.4 Epithalamion.....	65
V. Jakub Srnovec	69
V.1 Život a dielo.....	69
V.2 Jakub Srnovec a hudba	71
V.2.1 Apophoreta aliquot	72
V.2.1.1 Ad dominum Ioannem Coloniensi et dominum Matthiam Curium.....	77
V.2.1.2 Ad dominum Ioannem Lucam.....	78
V.2.1.3 Ad dominum Sixtum Ottersdorffium.....	79
V.2.1.4 Ad magistrum Sebastianum Presticenum	80
VI. Záver	86
VII. Pramene a literatúra	90
VII.1 Pramene	90
VII.1.1 Rukopisné pramene.....	90
VII.1.2 Tlačené pramene.....	90
VII.2 Použitá literatúra.....	101
VII.2.1 Monografie, slovníky.....	101
VII.2.2 Články a štúdie.....	108
VII.2.3 Internetové zdroje	111
VIII. Zoznam skratiek, notových ukážok, grafov a príloh	112
VIII.1 Použité skratky	112

VIII.2 Bibliografické skratky.....	112
VIII.3 Zoznam notových ukážok.....	114
VIII.4 Zoznam grafov	115
VIII.5 Zoznam príloh	115
IX. Editorské poznámky	117
X. Prílohy	121

Predslov

De novo – Humanistická literatúra prináša podnety pre bádateľov vo všetkých vetvách historického výskumu. Jej sila neobišla ani hudobnú historiografiu a bola jedným z podnetov k zrodu tejto práce.

E pluribus unum – Jej skutočný zrod sa uskutočnil v dobe ukončenia spisby mojej juvenílie Václav Clemens Žebrácký – *Idea unionis musicae et poeticae* (1617). Pri rozhodovaní sa o ďalších krokoch som priročil k excerpicii *Rukověti humanistického básnictví*, v ktorej som sa zameral na všetky zmienky o hudbe ako teoretickej tak aj praktickej disciplíne, s nádejou nadviazania na predchádzajúcu prácu. Závety nepriniesli očakávané výsledky v takej podobe, s ktorou som počítal pred započatím excerpcie, avšak otvorili novú cestu, ktorej výstupom je práve táto diplomová práca.

Via nova – Samotná cesta nebola vždy jednoduchá avšak *per aspera ad astra*. Množstvo spracovaného materiálu, preštudovanej literatúry a hodín strávených prácou, ktorá svoje plody prinášala niekedy len veľmi pozvoľna, vyústili do konca, pre mňa určite nie najžiarivejšieho, ale o to zaslúženejšieho. Ten priniesol mnohé nové podnety, pohľady a možnosti, ktoré ako dúfam vyústia do ďalšieho výskumu prinášajúceho nové poznatky k tak ušľachtilému umeniu a vede akou je *musica*.

Sine amicitia, viva esse nullam – Na záver tohto krátkeho predslovu by som chcel poďakovať Mgr. Janovi Baťovi, PhD. za jeho nedocniteľné rady, ako na poli odbornom tak aj ľudskom, bez ktorých by táto práca nedosiahla ani zďaleka svojej súčasnej podoby, ďalej PhDr. Jiřímu K. Kroupovi za cenné podnety a revízie latinských textov, v neposlednom rade mojej rodine a priateľom, ktorí ma podporovali počas celého štúdia.

Praha, máj 2018

I. Úvod

Poznanie teoretických konceptov *musici*, jednej zo siedmich slobodných umení, je neodmysliteľnou súčasťou hudobnej kultúry 16. storočia. Nedostatok priamych hudobno-teoretických spisov, z ktorých môžeme dedukovať úroveň hudobného vzdelania v českých zemiach, nám však pohľad na túto tematiku značne skresľuje. Toto obmedzenie, ktoré pri bádani o danej tematike musíme brať do úvahy, však môžeme čiastočne nahrádzať z iných zdrojov, ktoré môžeme hľadať v textovej produkcii vzdelanej inteligencie.

Tá je centrálnym východiskom predkladanej diplomovej práce, ktorá si dala za cieľ vniesť nové svetlo do bádania na poli hudobnej kultúry 16. storočia. To vzniká zo silne interdisciplinárneho charakteru stojaceho na pomedzí medzi hudobnou historiografiou a historickou literárnou vedou. I keď práca nezačína absolútne *ab ovo*, využitie tohto typu materiálu bolo v textoch predchádzajúcich autorov vždy len marginálne alebo veľmi čiastkové. Z tohto dôvodu práca neprestavuje *opus perfectum et absolutum*, ale len prvý krok na dlhej ceste výskumu tohto druhu.

Celá práca je rozčlenená do štyroch samostatných kapitol, ktoré by mohli byť rozdelené na teoretickú, zaoberajúcu sa všeobecnými predpokladmi textu a témy, a praktickú časť zastúpenú dvoma prípadovými štúdiami, ilustrujúcimi možné príklady prístupov k danému materiálu. Zložky teoretického oddielu tvorí rozsiahly pohľad na využívanie ťažiskového prameňa tejto práce, humanistickej literatúry, v hudobno-historiografickom bádani a typizácia pramenného materiálu, využiteľného v predkladanej práci či publikáciách obdobného typu. Tretia kapitola sprostredkuje pohľad na skupinu českých humanistov spojitelných s hudbou a čiastočne mapuje možné východiskové prvky charakterizujúce tento autorský okruh a pojednáva o ich vzájomných kontaktoch.

Štruktúra záverečných dvoch kapitol pozostáva z dvoch častí. Úvodná časť obsahuje životopis autora s uvedením jeho diel. Druhá časť sa najprv snaží zmapovať autorovo spojenie s hudbou na základe doterajšej literatúry, ktorá je v prípade spracovávaných autorov marginálna, a priamych, primárne autobiografických zmienok v ich diele. Na to nadväzujú už konkrétne príklady

z básnickej tvorby, s úvodmi venujúcimi sa, pre priblíženie kontextu diela, aj samotným zbierkam.

Mená humanistov sú uvádzané podľa hesiel uvedených v *Rukověti humanistického básnictví*, alebo sa snažia priblížiť normám uvedenej práce. Na určitých miestach je pre prehľadnosť a lepšie pochopenie uvedená aj variantná forma mena (Benedetto Tola/Benedictus Thola). Pri prvom výskyte mena autora sú v zátvorkách umiestnené roky narodenia a (alebo) smrti.¹ Prípadná absencia údajov znamená, že nebolo možné dáta bližšie dohľadať. Tituly jednotlivých tlačí budú v podčiarkových poznámkach uvádzané vo svojej skrátenej podobe – *in extenso* sú sprístupnené v záverečnom zozname prameňov.

Na záver úvodu uveďme nastolené ciele, ktorými sú predstaviť tému, predstaviť autorov okruhu spojeného s hudbou a na dvoch príkladoch autorov rôzneho postavenia poukázať na možné prístupy k skúmanému materiálu a z nich vystupujúcich výsledkov. V neposlednom rade môžeme považovať za cieľ sprístupnenie v záverečných kapitolách analyzovaných prameňov formou kritickej edície, priloženej v závere predkladaného textu. Finálnym cieľom práce je rozšírenie poznania na poli hudobnej kultúry v českých zemiach a prínos nového elementu do stále sa rozvíjajúcej hudobnej historiografie.

---

¹ V prípade, že je známy len jeden z údajov, sú využité znaky - * (narodenie), † (úmrtie).

II. Hudba v literárnej tvorbe vybraných českých humanistov 16. storočia

V úvode tejto kapitoly predstavím predkladanú diplomovú prácu už konkrétne. Nasledujúce odstavce sa budú venovať popisu názvu práce, uvediem doterajšie využitie humanistickej tvorby ako prameňa a typizáciu využiteľných prameňov.

Pristúpme teda k rozboru názvu celej práce a z neho vyplývajúcich poznatkov, ktoré sú prvými krokmi pri predstavení *hudby v literárnej tvorbe vybraných českých humanistov 16. storočia*. Ako centrálny pojem tu vystupuje *hudba*, zastupujúca po prvý raz termín *musica* ako jedna zo *septem artes liberales*, predstavených Martianom Capellom (c360-c428) v jeho diele *De nuptiis philologiae et Mercurii*.² Je zrejmé, že všetci autori, ktorým je v tejto práci venovaný priestor, sú univerzitne vzdelaní a preto si môžeme dovoliť uviesť aspoň úryvok z prológu *Musica speculativa* Johanna de Muris (c1290/95-po1344), s ktorou sa pri svojich štúdiách mohli stretnúť:³

„*Quantam insuper efficaciam super humanos appetitus ad diversa morum genera transmutandos soni harmonici contineant, eleganter docuit Boetius in prologo suae Musicae, ad cuius inspectionem cui curae fuerit, se convertat.*“

² CAPELLA, Martianus – Willis, James (ed.): *De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, Leipzig 1983. Viac k Martianovi Capellovi a jeho dielu cf. PETROVIČOVÁ, Katarína: *Martianus Capella: Nauky „na cestě“ mezi antickou a středověkem*, Brno 2010.

³ Vyjadrenie potenciality je na tomto mieste zámerné. Napriek tomu, že bol Murisov spis rozšírený a v 16. storočí stále využívaný pri univerzitnej výuke (cf. CARPENTER, Nan Cooke: *Music in the Medieval and Renaissance Universities*, Norman 1958 [k hudbe na Karlovej univerzite cf. s. 95–100 a 222–224]) nižšie citovaná pasáž z jeho diela sa vzťahuje s istotou len na študentov, ktorí zložili magisterskú skúšku na *Karlovom učení*. Jej súčasťou boli dve otázky z Boethiovej *De institutione arithmetica* a Murisovej *Musica speculativa* (cf. e. g. Praha, Národní knihovna České republiky, sign. 44.E.8 adlig. (TRUHLÁŘ, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in c.r. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur. Pars posterior, Codices 1666-2752 forulorum IX-XV et Bibliothecae Kinskyanae, adligata 2753-2830, tabulae, addenda, index*, Pragae 1906, s. 387; *Répertoire International des Sources Musicales (RISM) B/III/5*, s. 19)). Študenti, ktorí skladali svojej magisterské skúšky na inej univerzite, či už ňou bola pražská *Jezuitská akademie* alebo iná univerzita mimo *země Koruny české*, mohli svoje štúdiá na artistických fakultách završovať z iných spisov venujúcich sa hudbe. Cf. BERÁNEK, Karel: *Bakaláři a mistři filozofické fakulty Univerzity Karlovy v letech 1586–1620*, Praha 1989, s. 6 (ďalej len KOUBA 1989); KOUBA, Jan: *Od husitství do Bílé hory (1420–1620)*, in: ČERNÝ, Jaromír (et al.) *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Praha 1989, s. 144 (ďalej len KOUBA 1989); PEŠKOVÁ, Jarmila: *Ordines lectionum jako pramen k poznání výuky na artistické fakultě pražské univerzity v letech 1570–1619*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 30/1, 1990, s. 9–30.

*Ibidem etiam videre poterit, quanta debet esse cura viris politicis de bene moderata musica conservanda.*⁴

Johannes de Muris spolu s Boethiom (c480-c524) tvoria medzi bádateľmi o hudobnej teórii základ stredovekej tradície. K tej je často bez väčších námietok priradená aj Karlova univerzita 16. storočia, čo súčasný výskum začína postupne vyvracať.

V druhom ponímaní je hudba umením, ktorého vyjadrovacím prostriedkom je zvuk, historicky zastúpená Boethiovým pojmom *musica instrumentalis*.⁵ Hlavných predstaviteľov konceptu znejúcej hudby môžeme v rámci básnickej tvorby rozdeliť na dve skupiny.

Do prvej patria mýtické, biblické, poprípade historické, postavy, ktorým sa prisudzuje vytvorenie (zušľachtovanie) hudby – Apolón, múzy, Orfeus, Júbal, Dávid, Pytagoras etc.⁶ Tieto postavy sú v rámci hudobne-teoretických spisov často uvádzané v oddieloch o pôvode hudby. Informácie o nich autori čerpali predovšetkým v dielach priamo venovaných hudbe, ale aj pri štúdiu autoritatívnych textov, ktoré sa využívali pri výučbe latinčiny na partikulárnych školách.⁷

Druhou skupinou sú skladatelia a hudobníci, ktorým básnici často venujú svoje verše popisujúce buď hudbu všeobecne, alebo ich vlastné kompozičné alebo interpretačné umenie.⁸ Spojením oboch tých konceptov sa priblížime k pojmu

⁴ WITKOWSKA-ZAREMBA, Elżbieta: *Musica Muris i nurt spekulatywny w muzykografii średniowiecznej = Musica Muris and speculative trend in the medieval musicography*, Warszawa 1992, s. 171.

⁵ JAROŠOVÁ, Alexandra – BUZÁSSYOVÁ, Klára (eds.): *Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L., 2. zv.*, Bratislava 2011, s. 205; BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus: *De institutione musica, liber primus, Caput II. Tres esse musicas, in quibus de vi musicae narratur*.

⁶ Apolón – Boh hudby a vodca múz (viac KREJČÍ, Vilém: *Appolón*, in: BAHNÍK, Václav (ed.) et al.: *Slovník antické kultury*, Praha 1974, s. 55); múzy – ochrankyne umenia (KREJČÍ, Vilém: *Appolón*, in: *Slovník antické kultury*, s. 395); Orfeus – bájný spevák (KREJČÍ, Vilém: *Orfeus*, in: *Slovník antické kultury*, s. 435-436); Júbal – otec všetkých, ktorých hrajú na harfu a iné hudobné nástroje (Gn 4:21) (NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*, Praha 1992, s. 312); David – židovský kráľ, bájný autor žalmov (*Biblický slovník*, s. 116-118); Pytagoras – grécky filozof, bájný vynálezca proporcií (KUCHARSKÝ, Pavel: *Pýthagorás*, in: *Slovník antické kultury*, s. 520).

⁷ WINTER, Zikmund: *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století: Kulturně-historický obraz*, V Praze 1901 (hlavne Kniha IV. *Učení*, s. 515-780); STORCHOVÁ, Lucie: *Paupertate styloque connecti: Utváření humanistické učenecké komunity v Českých zemích*, Praha 2011, s. 32-54 (ďalej len *Paupertate*); KABELKOVÁ, Markéta: *Hudba a škola v období české renesance*, Praha 1984 (diplomová práca; vedúci práce František Mužík).

⁸ „Z drobných příležitostných zmínek humanistické poezie se dá sledovat i dobové cenění některých hudebníků, [...]“ (KOUBA 1989, s. 145).

hudba z pohľadu humanistu 16. storočia, ktorý je pre túto prácu zásadný. Nie je len odrazom pojmu *musica*, ktorý sa vyučoval na univerzite, alebo odrazom praktickej hudby, ktorej sa už od štúdia na partikulárnej škole venovali ako speváci, ale zlúčením oboch tých prvkov, vytvárajúcich hudobnú kultúru v živote vzdelaného jedinca. Z týchto dvoch základných definícií môžeme ďalej vyvodiť už samostatné oblasti tvoriace centrum tejto práce – všeobecnú a hudobnú historiografiu a historickú hudobnú teóriu.

Spojenie *literárna tvorba vybraných českých humanistov* v sebe obsahuje už selekciu materiálu a autorov. Tá bola ovplyvnená samotnými prameňmi, zozbieranými primárne pri excerpácii *Rukovėti humanistického básnictví*,⁹ ale aj počas prieskumu veľkého množstva prameňov, ktoré potencionálne mohli obsahovať mnou skúmaný materiál. Súhrnne môžeme medzi skúmané pramene zaradiť všetky typy textových výstupov, e. g. drobné básne, predslovy k rôznym dielam, dedikácie, korešpondenciu. Následná selekcia už bola diferencovaná na základe formy textu, obsahu a typov prameňov so snahou, i keď len výberovo predstaviť rôzne typy materiálu a tým čitateľovi demonštrovať rôzne úrovne analýzy a rozličné typy výstupov či poznatkov.

Na záver ešte zhodnotím časové vymedzenie, ktoré v názve práce vystupuje ako *16. storočie*. Tu sa nemôžeme preto vyhnúť pojmu *humanizmus*, ktorý sme v predchádzajúcom odstavci obišli a v krátkosti vymedziť "16. storočie" na jeho základe.

Ako je už v historiografii zvykom, vymedzovanie a členenie histórie na menšie celky vytvára množstvo problémov a nejasností. Preto sa na tomto mieste odvolám na najväčšie autority v bádani o latinskom humanizme v *českých zemích*, ktorými sú Jan Martínek (1924-2014) a Josef Hejnic (1924-). Martínek samostatne v štúdiu *O předních představitelích latinského humanismu v Čechách* a v spolupráci s Hejnicom v štúdiu *O rozsahu a časovém rozložení naší humanistické literatury*, predstavil rozdelenie latinského humanizmu od jeho zrodu až k jeho prerodu na barokovú literatúru takto:¹⁰

⁹ HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *Rukovět humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 6 sv., Praha 1966-2011 (ďalej len RHB).

¹⁰ MARTÍNEK, Jan: *O předních představitelích latinského humanismu v Čechách*, in: MARTÍNEK, Jan: *Martiniana: Studie o latinském humanismu v českých zemích*, Praha 2014, s. 34-40 (ďalej len *Martiniana*) (pôvodne publikované v časopise *Zprávy Jednoty klasických filologů* 6 (1964) s. 18-

- 1) *Humanizmus "poděbradskej doby"* – významná osobnosť Jan z Rabštejna (1437-1473)
- 2) *Humanizmus "vladislavskej doby"* – významná osobnosť Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic (c1461-1510)
- 3) *"Pozdní humaznismus"*¹¹ – za ktorého prvú významnú osobnosť môžeme pokladať až Matouše Collina (1516-1566)

Práve tretí uvedený je centrom nášho záujmu. Časovo ho môžeme voľne vymedziť nástupom Habsburgovcov na český trón, i. e. rokom 1526 a približne rokom 1630, kedy umierajú zástupcovia poslednej, tretej generácie humanistických básnikov z *českých zemí*.¹² Kľúčovou udalosťou bola taktiež bitka na Bielej hore (1620), ktorej následkom množstvo humanistov stojacich na strane českých stavov muselo v nasledujúcich rokoch opustiť české zeme a dožiť zvyšok svojho života v exile.

II.1 Využitie humanistickej tvorby ako prameňa

Rozčlenením názvu na jednotlivé segmenty a následným popisom ich obsahu sme si predstavili tému práce už v úplnosti. Preto je rozumné pokročiť ďalej a pozrieť sa na doterajšie využitie humanistickej literárnej tvorby 16. storočia v hudobnej historiografii.¹³ Dôvodov pre tento postup je hneď niekoľko. Prvým

25); HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *O rozsahu a časovém rozložení naší humanistické literatury*, in: *Martiniana*, s. 29-33 (pôvodne publikované v časopise *Zprávy Jednoty klasických filologů* 7 (1965), s. 93-97). Hejnic s Martínkem neboli jediní, ktorí sa zaoberali periodizáciou, v ich prípade latinského humanizmu. Ďalšie koncepty nájdeme napr. v dielach Milana Kopeckého (KOPECKÝ, Milan: *Český humanismus*, Praha 1988, *passim*), Jana Blahoslava Čapka (E.c. ČAPEK, Jan Blahoslav: *Václav Klement Žebrácký a jeho poesie politická*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica* no. 2, zv. 1 (1955), s. 155-158) a Eduarda Petrů (PETRŮ, Eduard: *K otázce periodizace humanismu*, in: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Philologica* 35 (1974), s. 161–173).

¹¹ Späthumanismus.

¹² E.c. Jan Černovický (1569-1633)(RHB 2, s. 13-18), Mikuláš Troilus (1571-1633)(RHB 5, s. 394-402) a taktiež Václav Clemens Žebrácký (c1589-1637) (RHB 1, s. 370-382). Za výnimku pomôžeme pokladať Jakuba Iacobaea (c1591-1660)(RHB 2, s. 409-413), ktorý o viac než generáciu prežil svojho súčasníka Václava Clemensa; Cf. MARTÍNEK, Jan: *Tři generace humanistických básníků v Čechách = De tribus aetatibus poetarum quo renatas in Bohemia litteras coluerunt*, in: *Martiniana*, s. 41-57 (pôvodne publikované v *Zborníku Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Graecolatina et orientalia* 5 (1973), s. 195-204).

¹³ Doterajší stav bádania, ktorý by mal stáť práve na tomto mieste je v prípade predkladanej práci bezpredmetný, nakoľko sa hudbe v literárnej tvorbe humanistov 16. storočia doposiaľ nikto priamo v širšom meradle nevenoval. Samostatne stojí štúdiu Lucie Storchové *Ars musica v pozdně humanistické básni adresované Philippovi de Monte*, v ktorej autorka analyzuje cez obsah básne rétorické stratégie Elisabethy Ioanny Westonie (1582-1612) pri získavaní mecenášstva dvorného kapelníka Philippa de Monte (1521-1603) (STORCHOVÁ, Lucie: *Ars musica v pozdně humanistické básni adresované Philippovi de Monte*, in: *Clavibus unitis* 6 (2017), Online zdroj: http://www.acecs.cz/media/cu_2017_06_storchova.pdf (posledný prístup 10. 5. 2018).

z nich je absencia analogického typu muzikologickej práce, ktorý by mohol slúžiť ako východiskový bod stavu bádania. Druhým dôvodom tohto postupu je celkový prístup tejto diplomovej práce, ktorá vo veľkom množstve materiálu hľadá malé jednotky – hudbu v literárnej tvorbe – a analogicky preto – literárnu tvorbu v hudobnej historiografii, ktorá nikdy netvorila jedno z hlavných centier v dejinách hudby. Preto je cieľom tejto podkapitoly predstaviť vybrané práce zamerané na hudobnú historiografiu *zemí koruny české* a poukázať na rozsah a typ spracovávaných prameňov humanistickej literatúry 16. storočia.

Je zaujímavé sledovať prerod staršej historiografie (17.-19. storočie) k jej súčasnej podobe. Tá vykazuje silnú diferenciáciu medzi jednotlivými odvetviami – v prípade tejto práce to môžeme badať v postavení hudobnej a literárnej vedy. Z pohľadu muzikológa to je možné vidieť vo veľkom množstve moderných (v zmysle, využívajúcich moderné metódy a kritický pohľad na históriu) historiografických prác zameriavajúcich sa na určité dejinné obdobia a ich silnej koncentrácii sa na hudbu samotnú (táto diskontinuita sa však vďaka snahe aktuálnej hudobnej historiografie začína pri bádani o niektorých dejinných obdobiach vytrácať). Tieto postupy často vedú k absencii dôležitých informácií, slúžiacich k nielen poznaniu hudby samotnej, ale aj hudobnej kultúry¹⁴ a pridružených špecifik daného obdobia. Medzi tieto informácie často patrili drobné zmienky o hudobníkoch a osobách druhotne spätých s hudbou

---

V spojitosti s humanistickou kultúrou 16. storočia väčšina muzikológov uvádza hudobné spracovania žalmových parafráz, poväčšine v českom jazyku (e. g. Jiří Vetterus (Strejc), Daniel Carolides z Karlsperka, Vavřinec Benedictus, Jan Vorličný), ktoré sú s hudbou spojené svojou formou a nie obsahom, čo nie je primárnym cieľom tejto práce (medzi prácami novšieho dáta môžeme uviesť ojedinelý text *Vícehlasé zpracování žalmů v období české renesance na příkladu tisku Vavřince Benedikta z Nudožer z roku 1606* Diny Šnejdarové [tu aj ďalšia literatúra venujúca sa českým prekladom a zhudobneniam žalmov], alebo prácu z polovice 20. storočia *Hudební úvahy o české humanistické poesii* Jana Branbergera (ŠNEJDAROVÁ, Dina: *Vícehlasé zpracování žalmů v období české renesance na příkladu tisku Vavřince Benedikta z Nudožer z roku 1606*, Praha 2006 [diplomová práca; vedúci práce Petr Daněk]; BRANBERGER, Jan: *Hudební úvahy o české humanistické poesii*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-filologická*, roč. 1946, č. I, Praha 1948, s. 1-51). Preto sa na pojem stav bádania úplne rezignovalo.

¹⁴ Pre moje ponímanie hudobnej kultúry podáva zásadnú definíciu Jan Baťa vo svojej monografii *Hudební Praha 16. věku I. Staré Město pražské*: „Za ni můžeme považovat část kultury související nejen s hudbou ve vlastním slova smyslu, ale též se systémem jevů s hudbou spojených a zabezpečujících její existenci, tedy antropologickými a historickými (individuálně i skupinovými) podmínkami vývoje hudby, se všemi účastníky hudební komunikace a činiteli podílejícími se na jejím zabezpečení, veškerými médii a materiálními i duchovnými kontexty hudby (jako jsou hudební nástroje, záznamy hudby, hudební instituce).“ (BAŤA, Jan: *Hudební Praha 16. věku, I. Staré Město pražské*, s. 7 [v tlači]) (Cf. FUKAČ, Jiří – VYSLOUŽIL, Jiří: *Hudební kultura*, in: MACEK, Petr (ed.): *Slovník české hudební kultury*, Praha 1997, s. 319-320).

(neprofesionálnych spevákoch a hudobníkoch, priaznivcoch spevu etc.), ktorí sú pre túto prácu zásadní.

Rozsah predkladanej práce nám však nedovoľuje postupovať od samého počiatku literatúry, ktorá využívala humanistickú literatúru ako prameň. Tú zastupujú autori píšuci v koncepte *dejin vzdelanosti (historia litteraria)*¹⁵ počínajúc Balbínovou (1621-1688) *Bohemia docta*¹⁶ až po autorov veľkých slovníkov ako boli Leopold Schwamberger (1733-1782),¹⁷ Jan Petr Cerroni (1753-1826)¹⁸ či Bohumír Jan Dlabáč (1758-1820).¹⁹ Posledný menovaný však vystupuje do popredia svojím slovníkom *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theile auch für Mähren und Schlesien*,²⁰ ktorý tvorí nedocniteľnú pomôcku pri práci o humanistických autoroch v českých zemiach a ich spojení s hudbou. Nakoľko však väčšina nižšie preberanej literatúry čerpá, či už priamo alebo nepriamo z Dlabáčovho slovníka, budú jednotlivé heslá citované priebežne.

Osobnosť Bohumíra Jana Dlabáča tvorí spojnicu medzi konceptom *historia litteraria* a druhou časťou tejto podkapitoly venujúcou sa humanistickej literatúre už priamo využívanej v hudobnej historiografii. Zaoberať sa budeme primárne väčším pojednávaniam, avšak začnem od najstaršej literatúry, prípadne prameňa, a to štúdiu Jana Rittersa von Rittersberg (1780-1841) *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten*, ktorej prvá časť bola publikovaná v marci 1824.²¹ Za pre nás signifikantné môžeme pokladať prvú a úvod druhej časti

¹⁵ Pre viac autorov a bližší pohľad na koncept *Historia litteraria* cf. FÖRSTER, Josef (ed.) et al.: *Historia litteraria v českých zemích od 17. do počátku 19. století*, Praha 2015 (ďalej len *Historia litteraria*).

¹⁶ Cf. BALBÍN, Bohuslav – UNGAR, Karel Rafael (ed.): *Bohemia docta* [...], Pars I., Pragæ [1776]; BALBÍN, Bohuslav - DÖRFLMAYER, Candidus (ed.): *Bohemia docta* [...], Tractatus I., Pragæ 1777.

¹⁷ Viac k Schwambergerovi cf. HEJNIC, Josef: *Schwambergerův Lexicon eruditorum*, Josef Dobrovský, Adam V. Urban a Bohumír J. Dlabáč, in: *Strahovská knihovna. Sborník Památníku národního písemnictví* 10 (1975), Praha 1975, s. 83-99; MATL, Jiří: *P. Leopold Schamberger SChP a jeho Lexicon eruditorum v kontexte Cerroniho Scriptores Regni Bohemiae*, in: *Historia litteraria*, s. 111-123; BARTŮŠEK, Václav: *P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao, významný historik a knihovník z řádu piaristů, někdejší student gymnázia piaristů v Benešově*, in: MIKULEC, Jiří–POLÍVKA, Miloslav (eds.): *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, zv. 2, Praha 2007, s. 552-554.

¹⁸ Viac k Cerronimu cf. CERRONI, Jan Petr et al.: *Spisovatelé Království českého = Scriptores Regni Bohemiae, díl I.: A-B*, Praha 2016.

¹⁹ Viac k Dlabáčovi cf. SEDLÁČEK, Zbyněk: *Biografický slovník českých zemí XIII*, Praha 2010, s. 240-241; HANZAL, Josef – OTRUBA, Mojmir: *Lexikon české literatury 1*, Praha 1985, s. 550-553.

²⁰ DLABAČ, Bohumír Jan: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*, 3 Banden, Prag 1815 (ďalej len DLABAČ).

²¹ RITTER VON RITTERSBERG, Jan: *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten*, in: *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1824, s. 213-217,

štúdie, ktoré obsahujú poznatky o najstarších dejinách českej hudby a končia počiatkom 17. storočia. Po úvode pozostávajúcom zo zaujímavého i keď značne dobe poplatného popisu vplyvov na ranú "českú" hudbu, odpovedajúcemu českému osvietenému ranému 19. storočiu,²² nasleduje popis 16. storočia uvedený informáciou o hudobnom spolku pri kostole sv. Jindřicha v Prahe:

„Auch bestand in 16ten Jahrhundert ein berühmter musikalischer Verein an der Heinrichskirche in Prag, welchem der böhmische Gelehrte Joannes Campanus in J. 1598 ein Werk weihte, worin er von den Männern desselben sagt: Clarissimis in nobilitate viris celeberrimi in nova Praga chori, qui est ad D. Henrici, Musicis optimis, Maecenatibus meritissimis ideoque colendissimis.“

Podľa Ritterových informácií o roku vydania spis (1598) a jeho autorovi, ktorým bol Jan Campanus (1572-1622) môžeme spojiť tento citát s titulným listom drobného (4 ff.) spisu *Xpovoyrapia kai 'aváμνησις, qua anni 1598 ob insignes in Boiemiae regno vicissitudines admirandi praecipuae clades brevissime percensentur [...]* a *M. Iohanne Campano Vodniano [...]. Anno 1598.*²³ Samotný spis obsahovo nijako s hudbou ďalej nesúvisí a zmienku o hudbe nájdeme len na jeho titulnom liste.

Druhým priamym citátom je úryvok z úvodu k druhému zväzku žalmových parafráz *Libri Psalmorum* bratského učiteľa gréčtiny a hebrejčiny Esroma Rüdigerera (1523-1591):

*„in canendi studio nescio an ecclesiae fratrum bohemorum non superent reliquos omnes? Neque enim scio, qui plus, aut tantum etiam canant laudum, gratiarum, precum et doctrinae, addam etiam, qui melius.“*²⁴

Ritter nie je prvým, ktorý tento citát použil. Môžeme ho objaviť už v štúdiu *Etwas über die musikalischen Instrumente der slawischen Völker besonders der Böhmen* z roku 1788, ktorej autorom je Mikuláš Adaukt Voigt (1733-1787).²⁵ Obsahový

249-251, 263-266, 273-276; *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1825, s. 51-52, 168-170 (ďalej len RITTER).

²² O Ritterovom vzťahu k českej kultúre cf. ČERNUŠÁK, Gracián: *Ritter z Rittersberku Jan*, in: ČERNUŠÁK, Gracián (red.) et al.: *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 2 M-Ž, Praha 1965, s. 425-426 (ďalej ČSHS).

²³ Cf. RHB I, s. 257.

²⁴ RÜDIGER, Esrom: *Libri secundus paraphraseos psalmorum. Autore Esrom Rudingero, [Gorlicii 1581], f. c4^v. Pr. In quo canendi studio haud scio an nostræ ecclesiæ, quæ vulgo, antiquo nomine, fratrum Bohemicorum appellantur, superent reliquas omnes, Neq; enim scio qui plus, aut tantum etiam canant, laudum, gratiarum, precum, & doctrina, addam etiam qui melius, [...]*.

²⁵ [VOIGT, Mikuláš Adaukt]: *Etwas über die musikalischen Instrumente der slawischen Völker besonders der Böhmen*, in: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*, VII. Heft,

charakter tohto citátu, ktorý je zameraný na českých bratov a husitov, je dôvodom častého citovania tohto úseku u rôznych autorov píšucich nemecky aj česky.²⁶

Nasledujúca časť textu je venovaná hudobným nástrojom a je vystavaná na vyššie citovanom Voigtovom texte. Pri popise *tibie* Ritter uvádza citát z druhej Vergiliovej eklogy: *Est mihi disparibus septem compacta cicutis fistula*.²⁷ Druhým citátom uvedeným pod menom *Weleslavin* (Daniel Adam z Veleslavína [1546-1599]) autor píše:

„Den Hauch zu ersetzen, der für längere Melodien oft weder anhaltend noch ausgiebig genug war, verfiel man auf die Erfindung eines Windsacks, woraus die Sackpfeife oder der Dudelsack entstand.“²⁸

Citát je parafrázou Voigtovho textu, ktorý však v jeho štúdiu nevystupuje ako Veleslavínov citát. Ritter pravdepodobne nedopatrením prisúdil text Veleslavínovi, ktorého Voigt cituje v predchádzajúcom odstavci textu:

„diesen Vers erläutert Weleslawina, einer der besten böhmischen Sprachlehrer: Kaydy o sedmy Styblach, aneb Pjsstalach das ist: ein musikalisches Werkzeug, das aus sieben Strohhalmen oder Pfeifen zusammengesetzt ist.“²⁹

Tretím citátom k hudobným nástrojom je úsek z tretej knihy Balbínovej *Miscellanea historica regni Bohemiae* popisujúci organ v katedrále sv. Víta v Prahe:

Leipzig und Prag 1788, s. 81-114 (ďalej len VOIGT) (meno autora nie je uvedené priamo v texte, nájdeme ho v hesle *Rüdiger*, *Erasmus* z Dlabačovho slovníku (DLABAČ II, stl. 604-605)).

²⁶ E. g. R. R.: *Ueber den Choralgesang der Böhmischen Kirchen zu Johann Hussens Zeiten*, in: *Allgemeine Musikalische Zeitung* 1803, stl. 461-462, (No. 28 (Den 6ten April)); NOVOTNÝ, Václav Juda: *O vývinu písně národní a jejím významu*, in: *Dalibor* 2, č. 3 (1874), s. 17. Priamy vplyv Voigtovho pôvodného citátu je jasný na prvý pohľad, nakoľko Voigt citovaný text parafrázoval a u žiadneho neskoršieho autora sa citovaný text neopiera o originál.

²⁷ *Mecum una in silvis imitabere Pana canendo.*

Pan primus calamos cera coniungere pluris instituit; Pan curat ovis oviumque magistros.

Nec te paeniteat calamo trivisse labellum:

haec eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas? 35

est mihi disparibus septem compacta cicutis

fistula, Damoetas dono mihi quam dedit olim, [...]

FAIRCLOUGH, H. Rushton (ed.): *Virgil I, Eclogues, Georgics, Aeneid I-VI*, London 1916, s. 12.

V lesích jako bůh Pan bys zpíval zároveň se mnou.

První byl Pan, jenž několik třtin kdys spojovat počal voskem – měl na péči Pan jak pastýře ovcí, tak ovce.

Nemusí lito Ti být, když rtíky si o třtinu otřeš:

Amyntas podnikl všecko, by v umění tomto se vyznal. 35

Syringu mám, jež ze sedmi třtin jest složena ladně,

z rozpuku nestejně délky, sám Damoetas dal mi ji darem, [...]

VERGILIUS MARO, Publius: *Zpěvy rolnické a pastýřské*, Praha 1959, s. 96 (preklad Otmar Vaňorný).

²⁸ RITTER, s. 215.

²⁹ VOIGT, s. 88.

*Organum istud musicum admirandi est operis incredibili sonorum suavitate,
quam organopoei recentes et hodierni efficere non posunt.*³⁰

Vráťme sa však k latinskej humanistickej literatúre 16. storočia. Na nej je vystavaná celá posledná časť venujúca sa predbielohorskej dobe, ktorá obsahuje informácie o hudobníkoch a skladateľoch. Ritter tu uvádza celkom vyše 80 mien, medzi ktorými objavíme domácich a zahraničných skladateľov a hudobníkov z cisárskeho dvora.

Z tohto počtu máme celkov 10 pre nás interesantných priamych citácií na humanistickú literatúru. Prvá z nich, spojená s osobou Johanna Camaritha (Kamarýta) obsahuje tri verše z náhrobného nápisu,³¹ ktorého autorom je jeho syn Tomáš Mitis (1523-1591):

„– – *Cantum par tibi rarus erat.
Seu vox spectetur dolci modulamine dulcis,
Seu quoque cantandi partis et artis honos.*“³²

V nasledujúcom prípade narazíme na citáciu zriedkavejšieho typu prameňa a to korešpondencie. Jedná sa o list cisára Rudolfa II. Habsburského (1552-1612) adresovaný *Oratori romano* (cisárskemu veľvyslancovi v Ríme) z 27. marca 1590. List tvorí cisársku žiadosť o zmenu podmienok spojených s benefíciom kaplána rudolfínskej kapely Petra Loscia (Lošcos, Loscos, Loškhoš), podľa ktorých musí Loscos benefíciom spravovať osobne.³³

Samotný citát pochádza z úvodu listu a popisuje Loscovu dôležitosť a nepostrádateľnosť v službe:

³⁰ BALBÍN, Bohuslav: *Miscellanea historica Regni Bohemiae [...], Liber III. Topographicus et Chronographicus [...]*, Pragæ 1681, s. 122.

³¹ Informáciu o náhrobnom nápise uvádza Dlabáč: „*Sein würdiger Sohn schrieb ihm folgende Gradschriften: [...]*“ Staršia literatúra pri citácii rovnakého textu používa latinský pojem *Epitaphium*, ktorý sa mohol viazať aj na báseň: „*Thomas Mitis schrieb ihm folgendes Epitaphium: [...]*“ (Cf. [PROCHÁZKA, František Faustin] (ed.): *Miscellaneen der böhmischen und mährischen Litteratur, seltener Werke, und verschiedener Handschriften, Ersten Bandes, Dritter Theil*, [Prag] 1785, s. 369). Mitis taktiež vydal *epitaphium* pre jeho otca v spise *Epicedion honesti et solertis viri Viti Zitaviensis [...]*, ktoré sa obsahovo čiastočne zhoduje s textom náhrobného nápisu – oba texty Dlabáč cituje v úplnosti (Cf. DLABAČ II, stl. 33-37; MITIS, Tomáš: *Epitaphium Ioannis Mitis parentis sui*, in: *Epicedion honesti et solertis viri Viti Zitaviensis, civis ac senatoris in rep. Brodensi meritiss. [...]*, [Pragæ 1552], f. [A 8^v] (Cf. RHB III, s. 342) (citované podľa Wien, Österreichische Nationalbibliothek, sign. 38. Y. 132; RHB exemplár neuvádza).

³² RITTER, s. 216; DLABAČ II, stl. 36

³³ Podľa cisárskych účtov bola Loscovi vyplatená posledná odmena za obdobie 16. 8. 1589 - 30. 4. 1590, čiže za nasledujúci mesiac po odoslaní Rudolfovho dopisu. Z toho môžeme usudzovať neúspech jeho snahy o zmenu podmienok Loscovho benefícia (Cf. ŽÁČKOVÁ-ROSSI, Michaela: *The Musicians at the Court of Rudolf II: The Musical Entourage of Rudolf II (1576-1612) Reconstructed from the Imperial Accounting Ledgers*, Prague 2017, s. 113).

*Petri Losci fidelis opera in sacello nostro et choro musico ita nobis grata et opportuna est, ut ea carere difficulter possimus, illibenter velimus.*³⁴

Ritter citát s malou úpravou preberá s najväčšou pravdepodobnosťou z Dlabáčovho slovníka, kde je list citovaný kompletne.³⁵ Dlabáčovým zdrojom ďalej bola zbierka Rudolfových listov vydaná vo Viedni v roku 1771.³⁶

Ďalším z citátov sú úvodné tri distychá z básne Matouše Collina publikovaných v Hodějovského (1496-1566) *Tertia farrago*:

*Nobilis Hoddek, Cantor Rodstoggius iste
Si quaeris placeat qua ratione mihi.
Vir bonus est, & Phoebi numine plenus,
Dulcisonum manat cuius ab ore melos.
Aetati mores grandaevae, moribus ipsis,
Respondent in eo cantus et harmonia.*³⁷

Collinus v básni charakterizuje Jana Roderica (Racek, Rodestoggius)³⁸ ako dobrého muža (*vir bonus*) plného Apollónovej moci (*Phoebi numine plenus*) a nasledujúcim veršom ho charakterizuje ako dobrého hudobníka (*Dulcisonum manat cuius ab ore melos*).

„Wencalek Johann, ein Lautenspeiler von großem Ruf, ein gleichzeitiges Gedicht von ihm sagt:

*By Lautna mluwit umela,
Takby nahlas powedela:
Wssickni ginij w dudy hregtem
Mne Wencalkowi nechegte.“*

³⁴ RITTER, s. 216. Pr. *Petri Losci, qui nobis a facris efs, fidelis opera [...]*.

³⁵ DLABAČ II, stl. 229-230. Dlabáč tu kompletne cituje aj ďalší list s podobným obsahom, ktorý bol v rovnaký deň zaslaný kardinálovi Marcovi Sitticovi Altempsovi von Hohenems (1533-1595).

³⁶ RUDOLF II. HABSBURSKÝ: *Divi Rudolphi II. Imperatoris, Caesaris Augusti: epistolae ineditae desumptae ex codice manu exarato Caesareo classis jur. civ. LXXVII. Mariae Theresiae Augustae honoribus dicatae [...]*, Viennae [1771], s. 187-188; Cf. DLABAČ II, stl. 229-231.

³⁷ RITTER, s. 216. Pr. *Nobilis Hoddei, Cantor Rodftoggius ifte,/ Si quaeris, placeat qua ratione mihi,/ Dicam. Vir bonus est, & Phœbi numine plenus,/ Dulcifonum manat cuius ab ore melos./ AEtati mores grandæuæ, moribus ipfis/ Respondent in eo cantus, & harmoniæ* (Cf. COLLINUS, Matouš: *De biciniis Rodstoggii musici*, in: HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Tertia Farrago poematum scriptorum ad nobilem et clariss. virum d. Iohannem sceniorem Hoddeiovinum ab Hoddeiova te in Rzepice [...]*, [Praga 1561], f. 176^v) (ďalej len Farrago III). Na Rodericovo spojenie s hudbou naráža Collinus napr. aj v básni *EPITAPHIVM IOAN: RODERICI à Choretina scriptum per M. Collinum: Muficus, & Vates, patrij iurisd; peritus./ Profuerat studio pluribus ille fuo.* (Cf. Farrago III, f. 87^v).

³⁸Cf. RHB IV, s. 332-333; DLABAČ II. stl. 585-586. Viac k Rodestoggiovi cf. HULKOVÁ, Marta: *Hudobné tlačé Bardejovskej zbierky hudobnín zo 16. storočia – spojitosti s českými vzdelancami*, in: *Clavibus Unitis* 1 (2012), s. 54-60.

Takto charakterizuje Ritter Jana Vencálka, slávneho pražského lutnistu z konca 16. storočia.³⁹ S jeho menom sú často spájané vyššie citované verše z diela *Nová kratochvíle* Bartolomeja Paprockého z Hlohola a Paprocké vŕle (c1543-1614).⁴⁰ Ich neautenticitu preukázal Jiří Tichota (1937-) vo svojej štúdií *Bohemika a český repertoár v tabulaturách pro renesanční loutnu*, nakoľko sa jedná o preklad veršov poľského humanistického básnika Jana Kochanovského (1530-1584).⁴¹

Nasledujúce tri citácie necitujú priamo prameň, ale sú citáciami literatúry. V prvom prípade, spojenom s Jacobom Handlom Gallom (1550-1591), sa jedná o citáciu dáta úmrtia z *Annales Gorlicenses* Martina Mylia (1542-1611)⁴² v nasledujúcom o citáciu názvu omše Jiřího Cropacia *Missarum tomus primus quinque vocum juxta Decachordi modos Dorii scilicet et Lydii accurate compositus* zo spisu Iohannesa Clessia *Unius seculi elenchus consummatissimus*.⁴³ Tretím je citát z diela *Cremona Literata* Francesca Arisia z roku 1705. Jedná sa o jediný prípad kedy Ritter priamo odkazuje na citovaný prameň:

„*Morselinus Johann von Cremona – quem regis plane honotibus et Bavariae Dux et Maximilianus II. Imperator honestissime exceperunt. Arisius in Cremona literata.*“⁴⁴

Informácie o Janovi Simonidovi Montanovi (1530/40-1587)⁴⁵ Ritter čerpá z jednolistu obsahujúceho epitafium od Jakuba Melissaea (†1599):⁴⁶

³⁹ Cf. DLABAČ III, stl. 350.

⁴⁰ HORÁK, František (ed.) et al.: *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, díl II, část VI, Praha 1950, s. 41-42 (K 6845-K6847) (ďalej len Knihopis). PAPROCKÝ Z HLOHOL, Bartoloměj: *Nová kratochvíle* [...], [Praha 21598], f. R iii^r.

⁴¹ TICHOTA, Jiří: *Bohemika a český repertoár v tabulaturách pro renesanční loutnu*, in: *Miscellanea musicologica* 31, Praha 1984, s. 143-225.

⁴² MYLIUS, Martin: *Annales gorlicenses ab anno P. C. N. MCXXXI. continuati usque ad an. MDCLI*, in: *Scriptorum rerum lusaticarum* I, pars altera, [Lipsiae et Budissae?] [1719?], s. 51; Cf. DLABAČ I, stl. 541-544 (viac k Zhořeleckým kronikám Cf. KOVAŘÍK, Tadeáš: *Kronika města Chebu Pankráce Engelharda z Haselbachu: Příspěvek k městskému kronikářství raného novověku*, Praha 2017, s. 18-20 (bakalárska práca; vedúca práca Lenka Bobková).

⁴³ CLESSIUS, Iohannes: *Unius seculi elenchus consummatissimus* [...], Francofurtum 1602, s. 396; Cf. RHB I, s. 496-497; DLABAČ II, stl. 139-140.

⁴⁴ RITTER 216; Cf. ARISIO, Francisco: *Cremona literata seu in Cremonenses doctrinis, & Literatiis dignitatibus Eminentiore Chronologica Adnotationes*, Parmæ [1705], s. 452; Cf. DLABAČ II, stl. 337.

⁴⁵ Cf. ČERNUŠÁK, Gracian: *Simonides Jan Montanus*, in: ČSHS II, s. 503-504; DLABAČ III, stl. 117-118.

⁴⁶ RHB III, s. 309

„*Musicus in regno Bohemiae celeberrimus et praestantissimus,*“

sagte sein Epitaphium in J. 1587⁴⁷

Záverečné dva citáty sú priamo básnického rázu. Prvý z nich zo zbierky *Poean Admirandæ & adorandæ Christi Theantropiæ* [...] Jakuba Iacobaea (c1591-1660) z roku 1615, druhý zo f. 65^v králové-hradeckého graduálu II A 13b.⁴⁸ Báseň z *Poean Admirandæ* [...] venovanú Janovi Doležalovi z Písku, Ritter cituje – ako vo väčšine prípadov – sprostredkovane cez Dlabáčov lexikon, avšak na rozdiel od Dlabáča citujúceho celú báseň Ritter vyberá presné verše a ich časti:

„*Praecipue ex aliis jure est tibi Musica cordi.*

Haec celebrem reddit te – – – – –

– – reliquis ex artibus ista,

Sidera te faciet clara videre poli. –“⁴⁹

Dôvodom tohto výberu bolo zameranie sa na *musicu* samotnú, ktorú aj sám Iacobaeus vyzdvihuje spomedzi všetkých umení, ktorých bol Doležal priaznivcom.

Posledná citácia signifikantná k 16. storočiu je venovaná Jiřímu Vokáčovi, správcovi chóru a členovi literárneho bratstva v Hradci Králové:

„*Vocatus, D. Chorregent in Königgrätz.*

Praeensischori Cantor laus columen et olor.“⁵⁰

Krátky latinský citát je excerptom z dvojveršia o Vokáčovi napísanom na spodnej časti fólia zobrazujúceho poslednú večeru Pána. Tej bol Vokáč, ktorý je aj sám vyobrazený, donátorom:

„*PLACALIUS fuit arrha fori tu voce VOCATI*

Grætezensis fueras laus columenq[ue] chori

At quid ab hocce choro sublatus dicere? Civis

Egregius superi, Cantor olorq[ue] chori.“⁵¹

⁴⁷ RITTER 249; Pr. *Mufici in Regno Boëmiæ celeberrimi & præstantifsimi* [...] (Cf. MELISSAEUS, Jakub: *Epitaphium viri pietate et doctrina eximii Ioannis Simonidae, civis Guttebergeni optimi* [...], [Pragæ 1588] (Sborník Dobřenského č. 177A (142)).

⁴⁸ IACOBÆUS, Jakub: *Poean admirandae et adorandae Christi theantropiae* [...] *pro felici auspicio novi anni 1615* [...], Pragæ [1615] (Cf. RHB II, s. 410-411); Hradec Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. II A 13b, f. 65^v; Cf. DLABAČ I, stl. 333-334.

⁴⁹ „*Conticeo reliquos Musarum floscule blande/ Floscule Castalia non reticende tuba/ Omnes quippe artes sub busta ferunturat una/ Nobiscum Cælos Musica sola petit./ Praecipue ex aliis iure est tibi Musica cordi/ Musica caelesti semper amata choro/ Hæc te una (expertus testor) prompte erigit ipsum/ Si quando curis anxia corda geris/ Hæc celebrem reddit te totis floscule in oris/ Ham monios ubi nunc Vltava lambit agros/ Neve morer multis, reliquis ex artibus, ista/ Sydera te faciet clara videre poli.*“ (zvýraznené sú Ritterom prebrané časti textu).

⁵⁰ RITTER, s. 249; DLABAČ III, stl. 304.

⁵¹ Cf. II A 13b, f. 65^v. Latinské verše sú uvedené aj v spise Gabriela Svěchina z Paumberka *Gabrielis Svechin de Paumberg epigramata* [...] (SVĚCHIN Z PAUMBERKA, Gabriel: *Gabrielis Svechinde*

V tomto krátkom exkurze a prehľade citovaných titulov zo štúdie *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten* som sa snažil poukázať na spôsob prác v jednej z najstarších práce venujúcej sa tejto tematike. Zobecňujúco ju môžeme popísať ako veľmi špecifickú vo využití a citovaní množstva prameňov rôzneho druhu, od básní cez korešpondenciu až k druhotne citovanej staršej nie len českej a nemeckej literatúre.

Chronologicky druhou prácou je anonymne publikovaná stať *Hudebnj uměnj w Čechách od neyprwnějssich wěků až do časů nyněgssich* z 31. júla a 14. augusta 1824.⁵² Po podrobnom porovnaní s predchádzajúcim Ritterovým textom sa však ukázalo, že *Hudební umění* je skrátеныm prekladom vyššie rozobranej štúdie.⁵³ Najzásadnejší rozdiel môžeme vidieť v druhej časti textu, venujúcemu sa skladateľom a hudobníkom. Text je krátený odstránením značnej časti textu a na drobné výnimky taktiež latinských citácií, ktoré sú v niektorých prípadoch nahradené len krátkou informáciou o autorovi. Ako príklad môžeme uviesť Johanna Mitisa, ktorého meno bolo v nemeckej verzii textu sprevádzané vyššie citovanými veršami bez nemeckého popisu. V českej verzii je citát nahradený slovami *znamenityj kantor*. Text si zachoval prvý z vyššie uvedených citátov (Campanu - *Χρονογραφία και ἁνάμνησις*), Balbínov citát o organe pražskej katedrály, český citát o pseudo-Vencáľkovi a názov Cropaciovej omše vydanéj v Benátkach.

V časopise *Čechoslav* bola publikovaná len prvá časť pôvodnej Ritterovej štúdie v českej verzii rozdelená na dva samostatné diely – oba diely sú zakončené slovami (*Príležitostě o tom dále*), ktoré naznačujú ďalšie pokračovanie. Zaujímavé je, že úvod druhej časti Ritterovej štúdie ešte pojednáva o hudobníkoch 16. storočia a preto poznatky v českej verzii netvorí ucelený text, z čoho vyplýva, že obsah nebol dôvodom nepokračovania vo vydávaní ďalších častí textu. Odpoveď na túto otázku prenecháme ďalšiemu bádaniu.

Druhú polovicu 19. storočia už reprezentujú práce s menším podielom humanistických textov. Prvým zastupujúcim dejiny českej hudby z tohto obdobia je heslo (štúdia) Josefa Leopolda Zvonaře (1824-1865) z Riegrovho slovníku

---

Paumberg Epigram[m]ata non nulla cum animadversionibus quibusdam historiam Bohemiae litterariam illustrantibus. [...], Pragae 1780, s. 8; Cf. RHB V, s. 249-254) v spojitosti s Václavom Plácelom z Elbinku (Cf. RHB IV, 193-194), ktorý bol donátorom officia o svätej trojici.

⁵² *Hudebnj uměnj w Čechách od neyprwnějssich wěků až do časů nyněgssich*, in: *Čechoslav. Národnj časopis k užitku a kratochwjlj* 5, 1824, s. 244–246, 257–258.

⁵³ Anonymné uvedenie štúdie naznačuje, že prekladateľom štúdie nebol samotný Ritter.

náučného.⁵⁴ V ňom objavíme už len jediný priamy citát a to titulný list Campanovho *Xpovoyrapia kai 'aváμvησις*.⁵⁵ Doposiaľ neuvedenou informáciou je záznam o česko-brodskom učiteľovi a rektorovi Vítovi Faytovi (†1551) z diela Tomáša Mitisa:

*Tomáš Mitis, dobrý lyrický básnik téhož času, tvrdil,
že neměl Fayt sobě rovně, a že byl největší zpěvák a hudební umělec
svého času. Fayt zemř. 24. pros. 1551.*⁵⁶

Zvonař tu naráža na vyššie citovaný spis *Epicedion honesti et solertis viri Viti Zitaviensis* [...] z roku 1552, s ktorým pravdepodobne nepracoval priamo. Okrem vyššie uvedeného využitia textu ho v spojitosti s Faytom využil už Dlabač, ktorý cituje názov spisu a taktiež jeho časti;⁵⁷ narážku nájdeme napr. aj vo Faytovom hesle z *Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften, oder Universal-Lexicon der Tonkunst*.⁵⁸ Samotný spis bol priamo napísaný na Faytovu počesť a obsahovo mu je venovaných celkom desať básní, z toho deväť epitafov (osem od Tomáša Mitisa a jeden od Matouše Collina) a jeden rozsiahly Mitisov epicedion. V štyroch z týchto Mitisových textov nachádzame zmienky o hudbe, ako príklad uvádzame siedmy a ôsmy verš šiesteho Mitisovho epitaфу:

*Musicus ille fuit praestans, et cantor in urbe
hac prius, extit[e]rat civis et inde bonus.*⁵⁹

Podľa informácií, ktoré v Zvonařovom texte nájdeme, jasne vidíme nadväznosť na predchádzajúce texty. Napríklad pôvodný Ritterov text cituje úryvok z epitaфу Jana Simonida s uvedením roku jeho vydania, avšak bez presnejšieho dátumu úmrtia, ktorý je uvedený v hornej časti jednolistu. Zvonař už uvádza prameň len nepriamo – *smrt jeho oplakávali tehdejší básníci v latinských básních* – avšak už uvádza presný dátum Simonidovho úmrtia (25. december 1587).⁶⁰

⁵⁴ ZVONARĚ, Josef Leopold: *Dějiny české hudby*, in: RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, sv. 2. (C-Ezzelino), V Praze 1862, s. 455-464 (ďalej len ZVONARĚ).

⁵⁵ ZVONARĚ, s. 460-461.

⁵⁶ ZVONARĚ, s. 458.

⁵⁷ DLABAČ I, stl. 378-382.

⁵⁸ SCHILLING, Gustav (red.): *Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften, oder Universal-Lexicon der Tonkunst*, Sechster Band, Stuttgart 1840, s. 768.

⁵⁹ MITIS, Tomáš: *Epicedion honesti et solertis viri Viti Zitaviensis*, [Pragæ 1552], f. [A 7^v] (Cf. RHB III, s. 342).

⁶⁰ ZVONARĚ, s. 458.

Ako novinku Zvonař taktiež uvádza aj autorov hudobno-teoretickej spisby. Zo 16. a ranného 17. storočia sú to *Musica* Jana Blahoslava (1523-1571) a *Idea unionis musicæ et poeticæ* Václava Clemensa Žebráckého (c1589-1637).⁶¹

Mimo českú literatúru môžeme medzi väčšie spisy o českých dejinách hudby zaradiť aj Elvertovu (1803-1896) *Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr.-Schlesien* z roku 1873.⁶² Samotné koncipovanie celej práce, ktorú Elvert poňal obsahovo veľmi obširne, prakticky vylučuje nejaké priame citácie na humanistickú literatúru. Napriek tomu tu medzi menami významných európskych skladateľov, v spojitosti s Benátkami a ich kontaktom s českými zemami, objavíme aj krátky odstavec o Jiřím Cropaciovovi s citátom názvu je omša:

„*Der Verkehr mit Venedig hörte nicht auf; ein richtiger Böhme Namens Georg Kropacz (zu deutsch Sprengwedel) gab 1578 Messen unter dem pomphaften Titel heraus: „Miss. quinq. voc. juxta decachordi modos, dorii scilicet, hypodorii et lydii accurate compositae“.*“⁶³

Druhý a taktiež posledný citát spojený s hudbou v Prahe je známa veta z titulného listu Handlovho *Opus musicum*:

„*ut omni tempore inservire queant.*“⁶⁴

V diele Josefa Srba-Debrnova (1836-1904) *Dějiny hudby v Čechách a na Moravě*⁶⁵ už môžeme konštatovať absolútnu absenciu tak priamych ako aj nepriamych odkazov na humanistickú literatúru. Samotný text je už vystavaný na predchádzajúcej literatúre a priame odkazovanie sa na pramene nachádzame len v prípade hudobných pamiatok (kancionálov, hudobných tlačí). Medzi ich autormi však nájdeme aj humanistov, e. g. Jan Rosacius (†1584), Václav Nicolaides Vodňanský (po1520-1564) či Tomáš Mitis.⁶⁶

⁶¹ HOSTINSKÝ, Otakar: *Jan Blahoslav a Jan Josquin. Příspěvek k dějinám české hudby a theorie umění XVI. věku*, V Praze 1896; PACALA, Frederik: *Václav Clemens Žebrácký – Idea unionis musicae et poeticæ (1617): Edícia a analýza*, Praha 2016 (bakalárska práca; vedúci práce Jan Bařa).

⁶² ELVERT, Christian d': *Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr.-Schlesien mit Rücksicht auf die allgemeine, böhmische und österreichische Musik-Geschichte*, Berlin 1873 (ďalej len ELVERT).

⁶³ ELVERT, s. 127.

⁶⁴ ELVERT, s. 129; Cf. GALLUS-HANDL, Jacob: *Tomus primus operis musici, cantionvm quator, quinqve, sex, octo, et plurim vocvm*, [...], Pragæ [1586]; (Cf. e. g. DESMET, Marc: “*Ut omni tempore inservire queant...*”. *A Reflection on the Structure of Jacobus Handl's Opus musicum and its Association with a Liturgical Context*, in: *Musicologica Brunensia* 51 (2016), č. 1, Brno 2016, s. 6-24).

⁶⁵ SRB-DEBRNOV, Josef: *Dějiny hudby v Čechách a na Moravě*, V Praze 1891 (ďalej len SRB-DEBRNOV).

⁶⁶ SRB-DEBRNOV, s. 30, 32-33.

Samotné obdobie humanizmu je tu reflektované na pozadí školstva – „*Na školách tehdejších, byla hudba či muzika jedním z hlavních předmětův a vyučováno jí každého dne času odpoledního mimo sobotu.*“ – a taktiež spájané so vznikom literárskych bratstiev, pestujúcich nábožný spev a starajúcich sa o vzdelávanie školskej mládeže.⁶⁷

Z konca 19. storočia tu máme ešte jednu prácu venujúcu sa dejinám českej hudby, a to dielo Otakara Hostinského (1847-1910) *Musik in Böhmen*, neskôr publikované ako *Hudba v Čechách*. Na ôsmich stranách, ktoré Hostinský venoval hudbe 16. a raného 17. storočia venoval, absolútne absentujú akékoľvek odkazy a citácie. Hlavnou z príčin je nevelký rozsah, ktorý venoval Hostinský dejinám staršej českej hudby, objavíme tu zmienky len o najdôležitejších osobnostiach obdobia a veľmi zbežné charakteristiky.

Prvú polovicu 20. storočia zastupuje päť prác z dejín českej hudby, ktoré vykazujú rovnaký trend ako vyššie citované práce z druhej polovice devätnásteho storočia. Preto nepokladám za dôležité venovať sa im podrobne a vyzdvihnem len jasné spojitosti medzi staršou literatúrou. Vzápätí po prelome storočí vydáva Zdeněk Nejedlý (1878-1962) svoje *Dějiny české hudby*, ktoré napriek tomu, že boli zostavené dosť voľne, obsahujú aj informácie, ktoré predchádzajúca literatúra preberala z humanistickej literatúry.⁶⁸ Prvým poznatkom tohto typu je údaj o Vítovi Faytovi:

„*Z dovedných kantorů nade všechny vynikl [...] Vít Fayt, nejlepší český zpěvák 16. století [...]. Zemřel v Brodě 24. prosince 1551 a oslavován básněmi svých humanistických druhů.*“⁶⁹

Druhá narážka spojená s Janom Simonidesom Montánom odkazuje k vyššie citovanému jednolistu a je nasledovaná údajom o Cropaciovej omši:

„[...] *Jan Simonides Montanus, regenschori v Kutné Hoře, kde zemřel r. 1587 (Krtenus ho nazval >>musicus in regno Bohemiae celeberrimus et praestantissimus<<) [...], Jiří Kropáč, jenž vydal v Benátkách r. 1578 >>Missarum tomus I. quinque vocum<<.*“⁷⁰

⁶⁷ SRB-DEBRNOV, s. 23.

⁶⁸ NEJEDLÝ, Zdeněk: *Dějiny české hudby*, V Praze 1903 (ďalej len NEJEDLÝ).

⁶⁹ NEJEDLÝ, s. 35.

⁷⁰ NEJEDLÝ, s. 45.

Samostatne tu vystupuje podkapitola *Latinské zpěvy humanistické*, ktorá sa zaoberá spracovaním latinských textov v hudbe meranej podľa antických básnických metier.

Druhou nemeckou monografickou prácou je *Die Musik in Böhmen* Richarda Batku (1868-1922).⁷¹ Ako autor uvádza v závere práce, prameňom k starším dejinám hudby mu bola práca Karla Konráda (1842-1894) a práca Zdenka Nejedlého.⁷² Medzi nimi aj vyššie rozobraná monografia, čo môže byť dôvodom, že taktiež hovorí o Vítovi Faytovi, s ktorého menom spája Tomáša Mitisa, a skupine humanistických autorov hudby podľa antickej metriky.⁷³ Okrem Nejedlého poznatkov tu však môžeme objaviť aj vplyv staršej literatúry a to v citáte o Vencálkovi vystupujúcom v nemeckej jazykovej mutácii:

„*Wenn die Laute reden könnte, so würde sie laut rufen: alle andern sollen den Dudelsack spielen, sie aber solle man dem Wenzalek überlassen.*“⁷⁴

Ako dodatok k Riemannovmu (1849-1919) *Katechizmu dějin hudby*⁷⁵ bol v rovnakom roku ako Batkova práca vydaný *Stručný přehled dějin české hudby* Jaromíra Boreckého (1869-1951).⁷⁶ Ten mimo vyššie citované poznatky, ktoré sú v literatúre prebrané takmer všetkými autormi⁷⁷ pridáva zaujímavú poznámku k skladateľským menám, medzi ktorými objavíme aj meno Jiřího Pražského:⁷⁸

„*Jiří Pražský (Pragenus) složil žalozpěv na Codicilla 1589 v Praze [...]*.“

Túto nenápadnú zmienku môžeme spojiť so zborníkom vydaným na počesť Petra Codicilla (1533-1589) *Exequiae viri doctrina, virtute, et autoritate clarissimi, M. Petri Codicilli a Tulechova, qui rector universitatis Pragensis diem suum obiit IIII. Calendas [...]*.⁷⁹ Práve v nej objavíme dva príspevky, z ktorých prvý nesie názov *Carmen harmonia quinque vocum exornatum*. Samotná báseň obsahovo

⁷¹ BATKA, Richard: *Die Musik in Böhmen*, Berlin 1906 (ďalej len BATKA).

⁷² Cf. KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Díl první*, V Praze 1881 (Batka chybné uvádza rok vydania ako 1883); NEJEDLÝ, Zdeněk: *Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách*, Praha 1904.

⁷³ BATKA, s. 17.

⁷⁴ BATKA, s. 21.

⁷⁵ Cf. RIEMANN, Hugo: *Katechismus dějin hudby. I, Dějiny hudebních nástrojů a dějiny osnov tónových a notace*, Praha 1903; RIEMANN, Hugo: *Katechismus dějin hudby. II, Dějiny forem hudebních*, Praha 1904.

⁷⁶ BORECKÝ, Jaromír: *Stručný přehled dějin české hudby*, V Praze 1906. Nasledujúce citácie vychádzajú z druhého opraveného a rozšíreného vydania BORECKÝ, Jaromír: *Stručný přehled dějin české hudby*, V Praze 21928 (ďalej len BORECKÝ).

⁷⁷ BORECKÝ, 25-29.

⁷⁸ Cf. RHB 4, s. 237.

⁷⁹ BYDŽOVSKÝ, Marek et al.: *Exequiae [...] M. Petri Codicilli a Tulechova, qui rector universitatis Pragensis diem suum obiit 4. Calendas, seplitru Calendis Novemb. anno Christi 1589 [...]*, Pragae [1589] (Cf. RHB 1, s. 391).

neodkazuje na žiadne hudobné motívy a jej hudobná úprava sa v zbierke nenachádza. Pravdepodobne sa tu jednalo o zhudobnenie typu *musica-poetica*. Umiestnenie Jiřího Pražského medzi skladateľské osobnosti na základe tejto jedinej básne naznačuje, že Borecký prebral informáciu sprostredkovanú cez Dlabáčov slovník,⁸⁰ z ktorého mohol Borecký nadobudnúť dojem hudobnej kompozície väčšieho rozsahu.

Nasledujúce práce z prvej polovice 20. storočia či už Branbergerove (1877-1952) *Stručné dějiny československé hudby*,⁸¹ kapitola z kolektívnej práce *Hudba v Československu*⁸² a Rackova (1905-1979) *Česká hudba*⁸³ neprinášajú na poli využitia humanistickej literatúry ako prameňa žiadne novoty a podiel vyššie uvádzaných odkazov je v nich v pomere k predchádzajúcej literatúre ešte nižší.

Najnovšiu literatúru v tejto podkapitole zastupujú dva spisy Jana Kouby (1931-), explicitne tretí zväzok deviateho dielu *Československé vlastivědy* z roku 1971⁸⁴ a taktiež *Hudba v českých dějinách* so staťou *Od husitství do Bíle hory (1420-1620)*.⁸⁵ Obe z citovaných prác predstavujú literatúru len s občasnými priamymi zmienkami o mimo-hudobných prameňoch. Preto je prakticky nemožné usudzovať z akých typov prameňov Kouba pri svojich tvrdeniach čerpal. Ako príklad môžeme citovať, v spojitosti s cisárskou kapelou, text z *Československé vlastivědy*:

„Někteří členové počali navazovat různé osobní i umělecké kontakty se zdejším prostředím, [...]“⁸⁶

Pramene k týmto kontaktom okrem rôznych dedikácií hudobných diel mohli tvoriť napríklad aj básne venované členom rudolfínskej kapely.⁸⁷ V prípade *Hudby*

⁸⁰ DLABAČ II, stl. 496.

⁸¹ BRANBERGER, Jan: *Stručné dějiny československé hudby od nejstarších až do nejnovějších dob*, Praha 1933. V Branbergerovom prípade stojí za zmienku jeho štúdia *Hudební úvahy o české humanistické poesii* z roku 1948 (BRANBERGER, Jan: *Hudební úvahy o české humanistické poesii*, Op. cit. poznámka č. 13). Napriek tomu, že centrálny Branbergerov záujem je tu sústredený na české básne, cituje veľké množstvo latinsky písaných textov; všetky z nich však vystupujú ako zhudobnené metricky členené, básnické texty (*musica poetica*), ktoré nie sú priamo vo fókuse tejto práce.

⁸² BLAŽEK, Vlastimil: *Hudba v XV. a XVI. věku*, in: DĚDINA, Václav (red.): *Československá vlastivěda, Díl VIII. Umění*, Praha 1935, s. 448-460.

⁸³ RACEK, Jan: *Česká hudba: od nejstarších dob do počátku 19. století*, Praha 1949, 21958.

⁸⁴ KOUBA, Jan: *Období reformace a humanismu (1434-1620)*, in: JAREŠ, Stanislav (red.): *Československá vlastivěda, Díl IX. Umění, Svazek 3. Hudba*, Praha 1971, s. 53-86 (ďalej len KOUBA 1971).

⁸⁵ KOUBA 1989 s. 83-146.

⁸⁶ KOUBA 1971, s. 60.

⁸⁷ Cf. e.c. *Ad [...] Philippum de Monte: Sac. [...] Ma[ie]st[is] capellæ magistrum, musicum hoc nostro seculo principem*, in: WESTONIA, Elisabetha Ioanna: *Parthenicon Elisabethae Ioannae*

v českých dějinách je situácia obdobná. Okrem priamych citácií zbierok zhudobňujúcich humanistické texty (e. g. Mitisove *Hymnodiaë in Messiam*, Collinove *Harmoniaë univocæ*)⁸⁸ tu neobjavíme priamo dohľadateľné odkazy využívajúce humanistické básne ako prameň.

Z vyššie uvedenej analýzy vybraných ťažiskových textov venujúcich sa dejinám českej hudby je jasne vidieť postupný prerod a ústup priameho využívania humanistickej literatúry ako prameňa. Jasný dôvodom je postupná tendencia k používaniu druhotnej literatúry a z nej vytrácajúca sa nutnosť priamo citovať východiskový prameň. V literatúre druhej polovice 20. storočia, na ktorej je jasná priama práca s pôvodnými prameňmi, ďalej narážame na absenciu poznámkového aparátu, ktorý prakticky znemožňuje bližší pohľad na pramene, s ktorými autori pracujú.

Za druhý dôležitý bod tejto podkapitoly môžeme považovať aj viditeľné jasné vzájomné vplyvy analyzovaných textov. Na ich základe sa dá pomerne spoľahlivo dohľadať pôvodca, ktorým bol vo väčšine prípadov Bohuslav Jan Dlabač, pracujúci už s prameňmi priamo. Však v prípade textu Jana Rittera von Rittersberg môžeme vidieť preberanie informácií aj z "preddlabačovskej" literatúry, ktorú zastupuje osobnosť Mikuláša Adaukta Voigta. Sústavnejšie bádanie by istotne objavilo množstvo ďalších vplyvov, tie však ponechám ďalšiemu bádaniu.

II.2 Typizácia prameňov a pramenných zbierok

Dôležitou otázkou pri spracovávaní veľmi rozsiahleho množstva prameňov literárneho charakteru je ich relevancia pre mnou skúmanú tému.⁸⁹ V rámci predkladanej práce ide primárne o tlačou vydané pramene, i keď výnimkou nie sú ani rukopisne dochované texty, ktorých je však v porovnaní s tlačenou produkciou

---

Westoniae, virginis nobilissimae, poetriae florentissimae, linguarum plurimarum peritissimae [...], Pragæ s.a., f. [B8^r-C1^r].

⁸⁸ KOUBA 1989, s. 114, 136-137; Cf. MITIS, Tomáš: *Thomae Mitis Hamnodiaë in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini* [...], Pragæ 1576; COLLINUS, Matouš: *Harmoniaë univocæ in odas Horatianas et in alia quaedam carminum genera collectae et novis piorum versuum exemplis illustratae a Mattheo Collino*, Vitenbergae [1555].

⁸⁹ Samotná otázka relevancie pri spracovávaní umelecky komponovaných textov môže byť značne problematická. Nakoľko však nie je možné pojednať o relevancii humanistických básní všeobecne, prenechám túto otázku bez priamej odpovede.

marginálne množstvo. Postúpme preto ďalej a venujme krátku pozornosť typom literárnych prameňov a zbierkam, v ktorých môžeme tieto texty nájsť.⁹⁰

Ako dobré východisko nám môže poslúžiť predchádzajúca kapitola obsahujúca rozmanité typy materiálu. Väčšinový podiel tu zastupuje poetická (básnická) tvorba rôznych autorov. Tá aj napriek svojmu hendikepu, za ktorý môžeme pokladať jej možnú opisnosť a básnickú licenciu, tvorí najvyužívanejší materiál tejto práce. Práve preto si tento typ materiálu vyžaduje najviac interpretácie, ktorá je odlišná pre každú báseň. Predstavenie rozdielnych prístupov bude jednou z úloh záverečných kapitol obsahujúcich už konkrétne texty.

Prozaická zložka, rozsahom zastúpená v menšej miere, ale na druhej strane viac vypovedajúca, zastupujú pramene širšieho spektra. Ako prvé môžeme uviesť sprievodné texty rôzneho typu. Medzi ne radím titulné listy spisov, dedikácie a predslovy, ktoré často obsahujú biografické a autobiografické informácie o vzdelaní a záľubách autorov a dedikantov, často zastupované aj zmienkami o hudbe.

Jedným z málo zastúpených typov výstupu je korešpondencia. V predchádzajúcej podkapitole ju zastupujú listy Rudolfa II., v ktorých vyjednáva podmienky pre člena svojej kapely. Z nej môžeme často vydedukovať postavenie autora k určitým témam a k jeho súčasnej situácii (e. g. korešpondencia Georgia Handschia [1529-1578]). Rovnako vzácne sú aj ďalšie typy prameňov zastúpené primárne rukopisne a to denníky (e. g. denníky Simona Proxena [c1532-1575]). V neposlednom rade sú využiteľné vedľa poetických textov aj samostatné prozaické texty – popisy miest, zbierky prísloví či inak zamerané epicky ladené texty.

Postúpme na širšiu úroveň a uveďme pár slov o zbierkach, v ktorých vyššie uvedené pramene môžeme nájsť. Obdobne ako bolo uvedené vyššie, medzi najrozsiahlejší typ súborov, s ktorým bolo takmer výhradne pracované v predchádzajúcej kapitole, patria básnické zbierky. Svojím zameraním tvoria asi najširšie diferencovateľný typ prameňov, a preto budú príslušné typy, ak to bude

⁹⁰ Pôvodným zámerom podkapitoly bolo vyložiť základné básnické typy, ktoré budú v centrálnej časti textu spracované. Avšak pre jednoduchšiu orientáciu v texte budú dôležité nemuzikologické termíny vysvetlené na príslušných miestach formou podčiarových poznámok (pre prehľad básnických druhov cf. e. g. MARTÍNEK, Jan: *Drobné literární útvary za humanismu*, in: *Martiniana*, s. 77-90 (pôvodne publikované v časopise *Zprávy Jednoty klasických filologů* 7, 1965, s. 10-24; MARTÍNEK, Jan: *Lateinische Gelegenheitspoesie in den böhmischen Ländern und in Deutschland im 16. und 17. Jahrhundert*, in: *Listy filologické* 91, 1968, s. 151-162).

nevyhnutné pre ďalšie pochopenie textu, vysvetlené v podčiarových poznámkach. Napriek tomu uvediem aspoň najzásadnejšie. Medzi ne patria zbierky oslavných (encomion) a smútočných (epicedion) básní, zbierky básní k darom či zbierky obsahujúce široké spektrum básní rôzneho druhu, obsahu a zamerania, ktoré združuje osoba dedikanta.

Ďalším cenným zdrojom básní sú hudobno-teoretické spisy. Básne v nich obsiahnuté majú veľmi často obsahový súvis s hudbou, alebo predstavujú vzťahy medzi autorom básne a autorom spisu, ktorý je veľmi cenný pri vytváraní širšieho obrazu o vzťahu autorov venujúcich sa hudbe. V neposlednom rade básne prezrádzajú aj teoretickú znalosť hudby u autora básne. Ako príklad môžeme uviesť báseň Simona Proxena v spise *Practica musica* Hermanna Fincka (1527-1558),⁹¹ alebo báseň Simeona Theophilia (1544-1608) v úvode Blahoslavovej *Musici*.⁹²

Zaujímavým príkladom sú básne pripojené k rukopisným hlasovým knihám viacdielných graduálov, písaných pre literátske bratstvá. Básne v nich umiestnené obsahujú často informácie o donátoroch, alebo vyšších členoch daného literátskeho bratstva. Ako príklad môžeme uviesť básne z tenorového zväzku známeho päťdielného graduálu literátskeho bratstva pri Kostole sv. Michala na Novom Meste pražskom,⁹³ predstavujúce primárne dedikačné texty s hudobnými prvkami. Ako nevšednejší typ môžeme dať aj básne z úvodu rukopisných hlasových kníh z Ústí nad Labem, ktoré ako jediné z celého graduálu majú tlačенú podobu.⁹⁴ Jedná sa o jednu tlačенú zložku, umiestnenú vo všetkých dochovaných hlasových knihách. Unikátne predradené fólio obsahuje len altová hlasová kniha, ktorá obsahuje dedikačnú báseň od Tomáša Mitisa a drobné dvojveršia venované altovému hlasu.⁹⁵

⁹¹ FINCK, Hermann: *Practica musica Hermannii Finckii, exempla variorum signorum, proportionum et canonum, iudicium de tonis, ac quaedam de arte suaviter et artificiose cantandi continens*, Vitebergæ, [1556], f. Xx iii^r-Xx iv^r.

⁹² BLAHOSLAV, Jan: *Musica to jest knížka zpěvákům náležitě zprávy v sobě zavírající*, [Ivančice 1569], f. A ii^r-A ii^v.

⁹³ Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XI B 1a, f. 5^r-8^r.

⁹⁴ Ústí nad Labem, Muerzm města Ústí nad Labem, MsDK 185 (Altus), f. i^r-A iii^v.

⁹⁵ Ústí nad Labem, Muerzm města Ústí nad Labem, MsDK 185 (Altus), f. i^r-i^v. Okrem dedikačnej básne Tomáša Mitisa tu ďalej nájdeme distichon Prokopa Lúpača, Johannes Khernera, Johannes Korynaea a Tomáša Mitisa, ktoré pre jeho silnú autobiografickosť uvádzam:

*Alta mihi vox, est, iuvenili[ue] edita cantu,
Me vir, me iuvenis concinta altisonum.*

Ako ďalšie príklady môžeme uviesť úvodné básne z hlasovej knihy motet literátskeho bratstva sv. Barbory v Preštích (Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XVII F 72), grécko-latinskú

Ako samostatné musíme na záver uviesť básne v zbierkach humanistických piesní (*musica-poetica*). Charakterovo by sme ich mohli najbližšie priradiť k prameňom z hudobno-teoretických spisov. Obsahovo často vypovedajú o vzťahu autorov a znalosti *musici* zo strany autora básne.

Táto krátka podkapitola sa snažila o vytvorenie aspoň čiastočnej predstavy o množstve a type prameňov, ktoré môžeme pri spracovávaní humanistickej literatúry využiť. Ako bolo uvedené vyššie, nejde o kompletný zoznam možných typov a zbierok, ktorý by bol príliš vyčerpávajúci a pre túto prácu nadbytočný. Napriek tomu predstavujú uvedené typy väčšinovú časť využiteľného materiálu, s ktorým sa bude pracovať v záverečných kapitolách.

V samotnej kapitole bolo snahou predstaviť tému práce, využitie humanistickej literatúry v muzikologickej literatúre a uviesť základné typy básní a pramene, z ktorých sa dajú čerpať. Zhodnotiť stav literatúry je však veľmi komplikované, pre jej rôznosť a šírku. Zameranie sa na monograficky ladené práce však ukázalo niekoľko zaujímavých poznatkov. Ako hlavný môžeme uviesť klesajúcu tendenciu využívania humanistickej literatúry ako primárneho zdroja informácií, ktorej pád kulminuje koncom 19. storočia. Ďalším poznatkom môže byť nezvratné postavenie Bohumíra Jana Dlabača ako najväčšieho zdroja informácií, využívaných u ďalších autorov. Potom aj jasne viditeľný tok poznatkov medzi jednotlivými autormi. Zanechajme však všeobecných predpokladov a vyhlásení, a prejdime už k ďalšej kapitole, ktorá tvorí jadro celej práce.

---

báseň z graduálu Václava Trubky z Rovin (Praha, Archiv hlavního města Prahy, sign. 1870) alebo báseň k oslave Václava Kolářovice z úvodu Benešovského kancionálu (Praha, Archiv hlavního města Prahy, sign. 8429; cf. BAŤA, Jan: *Benešovský kancionál*, Praha 2009, s. xv, 205-206).

III. Českí humanisti a hudba

Po úvodovej kapitole, ktorá nás previedla témou a stavom využitia humanistických textov v českej hudobnej historiografii pristúpme bližšie k samotným českým humanistom. Táto kapitola tak môže slúžiť ako *sui generis* predslov k nasledujúcim kapitolám zaoberajúcimi sa už konkrétnymi osobami.

Vytváranie aury náramnej dôležitosti pri pojednaní o hudbe a českom humanizme nie je namieste. Hudba hrala u väčšiny humanistických autorov, ktorých môžeme s hudbou určitým spôsobom spojiť, marginálnu úlohu. Avšak nájdeme istý počet osobností, ktorých postavenie na poli hudby skrz jej znejúcu podobu veľmi ľahko prehliadneme. Napriek tomu sa táto práca nesnaží rozoberať každú marginálnu zmienku o hudbe, ale predstaviť aspoň niektorých autorov „vyššej“ úrovne. Tým nechce nijako znížiť všetky ostatné osoby, ktoré by si zaslúžili priestor v pojednaniach rovnakého typu, práve ony sú dôležitými časťami mozaiky, ktorá vypovedá mnohé o hudobnej kultúre 16. storočia. Pre predstavu o rozsahu uvedme skupiny autorov, ktorých môžeme do pojednania tohto typu zaradiť; sú to osoby, ktoré:

- písali o hudbe
- boli zmieňované spoločne s hudbou, alebo boli dedikantami básní
- dišputovali o hudbe na univerzite
- písali spevné útvary (po textovej alebo textovej a hudobnej stránke)
- boli členmi literárskych bratstiev alebo iných hudobných zoskupení (*collegium musicum, convivium musicum*)

Tých v mojom doterajšom bádani zastupuje približne 130 rôznych osôb, ktoré sú spojené s hudbou, ako je uvedené vyššie, na rôznej úrovni.

Ako je na prvý pohľad zrejmé, jedná sa o osoby, ktoré prešli univerzitným vzdelaním a aktívne sa zapájali do kultúrneho a spoločenského života. Medzi ne môžeme preto zaradiť, e. g. učiteľov (profesorov), kňazov, úradníkov (pisárov), mešťanov, lekárov etc.

Konfesiónálne hľadisko tu vystupuje trochu na pozadí. Je jasné, že konfesia jednotlivých autorov značne vplývala na ich výsledné vzdelanie, sociálny status a možnosť kontaktov, vytvárajúcich určité spoločenstvá či komunity, v prípade

tejto práce, autorov venujúcich sa hudbe alebo hudbu milujúcich. Tu už mierime hlavne na básnikov, ktorí priamo básne s hudobnou tematikou skladali a ktorým budú venované aj nasledujúce kapitoly.

Vytvorenie možného okruhu v úvode kapitoly menovaných osôb podnecuje k myšlienke určitého typologického zaradenia týchto autorov. Tu je na mieste otázka či práve hudba tvorí dostačujúci spojovací prvok jednotlivých autorov. Odpoveď na ňu nie je jednoduchá, avšak môžeme tvrdiť, že v niektorých prípadoch mohla hudba vo vzťahoch českých humanistov hrať nadštandardnú úlohu.

Vráťme sa však späť k vyššie uvedeným skupinám autorov a spojme s nimi konkrétne osoby. Prvá skupina, autori píšuci o hudbe, ktorá tvorí primárny záujem predkladanej práce, je zďaleka najrozsiahlejšia, nakoľko sem môžeme zaradiť každého autora, v ktorého diele objavíme texty spojené s hudbou. Tie sú často tvorené konvenčnými námetmi ako kráľ Dávid čo by tvorca žalmov, Orfeus podmaňujúci si hudbou zvery, boh hudby Apolón hrajúci na lýru, či Arión zachránený pred utopením delfínom. Z tých, ktorých práce o hudbe vypovedajú viac, a sú zastúpení vo viacerých vyššie uvedených skupinách, môžeme uviesť autorov ako:

- Bartoloměj Cirrinus
- Petr Codicillus
- Matouš Collinus
- Kašpar Cropacius
- Georgius Handschius
- Tomáš Mitis
- Jakub Srnovec

V ich, oproti ostatným autorom, neraz veľmi rozsiahlej tvorbe môžeme zistiť častejšie využívanie hudobných alúzií. Ako príklad môžeme uviesť dielo Kašpara Cropacia, v ktorom môžeme nájsť vyše 50 výskytov hudobných zmienok s častými odkazmi na hudobné nástroje alebo spev.

Ďalším z charakteristických prvkov sú básne obsahujúce autobiografické prvky vyjadrujúce autorov vzťah k hudbe – ako príklad môžeme uviesť báseň Bartoloměje Cirrina *De harmoniis musicis*, kde vyjadruje svoje postoje k hudbe:

*Non ita me multu[m], multu[m] licet affluat auru[m]
afficit, ut dulci musica bla[n]da sono.
Iudice me docta modula[n]di prorsus in arte,
exuperant ævum tempora nostra verus.
Horu[m] ego ter centu[m] modulos, dulcedi[n]e tact[us],
curavi libris inseruisse meis.⁹⁶*

Za samostatnú kategóriu môžeme považovať básne venované priamo chvále hudby. Z vyššie uvedených autorov spísal tento typ básne napríklad Kašpar Cropacius (*In laudem musicæ*), Tomáš Mitis (*Aeternitas utriusque musicæ, ad excitandos Davidem Crinitum [...] et Iacobum Handl musicum carniolæ [...]*) či Jakub Srnovec (*Aliud de excellentia musicæ harmonicæ*).⁹⁷

Nasledujúca skupina autorov, zmieňovaných spoločne s hudbou, sa často kryje spolu s autormi o hudbe píšucich. Príkladom nám môže byť titul vyššie uvedenej básne, ktorú Tomáš Mitis venuje Davidovi Crinitovi, autorovi latinskej duchovnej poézie a žalmových zhudobnení.

Za autora zastupujúceho len túto jedinú skupinu môžeme považovať Šebestiána Aerichalca, v ktorého diele nie je hudba zastúpená priamo. O jeho vzťahu k nej však vypovedá hneď niekoľko textov, či už dedikáciou alebo priamo obsahom. Jedná sa o jemu venované básne od Jakuba Srnovca, ktorým bude venovaná záverečná kapitola práce.⁹⁸ Na tomto mieste môžem uviesť, že jedna z nich, venovaná priamo hudbe, obsahuje verše poukazujúce na Aerichalcovu znalosť hudby:

*Te quoniam harmonica cognovi excellere crasi
ornatum, quod res, ingeniumq[ue] probat.
Insignem pietate virum, rarisq[ue] ferendum
offitio, studio, candidum, amicabilem.⁹⁹*

⁹⁶ CIRRINUS, Bartoloměj: *Epigrammatum liber ad Mecoenates et amicos scriptorum*, Pragæ 1602, f. B6^v.

⁹⁷ CROPACIUS, Kašpar: *Cropacii Poemata*, Noribergæ Francorum, 1581, p. 251-252; MITIS, Tomáš: *Thomæ Mitis Lymusæi Synopsis biblicæ libri V [...]*, Pragæ 1586, f. Aii^v-Aiii^r; SRNOVEC, Jakub: *Apophoreta aliquot in Epiphaniis Domini, amicis dedicata a M[agistro] I[acobo] R[okiczano] W[arvaziovino]*, [Pragæ] 1557, f. B v^v-B vi^v (cf. príloha X.3.4.3) (ďalej len *Apophoreta aliquot*).

⁹⁸ Cf. kapitola V.

⁹⁹ *Apophoreta aliquot*, f. B vi^v (cf. príloha X.3.4.3, v. 45-48).

Medzi ďalších humanistov spojených s hudbou môžeme taktiež zaradiť študentov dišputujúcich o hudbe na pražskej univerzite. Medzi rokmi 1570-1618 vieme celkom o dvanástich bakalárskych kvestiách a dvoch verejných dišputáciách, z ktorých sa nám písomne zachovalo len jediné spracovanie z pera Václava Clemensa Žebráckého.¹⁰⁰ Nasledujúci výpočet obsahuje všetky doposiaľ známe kvestie, s menom odpovedajúceho a s dátumom udelenia bakalaureátu (v prípade verejných dišputácií [Václav Adami, Václav Clemens] je uvedený dátum dišputácie):¹⁰¹

- 5. 5. 1570 – Nicolaus Haberlius Nedassonius – „*Musica Deum ipsum placet, et tristes hominum animos mira suavitate demulceat, nec ne?*“
- 23. 7. 1575 – Jakub Romanides (c1556-1611) – „*Musica homine liberali digna sit, et, an haec virtutem affectusque mitiores in animis excitet, vitiaque extirpet, nec ne?*“¹⁰²
- 23. 9. 1575 – Modestus Weselský Raudnicenus – „*Musica heroicis et principibus viris, quod voluptatem liberalem afferat, et animum a ferocitate et severitate, ad humanitatem morum traducat, discenda sit, nec ne?*“
- 22. 9. 1593 – Mikuláš Peuceus – „*Utrum musica omnium disciplinarum sit nobilissima?*“¹⁰³
- 19. 8. 1599 – Jan Cossorius (†1599) – „*Cum musica sit tacita quaedam philosophia, num studiosæ iuventuti sit proponenda, nec ne?*“¹⁰⁴
- 2. 9. 1605 – Václav Adami – I. „*Musica est ars bene canendi.*“ II. „*U. in scholis Christianis studiosae iuventuti musica proponenda?*“¹⁰⁵
- 19. 5. 1609 – Tobiáš Adalbertus (†1639) – „*Musica an quicquam datum homini iucundius?*“¹⁰⁶
- 19. 5. 1609 – Václav Jiří Peristerius (c1586-1643) – „*An verum illud »Sapientiam et virtutem vincunt testudines?«*“
- 6. 9. 1611 – Georgius Taciturnus – „*An astrorum et sphaerarum caelestium motu sonus aliquis efficiatur?*“
- 20. 9. 1611 – Jiří Švorcaur (†1656) – „*An musica in omni humanæ vitæ statu sit utilis?*“¹⁰⁷
- 8. 8. 1616 – Josef Fugar – „*Quatuorne, an vero octo tonos musici habeant?*“¹⁰⁸

¹⁰⁰ PACALA, Frederik: *Václav Clemens Žebrácký – Idea unionis musicae et poeticae*, Op. cit. poznámka č. 61.

¹⁰¹ Predkladaný zoznam zostavený na základe BERÁNEK, RHB a KABELKOVÁ, Markéta: *Hudba a škola v období české renesance*, Op. cit. poznámka č. 7.

¹⁰² Cf. RHB 4, s. 344 (chybne uvedený dátum 27. 7. 1575 – cf. BYDŽOVSKÝ, Marek: *Liber intimationum quarundam publice in alma academia Pragensi [...]* (RHB 1, s. 245); Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XXIII D 217, f. 175^v).

¹⁰³ Cf. RHB 4, s. 157.

¹⁰⁴ Cf. RHB 1, s. 466.

¹⁰⁵ Cf. RHB 1, s. 45.

¹⁰⁶ Cf. RHB 1, s. 37.

¹⁰⁷ Cf. RHB 5, s. 328.

¹⁰⁸ Cf. RHB 2, s. 176.

- 2. 3. 1617 – Martin Gallus – „*An tempore Quadragesimali canendum Halleluiah?*“
- 8. 3. 1617 – Václav Clemens (c1589-1637)– „*Idae unionis musicæ et poeticæ*“¹⁰⁹
- 22. 3. 1618 - Adam Rosacius ml. – „*Cum veteres ac nativas melodias magna habeamus ubertate, an rite exoticis et asciticis atamur?*“¹¹⁰

Skupine autorov písucich spevné útvary (humanistické ódy, piesne etc.) je v muzikologickej literatúre venovaná najväčšia pozornosť.¹¹¹ Literatúra tu však explicitne vyzdvihuje len ich tvorbu obsahujúcu spevné texty či notové záznamy piesní i napriek tomu, že v ich ďalšej tvorbe môžeme nájsť množstvo s hudbou spojených diel, ako napríklad v prípade Matouše Collina či Tomáša Mitisa. Okrem autorov spadajúcich do záujmu hymnografov ako sú David Crinitus, Jan Campanus, Jakub Melissaeus, Václav Nicolaides Vodňanský, Vavřínek Benedikt Nudožerský, Tobiáš Hauschkonius a vyššie uvedený Collinus a Mitis,¹¹² môžeme do tejto skupiny zaradiť napríklad Jiřího Bartholda, s textami zhudobnenými rudolfínskymi skladateľmi ako Carl Luython (e.g. zbierka motet *Popularis anni jubilus*),¹¹³ Jacob Regnart,¹¹⁴ Philippe de Monte¹¹⁵ či Jacob Handl Gallus,¹¹⁶

¹⁰⁹ Cf. RHB 1, s. 373.

¹¹⁰ Cf. RHB 4, s. 355.

¹¹¹ Cf. poznámka č. 13.

¹¹² Z najnovšej literatúry cf. KOUBA, Jan: *Slovník staročeských hymnografů (13.-18. století)*, Praha 2017 (tu aj ďalšia literatúra) (ďalej KOUBA 2017).

¹¹³ LUYTHON, Charles: *Popularis anni jubilus* [...], Pragæ 1587 (RISM A/I/5, 378; DANĚK, Petr: *Tisky vícehlasé hudby v Čechách (vokální polyfonie, raná monodie, hudební teorie a tabulatury): Soupis tisků z let 1488-1628 uložených v Čechách*, Praha 2014, s. 34; BILWACHS, Jan: *Moteta ze sbírky Selectissimarum sacrarum cantionum...fasciculus primus Carla Luythona a jejích konkordance*, Praha 2014 (bakalárska práca; vedúci práce Petr Daněk) s. 25; BILWACHS, Jan: *Motetová tvorba Carla Luythona v hudebním tisku Selectissimarum sacrarum cantionum ... fasciculus primus (1603)*, Praha 2017 (diplomová práca; vedúci práce Jan Baťa), s. 25; JOHNSON, Nicholas: *Musica Caelestia: Hermetic Philosophy, Astronomy, and Music at the Court of Rudolf II.*, Ohio 2012. (disertačná práca), s. 159-180.

¹¹⁴ Cf. e. g. Praha, Knihovna metropolitní kapitoly, sign. M. 128 (*Carmina diversa authore Georgio Bartholdo Pontani. Anno 1580*): f. 41^v *Wenceslao Tronto, canonico Pragensi, in natalitiis et muteta ad Iacobum Regnardum*; f. 42^v *In nuptias M. Michaelis Lescheri et Dorotheae Ornoarbiadae viduae. Muteta Iacobi Regnardi*; f. 45^v *Pro d. Martino crucigerorum ad mutetum Regnardi*; f. 52^r *Ad mutetum Iacobo Regnardo pro d. Abbate Strahoviensi*.

¹¹⁵ Cf. e. g. *Epigramma in consecrationem reverendissimi et illustrissimi principis ac domini, d. Sbignei Dei & Apostolicæ sedis gratia, archiepiscopi pragensis, & c.*; bez dochovaného zhudobnenia (BARTHOLDUS, Jiří *Episcopatum et archiepiscoporum Pragensium hystoria brevissima* [...], Pragæ 1593, f. F 1^r; cf. RHB 1, s. 151).

¹¹⁶ Cf. e. g. informácie o zhudobnení básnického blahoželania k voľbe opátom Ambrožovi Teleckému: *3[N]eque debui neq[ue] potui præterire, admodum reverende domine, quin veterem nostram familiaritatem grata quadam memoria recolerem. Iam sextus propemodum annus voluitur, quo tibi post reverendi admodum domini Casparis prædecessoris tui optimi & de monasterio, re literaria & musica meritissimi, tristem obitum, accessionem hanc dignitatis uti dignissimo, tam tota mente uti, quam extemporanea metrica acclamatione a musico optimo Iacobo Ha[n]delio pie defuncto, reverendi antecessoris tuisq[ue] beneficiis exaltato, numeris musicis expolita gratulatus sum, eamq[ue] speminiēci, me si quando elucubrationes meas, quale scunq[ue] tandem fruerint, in publicum emissurus essem, ronnullaru[m] earumde[m] fautorem et hæredem te constituturum* (BARTHOLDUS, Jiří: *Panegyrica Iesu Christo* [...], Coloniae 1595, f. A2^r; cf. RHB 1, s. 153).

a Kašpara Cropacia, napríklad so zhudobnením Christiana Hollandera (e. g. moteto *Nobile virtutum culmen*).¹¹⁷

Poslednú skupinu zastupuje zväčša mestská (humanistická) inteligencia, podieľajúca sa na speve v kostoloch, zastúpená v literárskych bratstvách či ojedinelejšie združeniach pre amatérske pestovanie hudby ako *akademie*, *collegium musicum* či *convivium musicum*.¹¹⁸

Samotný okruh sme nepriamo definovali už v predchádzajúcom texte vymenovaním skupín autorov nachádzajúcich sa v ňom. Ako sme sa snažili poukázať, jedná sa o veľmi širokú skupinu osôb, ktorých postavenie v okruhu môže byť často marginálne. Venujme ale pozornosť autorom „vyššej úrovne“ a položme si otázku – je možné nájsť konkrétne biografické prvky mimo vlastného diela, spájajúce užšiu skupinu autorov s hudobným umením?

Za najdôležitejšie, s možnosťou uchopenia, môžeme považovať štúdiá autorov, nakoľko v neskorších obdobiach života mohla mať značný vplyv na ich kontakty už vytvorená záľuba v hudbe. Preto si vezmeme za príklad troch autorov z okruhu Jana staršieho Hodějovského, zastúpených vyššie uvedenými Matoušom Collinom, Tomášom Mitisom a Georgiom Handschiom, ktorých životné osudy spájala Collinova pedagogická činnosť a mecenášstvo Jana Hodějovského. Collinus zastupuje okruh autorov, ktorí svoje hudobné vzdelanie nadobudli na zahraničných univerzitách. Ako vieme,¹¹⁹ jeho štúdiá boli začaté na pražskej univerzite, nasledovalo takmer desaťročné pôsobenie vo Wittenbergu. Práve ten mal silný vplyv na jeho vyššie vzdelanie, do ktorého môžeme nepochybne zaradiť aj hudbu. Napriek tomu, že v obsahu jeho diela neboli doposiaľ objavené priame odkazy, napríklad na hudobných teoretikov spojených práve s Wittenbergom,¹²⁰ môžeme to súdiť napríklad z využívania formy „nemeckej“ humanistickej ódy (homofónnej

¹¹⁷ IOANNELLO, Petro: *Liber quintus et ultimus, quo varie, tum sacre, tum aliis etiam locis honestissimis competentes ac congruis, plane nove, neque unquam antea, a quopiam in lucem edite harmonie comprehenduntur*, Venezia: Antonio Gardano, 1568, p. 421-422 (RISM 1568⁶; edícia: DUNNING, Albert, (ed.): *Novi thesauri musici a Petro Ioannello collecti. Volumen V, Pars I, S. I.* 1974 (Corpus mensurabilis musicae 64), s. 66-73 (text so drobnými zmenami pretlačený taktiež v *Cropacii Poemata*, p. 265).

¹¹⁸ Cf. KOUBA 1989, s. 108.

¹¹⁹ Cf. RHB 1, s. 416.

¹²⁰ Ako príklad autora, ktorého dielo priamo odkazuje na spis vydaný v mieste štúdiá, môžeme uviesť Jakuba Srnovca študujúceho v Lipsku a spis Andreasa Ornitoparcha (c1490-po1520) *Musicae activæ micrologus* (cf. kapitolu V.2.1.4).

skladby na metrá antickej poézie),¹²¹ v Collinovom prípade zastúpený známym spracovaním Horáciových ód *Harmoniaë univocæ* (1555), ktoré boli navyiac vydané priamo vo Wittenbergu.¹²² V prípade Tomáša Mitisa musíme hľadať prvé hudobné vzdelanie už v jeho mladom veku a to u jeho otca Johanna Camaritha (Mitisa), ktorý pôsobil ako kantor v Nymburku.¹²³ Neskôr si rozširoval hudobné vzdelanie v Prahe pod priateľským vedením Georga Handschia a následne v rámci univerzitných štúdií. Sám Handschius sa hudobne vzdelával, pred príchodom do Prahy v roku 1544, na sliezskej latinskej škole v Goldbergu, v tej dobe vedenej Valentinom Friedlandom Trozendorffom (1490-1556).¹²⁴

Ako môžeme vidieť, traja s hudbou spojení autori, vystupujúci vo veľmi blízkom okruhu, vykazujú rozličné podnety pri ich hudobnom vzdelaní. Tento príklad, i keď mierne nadsadený, keďže viacerí autori vykazujú rovnaký spôsob ranej hudobnej erudície, ukazuje ich veľkú diferenciáciu. Odhliadnuc od ranejšieho vzdelania, môžeme však pri univerzitnom vzdelaní vytvoriť dve jednoduché skupiny autorov študujúcich doma na Karlovom učení a autorov študujúcich v zahraničí. Práve vplyvy zahraničných univerzít na českých študentov, ktoré boli nimi neskôr využívané či už v rámci ich ďalšej pedagogickej činnosti alebo pri písaní básni a poetických spisov, by si však zaslúhovali širšiu pozornosť, ktorej rozsah tejto práce nestačí. Priame vplyvy zatiaľ vieme zdokumentovať len u dvoch autorov, a to u Jakuba Srnovca (Lipsko) a Václava Clemensa (Wittenberg).¹²⁵

V závere tohto „predslovu“ sa ešte vráťme ku kontaktom, v ktorých by sme okrem mnohých iných podnetov mohli vidieť aj hudbu. Vychádzať tu napríklad môžeme z osobných kontaktov medzi autormi, alebo z dedikácií básní, či priamo z básní (pochvalných, odporúčacích etc.) publikovaných s hudbou spojených dielach. Na základe hudobných prvkov tak môžeme spojiť e.g.:

¹²¹ Cf. KOUBA, *Nemecké vlivy v české písni 16. století*, s. 130-131, in: *Miscellanea Musicologica* 27-28 (1975), s. 130-131 (ďalej len KOUBA 1975); KOUBA 2017, s. 70.

¹²² Op. cit. poznámka č. 88.

¹²³ Cf. poznámka č. 31.

¹²⁴ Cf. kapitolu IV.2.

¹²⁵ Na tomto mieste môžeme taktiež uviesť opačný prípad, keď nájdeme báseň českého humanistu v diele nemeckého autora menovite báseň Šimona Proxena *Ad d[ominum] Hermannum Finck* v hudobno-teoretickom pojednaní *Practica musica* nemeckého hudobného teoretika Hermanna Fincka (1527-1558) vydanom vo Wittenbergu v roku 1556 (Op. cit. poznámka 91).

- Matouše Collina so Sixtom z Ottersdorfu (na základe venovania spisu *Harmoniæ univocæ*)¹²⁶
- Jakuba Srnovca so Sixtom z Ottersdorfu (na základe venovania básní zo zbierky *Apophoreta aliquot*)¹²⁷
- Václava Nicolaidesa s Matoušom Collinom a Georgiom Handschiom (na základe básní v Nicolaidesom spise *Cantiones evangelicæ*)¹²⁸
- Georgia Handschia s Tomášom Mitisom (na základe básne z rukopisu *Ραπσωδηαι*)¹²⁹
- Jakuba Srnovca so Šebestiánom Aerichalkom (na základe dedikácií básní)¹³⁰
- Davida Crinita s Petrom Codicillom, Tomášom Mitisom a Janom Rosaciom (na základe básní v Crinitových spisoch *Davidis regis et prophetæ psalmi septem* (1581) a *Psalmi regii vatis in odas a Davide Crinito redacti* (1591))¹³¹
- Jana Campana s Vavrincom Benediktom (na základe básne v Benediktovom spise *Aliquot psalmorum Davidicorum paraphrasi*)¹³²
- Tobiáša Hauschkonia s Tobiášom Adalbertom (na základe básne v spise *Pensum sacrum* (1638))¹³³
- etc.

Väčšie množstvo hudobných prvkov spájajúcich autorov ukáže až ďalší výskum, hoci niet pochyb, že sústavnejšie spracovanie humanistickej literatúry z pohľadu hudobnej histórie prinesie množstvo podnetov pre ďalšie bádanie.

Účel tohto úvodu bol prostý – predstaviť väčšie množstvo osôb, ktoré môžeme na základe humanistickej literatúry zaradiť ako ďalší prvok hudobnej

¹²⁶ Op. cit. poznámka 88.

¹²⁷ Cf. podkapitola V.2.1.3.

¹²⁸ Cf. podkapitola IV.2.2.1.

¹²⁹ Cf. podkapitola IV.2.

¹³⁰ Cf. podkapitola IV.2.1.4.

¹³¹ CRINITUS, David: *Davidis regis et prophetæ psalmi septem* [...], Pragæ 1581, f. A viii^r-B i^r (RHB 1, s. 480); CRINITUS, David: *Psalmi regii vatis in odas a Davide Crinito redacti* [...], Pragæ 1591, e. g. f. A 2^v, a 3^v (RHB 1, s. 483-484).

¹³² BENEDICT, Vavřinec: *Aliquot psalmorum Davidicorum paraphrasis rhythmometrica* [...], Pragæ 1606, f. C 8^r (RHB 1, s. 183-184).

¹³³ HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *Pensum sacrum academico-evangelicum centrum et XX odis* [...], Dresdæ 1638, f. 5^v-6^r (RHB 2, s. 273-274).

kultúry 16. storočia. Nasledujúce kapitoly sa už zamerajú na dve konkrétne osobnosti so snahou poukázať na rôznorodosť skúmaného okruhu osôb a rozličných možných prístupov k tomuto typu materiálu.

IV. Georgius Handschius

Prvým z dvojice autorov, ktorým bude v tomto pojednaní venovaná samostatná kapitola, je Georgius Handschius, básnik, botanik a lekár. V rámci tejto práce zastupuje zaujímavé miesto. Po prvé pochádzal z lutherského a nemecko-jazyčného prostredia, čo ovplyvnilo jeho štúdiá v mladom veku. Ďalej ako člen Hodějovského básnickej družiny mal priamy kontakt s veľkou skupinou českých humanistov, a v neposlednom rade mnohé vypovedajú jeho talianske medicínske štúdiá, ďalej nasledované medicínskou praxou, ktorá skončila v službách arcikniežaťa Ferdinanda Tirolského. Spojenie všetkých týchto prvkov nám umožňuje skúmať osobnosť poskytujúcu vo svojej tvorbe mnoho materiálu rôzneho typu a zamerania, ktorej analýza prináša mnoho poznatkov k širšiemu hudobno-kultúrnemu spektru.

IV.1 Život a dielo¹³⁴

Handschius sa narodil 20. marca 1529 v dnešnej Českej Lípě, otcovi Václavovi, ktorý bol dobre situovaným mešťanom. Jeho matka Anna umrela, keď mal Georgius desať rokov. Ako sa dozvedáme z jeho závetu,¹³⁵ mal piatich súrodencov – štyri sestry a pravdepodobne staršieho brata Václava. S rodiskom udržoval čulé vzťahy, zachované v jeho korešpondencii.¹³⁶ V mladom veku ho spájalo priateľstvo e. g. s jeho lipským učiteľom Andreasom Nicolaim, ktorému okrem listov adresoval aj niekoľko básní.

Tu sa mu dostalo aj jeho prvého vzdelania, neskôr začal študovať protestantskú latinskú školu v sliezskom Goldbergu (Złotoryja), ktorá pod vedením Valentina Trozendorfa¹³⁷ získala veľmi dobrú povesť.¹³⁸ Už tu začal Handschius

¹³⁴ Biografia je spracovaná podľa RHB 2, s. 255-259 a SMOLKA, Josef – VACULÍNOVÁ, Marta: *Renesanční lékař Georg Handsch (1529-1578)*, in: *Dějiny věd a techniky XLIII* (2010), č. 1, s. 1-26 (tu aj ďalšia literatúra) (ďalej len SMOLKA-VACULÍNOVÁ).

¹³⁵ Cf. PANÁČEK, Jaroslav: *Testament Georga Handsche z roku 1578*, in: *Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska 22* (2013), s. 353-366.

¹³⁶ Cf. e. g. Jirí Handsch faráři v České Lípě, in: MARTÍNKOVÁ, Dana (ed. et trl.): *Poselství ducha: latinská próza českých humanistů*, Praha 1975, s. 183-187.

¹³⁷ AXMACHER, Elke: *Trozendorf, Valentin*, in: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Band 12, Herzberg 1997, s. 618-623.

¹³⁸ Cf. BAUCH, Gustav: *Valentin Trozendorf und die Goldberger Schule*, Berlin 1921 (ďalej len BAUCH).

prejavovať svoje literárne sklony. V 15. roku života, i. e. 1544, sa Handschius odobral na ďalšie štúdiá do Prahy, započaté súkromným štúdiom u Jana Šentygara. Zanedlho začal študovať na artistickej fakulte, kde bol jedným z jeho učiteľov Matúš Collinus z Chotěřiny. Ten ho prijal ako famula a neskôr ako učiteľa vo svojej škole v *Andělskej zahradě*,¹³⁹ kde ďalej rozširoval svoje kontakty s pražskými humanistami, ktorí sa pohybovali v okruhu Matúša Collina, e. g. Martin Hanno, Petr Codicillus, Jiří Nikolaus, Tomáš Mitis. Práve s posledným menovaným ho spájalo silné priateľstvo. V tejto dobe začal písať básne venované zväčša patrónovi básnického okruhu vyššie uvedených autorov Janovi Hodějovskému staršiemu.

Handschiov otec, ktorému sa dovtedajší synov život nepáčil, ho vyzýval k hľadaniu si nejakého výnosnejšieho zamestnania. Tento stav taktiež nevyhovoval samotnému Handschiovi, ktorého záujmy ho tiahli k fyzike a medicíne. V tejto dobe (1547-1548) začal Handschius pôsobiť ako famulus u Udalrica Lehnera a Kouba,¹⁴⁰ dvorného doktora kráľa Ferdinanda. Neskôr prešiel do služieb Andreasa Galla,¹⁴¹ ktorý pochádzal z Tridentu, do Prahy prišiel v roku 1548 a zastával pozície ako lekár a poradca Ferdinanda I. aj českého miestodržiteľa Ferdinanda Tirolského.

V roku 1550 odchádza v sprievode Karla z Dietrichsteinu do Talianska, kde najprv navštívili severné talianske mestá a potom zamierili do Padovy, kde Handschius začal svoje medicínske štúdiá. O dva roky neskôr zavítal kvôli lekárske prednáškam taktiež do Benátok. V Padove získal záľubu v botanike, ktorá je pre neho charakteristická po zvyšok jeho života. Svoje univerzitné štúdiá zavŕšil v roku 1553 vo Ferrare, kde bol 22. júna promován za lekára.

V rovnakom roku sa cez Trident vracia do Prahy, pôsobí ako učiteľ (pravdepodobne opäť na Collinovej škole) tri nasledujúce roky. Z tejto doby pochádza aj nedatovaný list, v ktorom Handschius žiada od Ferdinanda I. priznanie dedičného erbu, ktorý mu bol v máji toho roku (1556) priznaný a spolu s ďalšími tromi osobami (medzi ktorými bol aj Tomáš Mitis) začal užívať predikát „z Limuz“.

¹³⁹ Cf. HOLÝ, Martin: *Soukromá škola Matouše Kollína z Chotěřiny v Praze a její šlechtičtí žáci*, in: SEMOTANOVÁ, Eva (ed.): *Cestou dějin: k poctě prof. PhDr. Svatavy Rakové, CSc.*, Praha 2007, s. 159-184.

¹⁴⁰ Cf. RHB 3, s. 150.

¹⁴¹ Cf. SMOLKA-VACULÍNOVÁ, s. 5.

V roku 1557 sa venoval na Hodějovského panstve v juhočeskej Řepici redakcii zbierok *Farragines*.¹⁴² Po návrate do Prahy sa vracia k medicíne, otvára si svoju vlastnú ambulanciu, ktorá však nezabezpečila Handschiovu dostatočnú obživu a v roku 1561 vstupuje do služieb Pietra Andreasa Mattioliho, osobného lekára Ferdinanda Tirolského.¹⁴³ Po ukončení Ferdinandovej miestodržiteľskej funkcie Mattioli z jeho služieb vystupuje a na jeho miesto nastupuje Handschius a odchádza s ním do jeho nového pôsobiska na zámok Ambras v Innsbrucku. Tu sa ďalej venoval medicíne a botanike. V jeho službách zotrval do roku 1578, pred svojím odchodom predáva svoju knižnú pozostalosť, vracia sa do rodnej Českej Lipy, kde v rovnakom roku umiera.

Práve vyššie zmienená knižná pozostalosť obsahuje väčšinovú časť Handschiovej literárnej tvorby.¹⁴⁴ Tú tvorí hlavne veľké množstvo rukopisných zväzkov, primárne medicínskeho a botanického obsahu. Mimo tohto obsahu tu nájdeme množstvo materiálu iného typu, zväčša študentskej povahy.¹⁴⁵

Samostatným rukopisným zväzkom obsahujúcim básne je rukopis *ΠΑΠΣΩΔΗΑΙ* (sic) *sive epigrammata Georgii Handscii Lippensis*, ktorému bude venovaná jedna z nasledujúcich podkapitol.¹⁴⁶ Práve on tvoril predlohu pre tlačou vydané básne zo zbierok *Farragines*. Okrem týchto básní vyšiel tlačou Handschiov preklad Matthioliho herbára do nemčiny,¹⁴⁷ latinský cisioian v Collinovej učebnici

¹⁴² MARTÍNKOVÁ, Dana: *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře* – MARTÍNEK, Jan: *Jan Hodějovský a jeho literární okruh*, Praha 2012, s. 279-286 (ďalej len MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK).

¹⁴³ Cf. KUBÍKOVÁ, Blanka - HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava – DOBALOVÁ, Sylva (eds.): *Ferdinand II.: arcivévoda Ferdinand II. Habsburský: renesanční vladař a mecenáš: mezi Prahou a Innsbruckem*, V Praze 2017; BŮŽEK, Václav: *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem: šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006; HEJNOVÁ, Miroslava: *Pietro Andrea Mattioli 1501-1578: u příležitosti 500. výročí narození*, Praha 2001.

¹⁴⁴ Krátku ale výstižnú charakteristiku Handschiovej tvorby podáva Jan Martínek: „*Jeho výtvořy jsou po myšlenkové stránce málo hodnotné. Pozornosti snad zaslouží pouze rukopisný popis Borotína, k němuž dal osnovu Hodějovský. [...] Po stránce formální patří Handschovy začátečnické projevy k nejslabším skladbám, které z tohto období známe. Málokterý autor projevil tak malý jazykový cit, o porozumění pro potřeby poezie ani nemluvě. [...] V pozdější tvorbě a zejména po návratu z Itálie překonal Handsch nejvážnějších začátečnické obtíže, ale básník sa z něho nestal nikdy.*“ (MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK, s. 315).

¹⁴⁵ Výber z rukopisnej pozostalosti cf. RHB 2, s. 259.

¹⁴⁶ Wien, *Österreichische Nationalbibliothek*, cod. 9821 (ďalej len *Παπσωδηαι*). Všetky vyššie uvedené zväzky sú v súčasnosti uložené vo viedenskej *Österreichische Nationalbibliothek*.

¹⁴⁷ MATTIOLI, Pietro Andrea: *New Kreuterbuch mit den allerschönsten und artlichsten Figuren aller Gewechez, dergleichen vormals in keiner sprach nie an tag kommen* [...], Prag 1563.

*Elementarius libellus*¹⁴⁸ a drobné príspevky v Nicolaidesových *Cantiones evangelicae*,¹⁴⁹ a dve básne na počesť Maximiliána II. v zborníku *De serenissimi principis ac d. d. Maximiliani, regis Boemiae* [...] a Mitisovom *In felicem inaugurationem sereniss. regis Maximiliani* (sic) [...].¹⁵⁰

IV.2 Georgius Handschius a hudba

Samá osobnosť Georgia Handschia je muzikologickej obci známa len ako osoba pohybujúca sa v okruhu Ferdinanda Tirolského (1529-1595). Samotné spojenie jeho osoby s hudbou zatiaľ nebolo bližšie predstavené v žiadnej podobe, a to aj pretože sú tieto spojnice rozprestreté v jeho diele veľmi široko. V neposlednom rade to môžeme dať na vrub aj tomu, že tlačou bolo vydaných len marginálne množstvo básní.

Ako prvý uvediem kľúčový údaj pochádzajúci z titulu básne venovanej Tomášovi Mitisovi (*Ad baccalaurem* (sic) *Thomam Mitem*) napísanú medzi rokmi 1547-1552.¹⁵¹ V nej objavíme dodatočný červeným atramentom uvedený príspevok k pôvodnému titulu:

„*quem docui arithmetica & musicam & Hebraicam lingua*[m]“

Toto malé autobiografické svedectvo nám o Handschiovom postavení k hudbe hovorí mnoho. Ako prvú môžeme usudzovať jeho dostatočnú znalosť vyššie uvedených disciplín v takej miere, že ich bol schopný učiť svojich kolegov už

¹⁴⁸ COLLINUS, Mattheus: *Elementarius libellus in lingua Latina et Bohemica pro nouvellis scholasticis. Kniežka začiatku v jazyku Latinském i Czeském pro nové ziačky* [...], Pragae 1550 (Cf. Knihopis 1572a; ďalšie vydanie z roku 1557 Knihopis 1573). Viac k cisiojánu cf. BLÁHOVÁ, Marie: *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 352-355.

¹⁴⁹ Cf. podkapitola IV.2.2.3.

¹⁵⁰ NICOLAIDES, Václav: *Cantiones evangelicae ad usitatas harmonias, quae in ecclesiis Boemicis per totius anni circulum canuntur*, [...], Vitebergae 1554, f. B 5^r (Cf. RHB 4, s. 30-31); COLLINUS, Mattheus et al.: *De serenissimi principis ac d. d. Maximiliani, Regis Boemiae, Archiducis Austriae &c. felici aduentu in arcem Pragensem octavo Aprilis die* [...], [Pragae] [1557], f. [B i^r-B ii^v] (Cf. RHB 3, s. 299); MITIS, Tomáš et al.: *In felicem inaugurationem sereniss. regis Maximiliani et sereniss. reginae Mariae Chorus Davidicus* [...], f. [G8^r] (Cf. RHB 3, s. 343).

¹⁵¹ *Ραπισωδηαι*, f. 77^r-77^v (cf. príloha X.2.3). Roky vymedzujem podľa dát Mitisových štúdií – bakalaureát získal v poslednej štvrtine roku 1546, magisterskú hodnosť v roku 1552 (Cf. RHB 3, s. 339) a podľa príspevu „*Praga Anno 1547*“ z hornej časti časť fólia 77^r, na ktorom báseň začína. Ak by bol tento údaj presný, znamenalo by to, že básne (odhliadnuc od dodatočných príspevov na voľných častiach fólií) do rukopisu nepríbúdali v chronologickom poradí (alebo bol rukopis dodatočne zviazaný s prehodenými zložkami), nakoľko sa báseň z f. 63^v *In campanam magnam*, ktorej bude venovaná pozornosť v nasledujúcej podkapitole, viaže k roku 1549.

v mladom veku.¹⁵² Ďalej môžeme predpokladať, že bol Handschius v tejto dobe v hudbe zdatnejší ako Mitis, ktorého kontakty s hudbou v mladom veku museli byť značné, nakoľko bol jeho otec Johannes Mitis kantorom známym hudby.¹⁵³

Ako sme uviedli v autorovom životopise jeho prvé vzdelanie dostal v rodnom meste a neskôr začal študovať v sliezskom Golbergu na známej latinskej škole, v tejto dobe vedenej Valentinom Trozendorfom.¹⁵⁴ Práve ona musela dať Handschioví prvú vyššiu hudobnú prípravu, ktorú neskôr zužitkoval po svojom príchode do Prahy.

Trozendorfovo meno nebolo staršej hudobnej historiografií úplne neznáme. Ako príklady môžeme uviesť heslo v slovníku Johanna Gottfrieda Walthera (1684-1748) *Musicalisches Lexicon Oder Musicalische Bibliothec* a taktiež heslo v Dlabačovom *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon*.¹⁵⁵ Heslá, ktoré sú na sebe závislé (Dlabač vychádza z Walthera),¹⁵⁶ uvádzajú základné informácie o dátume narodenia, pôsobení v Golbergu a Legnici (Liegnitz) a o umrtí a pochovaní v Johanneskirche v Legnici. Waltherovo heslo má navyše uvedený Trozendorfov citát o speve: „*Lernet singen, lieben Söhne, lernet singen, wenn ihr werdet in Himmel kommen, so werden euch die H. Engel lassen zu ihrem Chortreten.*“ Citát preberá z posmrtno vydaných zbierok kázaní Valeria Herbergera (1562-1627) *Hertz-Postilla für alle Sonntags-Evangelia* bez ďalšieho odkazu na prameň citátu.¹⁵⁷

Škola samotná je z muzikologického hľadiska známa ako jedno z prvých štúdií známeho nemeckého hudobného teoretika Bernharda Bogentantza (c1494-

¹⁵² RHB uvádza, že Mitis patril k Handschiovým žiakom už pred rokom 1546 (Cf. RHB 2, s. 255). Informáciu o vzťahu medzi Mitisom a Handschiom ďalej uvádza aj Bohumil Ryba v doslove k prekladu Mitisovho spisu *De thermis teplicensibus* (Cf. MITIS, Tomáš – RYBA, Bohumil (ed.): *O lázních teplických*, Teplice 1980, s. 30).

¹⁵³ Cf. kapitola II.1 (s. 21).

¹⁵⁴ BAUCH, Gustav: *Valentin Trozendorf und die Goldberger Schule*, Op. cit. poznámka 138.

¹⁵⁵ WALTHER, Johann Gottfried: *Musicalisches Lexicon oder Musicalische Bibliothec* [...], Leipzig 1732, s. 621; DLABAČ III, st. 277-278.

¹⁵⁶ Dlabač preberá informácie priamo od Walthera, ktorého priamo cituje.

¹⁵⁷ HERBERGER, Valerius: *Hertz-Postilla für alle Sonntags-Evangelia und [...] gewöhnliche Feiertags Texte* [...], Leipzig 1721, s. 370 (Walther a Dlabač uvádzajú chybné s. 310).

po1527),¹⁵⁸ neskôr ako pracovné miesto Johanna Knöfela,¹⁵⁹ avšak o samotnej výuke hudby a využívaných príručiek nevieme takmer nič. Napriek tomu hudba mala na škole dôležité postavenie. Gustav Bauch uvádza pri popise každodenného priebehu dňa na škole pod Trozendorfovým vedením: „*Sie sorgten auch und standen dafür ein, daß nicht welche lärmten oder zusammen tränken oder durch unangebrachtes Schwatzen oder musikalische Übungen zur Unzeit die Studien der Nachbarn störten.*“¹⁶⁰ Predmet hudba Trozendorf spolu s aritmetikou a astronómiou zaštitoval pod pojmom *Mathematik*. Jej postavenie ďalej môžeme dedukovať z Trozendorfovej starostlivosti o výber kantora:¹⁶¹ „*Da Trozendorf für die Kantorstelle einen Mann verlangt hatte, der ein ziemlicher, d. h. ein guter, Musicus sei, ist auch theoretischer Musikunterricht getrieben worden.*“¹⁶² Ako posledný uvediem citát, zhrňajúci predchádzajúce poznatky, ktorý Bauch uvádza už v kapitole *Die Epigonenzeit der fürstlichen Schule*, ktorý mapuje školu už za rektorátu Martina Thabora: „*Die Musik bildete nach der alten Auffassung einen Teil der Mathematik; darum nannte Trozendorf Arithmetica, Sphaera, Musica in einem Atemzug; aber an der Goldberger Schule bestand sie hauptsächlich in dem auf die Kirche berechneten Gesangsunterricht, dem jedoch die Anfänge der Theorie, soweit man sie zur Pflege des Gesangs bedurfte, kaum ganz gefehlt haben werden, da schon Trozendorf, der doch einen Kantor hatte, einen Lehrer der Musik verlangte, so daß die Kantoren auch die Theorie verstanden haben müssen.*“¹⁶³

¹⁵⁸ Autor traktátu *Collectanea utriusque cantus* vydaná v Kolíne (medzi rokom 1515 až 1535 sa evidujú celkom 4 vydania) Cf. HÜSCHER, Heinrich: *Bogentantz, Bernhard*, in: SADIE, Stanley (ed.), TYRRELL, John (ed.): *New grove dictionary of music and musicians*, Volume 3, Baxter to Borosini, London 2001, s. 790 (ďalej len GROVE).

¹⁵⁹ Knöfel je známy ako neskorší kantor a organista pôsobiaci v pražskom Kostole sv. Jindřicha. (Cf. HÜBSCH-PFLEGER, Lini : *Knöfel, Johann*, in: GROVE 13, Jennens to Kuerti, s. 697-698; MÖLLER, Hartmunt, [HÜBSCH-PFLEGER, Lini]: *Knöfel, Johann*, in: BLUME, Friedrich (ed.) et al.: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik: Personenteil 10* Kem-Ler, Kassel 2003, s. 347-348 (ďalej len MGG).

¹⁶⁰ BAUCH, s. 89

¹⁶¹ Literatúra počas Trozendorfovho rektorátu uvádza troch kantorov vyučujúcich pod jeho vedením: Georg Meffredus, Valentin Pausskopf a Jodocus Heniochus (HERRMANN, Ursula: *Goldberg*, in: HOFFMANN-ERBRECHT, Lothar (hrsg.): *Schlesisches Musiklexikon*, Augsburg 2001, s. 206-207). Informácie o začiatku pôsobenia Johanna Knöfela v pozícii kantora nie sú isté. *Schlesisches Musiklexikon* uvádza *um 1560*, MGG a GROVE spoločne uvádzajú *etwa 30jährriger-about 30 years old*, pričom sa dátum Knöfelovho narodenie predpokladá medzi 1525-1530.

¹⁶² BAUCH, s. 132.

¹⁶³ BAUCH, s. 213.

Po tomto úvode k Handschiovmu vzťahu k hudbe prejdime teraz k jeho tvorbe. Z vyššie uvedených diel je pre nás relevantný rukopisný zväzok *Ραπισωδηαι* a básne v zbierkach *Farragines*.

IV.2.1 Farragines

Zbierky Faragines¹⁶⁴ obsahujú celkom 43 Handschiových básní,¹⁶⁵ avšak len v štyroch objavíme hudobné narážky nízkej závažnosti. Prvé dve zbierky (*Farrago prima* a *Farrago secunda*) ponúkajú len jedinú a aj to nepriamu zmienku v básni z piatej knihy (*Liber quintus elegiarum varii argumenti*) *Georgii Hanschii de suis studiis & laudibus medicinæ*.¹⁶⁶ Ako hovorí nadpis básne Handschius pojednáva o svojich štúdiách a chváli medicínu. Samotná báseň s rozsahom 53 elegických distých, je s hudbou spojená jediným distichom nachádzajúcim sa v druhej časti básne, v ktorej Handschius odbočuje od medicíny a pojednáva o slabej cene umenia:

*Interea Musas indigna fatigat egestas,
ut possint duram vix relevare famem.
Musicus ut modulis excellat Ariona blandis,
frustra pro sola laude canorus erit.
Grammaticus, rhetor, dialecticus astrologus[ue]
aut nihil, aut precium vile laboris¹⁶⁷ habent.*¹⁶⁸

Ako príklad je tu uvedený hudobník, ktorého spev, byť mohol byť taký krásny ako Ariónov, neprináša okrem vlastnej chvály žiadny ďalší ošoh. Príbeh o Ariónovi pojednáva o sile hudby, ktorou sa podarilo Ariónovi zachrániť z mora na chrbte delfína.¹⁶⁹ Pre obľúbenosť tohto príbehu hovorí, ako uvidíme ďalej, jeho časté spracovávanie aj u ďalších humanistických autorov z českých zemí.

¹⁶⁴ MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK, s. 270-293; RHB 2, s. 319-320; *Paupertate*, s. 110-182 (hlavne kapitola 2.4.1.1 *Farragines poematum*. Hlavní projekt korespondentů Hodějovského, s. 113-15).

¹⁶⁵ Pre kompletný zoznam Handschiových básní cf. RHB 2, s. 256-257.

¹⁶⁶ HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Secunda Farrago elegiarum et idylliorum ab aliquot studiosis poeticae Bohemis scriptum diversis temporibus ad nobilem et clarissimum virum d. Ioannem senioreem Hoddeiovinum ab Hoddeiova et in Rzepice [...]*, Pragæ (1561), f. 210^v-212^v (ďalej len *Farrago II*); (cf. príloha X.1.1.1).

¹⁶⁷ Cf. Ovidius, *Heroides XVIII*, 163-164: *His ego cum dixi: 'pretium non vile laboris,
Iam dominae vobis colla tenenda dabo,'*

¹⁶⁸ *Farrago II*, 211^v (cf. príloha X.1.1.1, v. 59-64).

¹⁶⁹ *Slovník antické kultury*, Op. cit. poznámka č. 6, s. 67 (látku spracováva aj Ovidius, *Fasti II*, 83nn.).

Nasledujúca báseň, už zo zbierky *Farrago tertia*, pojednáva o Handschiovej návšteve rodiska. Po formálnej stránke je báseň zostavená zo 42 faléckych veršov (báseň umiestnená v piatej knihe *Liber quintus phalæciorum*). V úvode sa autor ospravedlňuje za svoju odmlku v tvorbe, ktoré zapríčinila práve návšteva České Lípy a pokračuje uvádzaním svojich zážitkov z domova. Ako píše, doprial si dobré jedlo, pri ktorého užívaní boli prítomné aj hudobné nástroje (cithara, tuba, flator) a tanec:

*mandi Gangis aves, suas opimas
pinguis delitias ferebat anser,
spumantes cyathos mero recenti
siccavi, simul adfuit sonoræ
impulsor citharæ tubæq[ue] flator,
clangebat taratantara & frequenter.
Ad cuius strepitum leves choræas
inter virgineos choros agebam.¹⁷⁰*

Ďalšou z Handschiových básní, v ktorej môžeme nájsť odkaz na hudbu, je popis slávnostného vjazdu Ferdinanda I. z roku 1558 (báseň v oddiele *Epodon liber*).¹⁷¹ Ten sa taktiež nezaobišiel bez hudobného sprievodu, ktorý v Handschiovej básni zastupuje cisárovo stretnutie s rádcom jezuitov a židmi, a vyhrávanie hudobníkov na lituusy:

*Pergit, & ut sancti Clementis contigit ædem,
hinc Iesuitæ prodeunt
et psalmos cantant & lætæ vocis honores
ad imperatorem cient,
ultra qui properans, Hoddæi præterit ædis
nostri patroni candidi.
Ad pontem stat Iudæorum turba sonatq[ue]
Hebraicas melodias.
Rabbinus quorum legis præcepta ferebat
argenteis in virgulis.*

¹⁷⁰ Farrago III, f. 253^r (cf. príloha X.1.2.1, v. 15-22).

¹⁷¹ Účasti hudby počas slávnostných vjazdov Ferdinanda I. (1527, 1558) sa podrobne venoval Jan Baťa vo svojej štúdií *Praga festivans. Music played during the Prague Festivities of 1527 and 1558* (BAŤA, Jan: *Praga festivans. Music played during the Prague Festivities of 1527 and 1558*, in: *Historie-Otázky-Problémy* 7, 2015, č. 1-2, s. 247-259; tu aj ďalšia literatúra).

*Hos ubi conspexit cæsar, non substitit, aure
surdaq[ue] prætergressus est.*

[...]

*Clangentes litui, crebrum tarantara promunt,
tonant tumultus ærei.*¹⁷²

Samotný slávnostný vjazd bol zdokumentovaný vo viacerých prameňoch.¹⁷³ Pre nás významné sú prozaické spracovania Martina Kuthena a Matúša Collina,¹⁷⁴ a taliansky popis Pietra Andrea Matthioliho.

Keďže mali obe tieto diela pri spracovávaní rovnakú predlohu, ktorú tvoril Matthioliho materiál,¹⁷⁵ je komplikované určiť, ktorý z textov bol Handschiovou priamou predlohou. Úroveň popisu však prichádza do úvahy viac Matthioliho text, ktorého popis cisárovho prechodu pri židoch je proti Kuthenovmu a Collinovmu spracovaniu rozsiahlejší a obsahovo viac odpovedá Handschiovým veršom:

*„Lui appresso erano di'molti fanciulli uestiti pur di bianco, i quali cantavano psalmi in Hebreo, in vari modi, & doppo loro una schiera di uecchi tutti uestiti di bel panno neco. Piu avanti erano XII sacerdoti, sei de i quali portauano un riccho baldacchino tutto ricamato d'oro, & di porpora, sotto al quale era il lor principale, che portava le Tavole della legge coperte di panno d'oro: a cui stauano appresso li altri cinque solennemente parati inieme con ilor cantori.“*¹⁷⁶

¹⁷² HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Farrago quarta poematum ab aliquot studiosis poeticae Bohemis scriptorum diversis temporibus ad nobilem et clariss. virum d. Ioannem seniore[m] Hoddeiovinum ab Hoddeiova et in Rzepice*, [...], [Pragae 1562], f. 200^r-200^v (ďalej len Farrago IV), (cf. príloha X.1.3.2, v. 75-86, 93-94).

¹⁷³ Prozaické spracovania: KUTHEN, Martin – COLLINUS, Matúš: *Brevis et succincta descriptio Pompae in Honorem Sacratissimi ac Invictissimi Imperatoris Ferdinandi Primi* [...], Pragæ 1[s. a.] 2[s. a.] (Cf. RHB 3, s. 118-119; vydanie evidujem podľa Jana Martínka: „Druhé vydání má proti prvnímu navíc doložku na titulním listě: *Cum gratia et assensu sereniss. principis ac domini D. Ferdinandi, archiducis Austriae etc.*“ Cf. MARTÍNEK, Jan: *Dvě díla M. Matouše Collina*, in: *Listy filologické* 82 (1959), s. 113 [ďalej len *Dvě díla M. Matouše Collina*]); MATTHIOLI, Pietro Andrea: *Le solenni pompe, i superbi, et gloriosi apparati, i trionfi, i fuochi, et gli altri splendidi & dilettevoli spettacoli, fatti alla venuta dell'Invitissimo Imperadore Ferdinando primo* [...], Pragæ 1559. Poetické spracovania: BALBINUS, Jan: *In triumphalem adventum Pragam divi [...] Ferdinandi, eius nominis primi, Romanorum imperatoris [...], qui accidit Novembris die 8. anno [...] 1558* [...], Pragæ 1558 (Cf. RHB 1, s. 128); COLLINUS, Matouš: *Ad invictissimum [...] Ferdinandum [...] regem ode gratulatoria, continens brevem descriptionem pompæ* [...], Pragæ 1558 (RHB 1, s. 430); SRNOVEC, Jakub et al.: *De triumphali adventu [...] imperatoris Ferdinandi I. Pragam [...]* *Bohemorum metropolim* [...], Pragæ 1558 (RHB 2, s. 139).

¹⁷⁴ Dôvodom druhého vydania spisu *Brevis et succincta descriptio* sa venuje Jan Martínek v štúdií *Dvě díla M. Matouše Collina* (*Dvě díla M. Matouše Collina*, s. 111-121).

¹⁷⁵ *Dvě díla M. Matouše Collina*, s. 116.

¹⁷⁶ *Le solenni pompe*, f. Ciii^v.

„*Fratribus religiosis religionis nostrae Christianae hostes Iudaei in excipiendo Imperatore successuri erant, sed institutum ipsorum non bene eis cessit, quippe quos non solum equus Imperatoris, sed ipse etiam Imperator fuit aversatus, & ad cantus, ac vociferationes eorum plane obsurduit, perrexitque praeter teloneum [...]*“¹⁷⁷

„*Inde non longe Iudeorum agmen ad excipiendum Caesarem constiterat. Sed institutum ipsorum non bene eis cessit, quippe quos Imperator auersatus, ad cantus, ac vociferationes eorum plane obsurduit, perrexitque praeter teloneum [...]*“¹⁷⁸

Napriek tomu nemôžeme latinské spracovania úplne vylúčiť, keďže Matthioli neuvádza cisárov odpudivý postoj k židom, ktorý nájdeme v oboch latinských spracovaniach.

Poslednou z básní zo zbierok *Farrago* je popis fašiangovej (masopustnej) zábavy (báseň uvedená v oddiele *Carminum liber quartus*). Z nej uvediem len dva verše týkajúce sa tanca a hudby:

*In numeros alii saltant, ducuntq[ue] choreas
ad cantuum symphonias.*¹⁷⁹

Ako sme mohli vidieť, básne zo zbierok *Farrago* sa nijako nevymykajú z bežného rámca využívaných či už biblických alebo mytologických príbehov. Prvá uvedená báseň *De suis studiis* sa hudbou spojí, cez mýtický príbeh o Arionovi, len v jedinom distichu. Nasledujúce básne sú tvorené popismi rôzneho charakteru. V prvej z nich autor uvádza hudobné nástroje, ktoré počul pri návšteve domoviny, v záverečnej, hudbu k tancu. Prostredná, popisujúca slávnostný vjazd Ferdinanda I. ponúka možnosť sledovať Handschieve východiská pri popise tejto udalosti.

IV.2.2 Ραπσωδοιαι sive epigrammata

Rukopisne dochované zbierky básní sú v 16. storočí ojedinelé. Ako som uviedol vyššie, jednou z nich je práve *Ραπσωδοιαι sive Epigrammata Georgii Handscii Lippensis*.¹⁸⁰ Do súčasnosti bola rukopisu venovaná len malá pozornosť. Výberový obsah nájdeme v Martínkovom hesle z *Rukoveti humanistického básnictví* s poznámkou: „*Neotištěné skladby rukopisu 9821 jsou jak po stránce*

¹⁷⁷ *Brevis et succineta descriptio* ¹[s. a.], f. [Fiv^v].

¹⁷⁸ *Brevis et succineta descriptio* ²[s. a.], f. Fiii^r.

¹⁷⁹ *Farrago* IV, f. 92^v (cf. príloha X.1.3.1, v. 11-12).

¹⁸⁰ Prepis titulného listu cf. príloha X.2.

věcné, tak po stránce literární zčásti nevýznamné. Proto uvádíme některé z nich úhrnně, jiné z tohoto přehledu zcela vypouštíme.“¹⁸¹ Drobnú zmienku nájdeme aj v Martínkovej štúdii *Dvě díla M. Matouše Collina*, kde ilustruje postavenie Kuthena a Collina (autora diela a „jazykového korektora“¹⁸²) voči dielu *Brevis et succincta descriptio* a na rukopise 9821 ukazuje konkrétny príklad Collinových zásahov a opráv do Handschiových básní.¹⁸³ Ďalšími zo starších prác využívajúcich obsah rukopisu je text Dany Martínkové *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře* a text Jana Martínka *Jan Hodějovský a jeho literární okruh*, ktoré vznikli na počiatku šesťdesiatych rokov.¹⁸⁴ V prípade autorky je Handschiov rukopis využitý pre svoj obsah popisov Prahy a Borotína.¹⁸⁵ Autor využíva rukopis vo väčšej miere – v úvodných kapitolách hlavne pri popise Hodějovského statku, vzťahu k jeho poddaným a sporom s Kateřinou Malovcovou z Pacova.¹⁸⁶ V druhej časti práce sú to samostatne stojace odkazy k e. g. jazyku Hodějovského prozaických predlôh pre básnické spracovania, nutnosť uvádzať jeho meno v básňach či obsah básne k sviatku Troch kráľov zameraných na Hodějovského narodeniny.¹⁸⁷ V závere, pri popise samotného Handschia, ktorého Martínek charakterizuje slovami, „O jeho nepěkném charakteru svědčí nejen sklon k podvrhům a plagiátům, [...], nýbrž také invectivy, k nimž dala podnět řevnivost, závist a snaha zalíbit se svému podporovateli“, odkazuje na invectivy z rukopisu, a ďalej, „Také Handschova náboženská bezpáteřnost, projevuující se tím, že oslavuje Luthera a hned na to Karla V. jako hrdý sloup katolictví, zasluhuje odsouzení.“ s odkazmi na fóliá 214^v a 216^v.¹⁸⁸

V súčasnej literatúre nájdeme zmienky o zbierke v monografii Lucie Storchové *Paupertate styloque connecti*. Autorka na viacerých Handschiových dielach ilustruje „osvojování si formalizované diskursivity“ a vytváranie „literárního pole“. ¹⁸⁹

¹⁸¹ RHB 2, s. 257-258.

¹⁸² „Účast obou autorů je vyjádřena v závěrečných verších, kde se říká, že jeden z nich dílo napsal a druhý slohově vytrřibil.“ („Texuit alter opus, limavit at alter, utriusque / invidet nemo, quod dat amicitia.“) Cf. *Dvě díla M. Matouše Collina*, s. 114-115; *Brevis et succincta descriptio*, 1[f. I iii^v] 2[f. I ii^r].

¹⁸³ *Dvě díla M. Matouše Collina*, s. 115.

¹⁸⁴ Op. cit. poznámka č. 142.

¹⁸⁵ MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK, s. 27, 32, 74 (autorka uvádza názov spisu ako *ΠΑΥΡΩΔΙΑΙ sive epigrammata Georgii Handschii Lipensis Germani Philiatrī*).

¹⁸⁶ MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK, s. 171, 180-181, 186-187.

¹⁸⁷ Op. cit., s. 252, 256, 261.

¹⁸⁸ Op. cit., s. 315.

¹⁸⁹ Cf. *Paupertate*, s. 97-100, 113-115, 121-125, 137. Viac k pojmom cf. *Paupertate*, s. 32-73.

Proti vyššie uvedeným zbierkam *Farragines* tu má hudba vyššie postavenie a nájdeme tu celkom sedem básni odkazujúcich alebo priamo zameraných na hudbu. Na úvod uvediem tri básne, ktorým nebudem venovať samostatné kapitoly. Je to báseň *Απογραφή τοῦ ἔαρος*,¹⁹⁰ *Invectiva in quendam versificem* [...] ¹⁹¹ a *Tetrastichon de musica*.¹⁹²

Prvá s gréckym názvom *Απογραφή τοῦ ἔαρος* obsahuje popis jari. Ako vidíme v úvodných veršoch, venovaná je rovnako ako básne z *Farragines* Janovi Hodějovskému. Hudbu tu Handschius spája so spevom vtákov:

*Musica doctum modulatur arte,
carmen humecti Philomela nocte,
haec aves vincit reliquæ canendo
sola cohortis.*¹⁹³

Druhá z básní *Invectiva in quendam versificem* obsahuje polemické verše namierené voči Iohannovi Serifaberovi. ¹⁹⁴ Handschius v nej reaguje na Serifaberove výčitky o nečistote jeho veršov, ktoré venoval Hodějovskému. V rámci celej básne vidíme hudobnú súvislosť jedine v úvodnom verši básne:

*Ut figulus figulum, cantorem musicus odit,
sic odio natem versificator habet.
Ut fabro faber ac edentulus invidet illi
escas qui firmo mandere dente potest.
Sic etiam stupidus scito bardusq[ue] perito
fælicis dotes invidet ingenii.
Talis Ioannes Serifaber Oppolitane
es tu, livoris pectora læsus acu.*¹⁹⁵

V ňom Handschius popisuje nenávisť a závisť medzi osobami, v ktorých môžeme vidieť aj hudobné povolanie zastúpené pojмами *musicus* a *cantor*. Pri pohľade na ďalšie príklady z úvodu básne vidíme, že Handschius využíva buď rovnaké – *figulus-figulum* a *fabro-faber* – alebo opozitné pojmy – *stupidus-scito*. Postavenie

¹⁹⁰ *Ραψωδῆαι*, f. 137^v-142^v (cf. príloha X.2.4).

¹⁹¹ *Ραψωδῆαι*, f. 176^v-180^r.

¹⁹² *Ραψωδῆαι*, f. 240^v (cf. príloha X.2.5).

¹⁹³ *Ραψωδῆαι*, f. 140^v (cf. príloha X.2.4, v. 121-124).

¹⁹⁴ RHB 5, s. 47-50 (RHB 5 chybné uvádza umiestnenie básne vo Farrago IV, f. 176^v, RHB 2 uvádza správne).

¹⁹⁵ *Ραψωδῆαι*, f. 176^v-177^r.

musicus-cantor však môže zapadať do oboch týchto skupín. V prvom prípade, v postavení bežných synonym, ¹⁹⁶ v druhom v pozícii opozitných („vymedzujúci sa voči sebe“) pojmov (*musicus* ako znalec *musici*, proti „remeselnícky“ poňatému *cantor*), ktorú môžeme vidieť v traktátoch stredovekých hudobných teoretikov. ¹⁹⁷

Záverečná básň uvedená pod názvom *Tetrastichon de musica*, je krátkou básňou venovanou bližšie neznámej Serene Barbaricarii (Serena Barbaricaria). Básň obsahuje taktiež akrostich jej mena vytvorený z prvých písmen mena:

*Sublimi merito decoranda est musica laude,
Exhilarans toto quidquid in orbe viget.
Regi Davides Sauli psalmista furorem
Exemit cytharæ fila sonora ciens.
Non est passus aquis delphinus Ariona mergi,
Ast evexit eum dum melos accineret.*

Po obsahovej stránke tu môžeme vidieť spracovaný príbeh z prvej knihy Samuelovej: „*Igitur quandocumque spiritus Domini malus arripiebat Saul, David tollebat citharam, et percutiebat manu sua, et refocillabatur Saul, et levius habebat: recedebat enim ab eo spiritus malus.*“ ¹⁹⁸ Druhým spracovaným príbehom je vyššie uvedený ¹⁹⁹ príbeh o Ariónovi.

IV.2.2.1 In campanam magnam

Prvou básňou, ktorej je venovaná samostatná podkapitola, je *In campanam magnam Ecclesie Pragensis a rege Ferdinando donatam*. ²⁰⁰ V nej Handschius pojednáva o veľkom zvone, ktorý bol odliaty na príkaz Ferdinanda I. Habsburského (1503-1564). Napriek tomu, že v jej obsahu (12 veršov) nie je zvon menovaný priamo, môžeme ho stotožniť so zvonom katedrály sv. Víta, ktorý nesie meno

¹⁹⁶ Ako príklad môžeme uviesť Veleslavínov *Nomenclator quadrilinguis*, kde sú oba pojmy spojené v jednom hesle: *Zpěvák, Kantor – musicus, cantor – μουσικός – Singer* (Cf. ADAM z Veleslavína, Daniel: *Nomenclator quadrilinguis boemicolatinograecogermanicus*, Praga 1598, st. 242 (ďalej len *Nomenclator quadrilinguis*).

¹⁹⁷ K postaveniu pojmov cf. e. g. MUŽÍKOVÁ, Růžena: *Musicus – Cantor*, in: *Miscellanea musicologica* 31 (1984), s. 9-38; BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus: *De institutione musica*, liber primus, Caput XXXIV *Quid sit musicus* (pre Boethiove východiská cf. ARISTOTELES: *Metaphysica*, liber primus, caput primus).

¹⁹⁸ 1 Sam, cap. 16, v. 23.

¹⁹⁹ Cf. *De suis studiis* (Farrago II, 211v; X.1.1.1, v. 61-62).

²⁰⁰ *Ραπισωδηαι*, f. 63v (cf. príloha X.2.1).

*Zikmund.*²⁰¹ Ten bol v roku 1549 odliaty Tomášom Jarošom z Brna.²⁰² Meno autora a rok odliatia zvonu (rok uvedený priamo a následne v dvojverší formou chronostichu) Handschius uvádza v distichu uvedenom po dvojverší s akrostichom²⁰³ Ferdinanda I. a Anny Jagelovskej:

Fusum Extat Regis Decus Illud Nomine Amænum

Namq[ue] Deum Vir Semper Amat Neq[ue] Negligit Aedem.

In sequente disticho e[st] author & artifex simul numerus anni 1549:

Hoc Thomas Iarosch Brunensis cælipotentis

*auxilio nixus perficiebat opus.*²⁰⁴

Samotná báseň obsahuje primárne odkazy na postavy biblických kráľov, ktorí ozdobovali Božie chrámy a Handschius k nim prirovnáva samotného kráľa Ferdinanda:

Restauraverunt Solomon, Darius, Ioas

reges in cultis, splendida t[em]pla pios.

Hæc varie decoraverunt, argentea nec non

aurea donarunt vasa ministerii

consiliis, opibus par his rex Ferdiniandus

*præstitit in laudes hæc monimenta Dei.*²⁰⁵

Muzikologicky najzásadnejšie sú záverečné verše básne obsahujúce zoznam nástrojov *viola*, *lituus*, *cymbalum*, *nabla* a *chelys*:

Laudari iubet Isaides psalmista tonantem

*per sonitus/violas, lituos, cymbala, nabla, cheles,*²⁰⁶

Táto séria, pozostávajúca primárne, hudobnými teoretikmi, z bežne využívaných názvov hudobných nástrojov ako je *viola*, ktorý mohol zastupovať všeobecne sláčikové nástroje; *lituus* pre dychový plechový nástroj;²⁰⁷ *cymbalum* zastupujúci

²⁰¹ KYBALOVÁ, Ludmila et al.: *Pražské zvony*, V Praze 2005, s. 309-313.

²⁰² Op. cit., s. 55-57.

²⁰³ Pre postavenie akrostichov a chronostichov v Handschiovej tvorbe cf. MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK, s. 315.

²⁰⁴ *Ραπισωδῆαι*, f. 63^v (cf. príloha X.2.1, v. 13-16); (HoC ThoMas IarosCh BrVnensIs, CæLIpotentIs aVXILIo nIXVs perfICIEbat opVs.)

²⁰⁵ *Ραπισωδῆαι*, f. 63^v (cf. príloha X.2.1, v. 1-6)

²⁰⁶ *Ραπισωδῆαι*, f. 63^v (cf. príloha X.2.1, v. 9-10).

²⁰⁷ McKINNON, James W.: *Lituus*, in: SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove dictionary of musical instruments*, 2 G to O, London 1991, s. 532-533; McKINNON, James W. – MEUCCI, Renato: *Lituus*, in: LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove Dictionary of Musical Instruments*, Vol. 3 Iamba malebe-Ožragis, 2014, s. 299.

úderové nástroje;²⁰⁸ a *nablum* ako biblický strunový brnkací nástroj;²⁰⁹ vyčnieva len pojem pre lýru z korytnačieho panciera – *chelys*²¹⁰ – využívaný v latinskej literatúre v minimálnom množstve. Prvé využitie je známe v Ovidiových *Heroides* (15, 181-184),²¹¹ avšak pojem nikdy neprešiel do hudobno-teoretickej spisby vo väčšom rozsahu.

Ako príklady môžeme uviesť Capellove *De nuptiis Philologiae et Mercurii*, kde v deviatej knihe venovanej *musice* (harmónii), s týmto pojmom operuje celkom štyrikrát.²¹² Ďalej daný pojem nájdeme v spise *De musica* Aurelia Augustina (354-430). Ten pri výklade veršových metier uvádza príklad prebraný od Terencia, ktorý ho preberá od Pomponia:²¹³

*Pendeat ex humeris dulcis chelys,
Et numeros edat varios, quibus
Assonet omne virens late nemus,
Et tortis errans qui flexibus.
(Terentianus ex Pomponio.)²¹⁴*

²⁰⁸ McKINNON, James W. – ANDERSON, Robert: *Cymbalum*, in: SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove dictionary of musical instruments*, 1 A to F, London 1991, s. 532-533; McKINNON, James W. – ANDERSON, Robert: *Cymbalum*, in: LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove Dictionary of Musical Instruments*, Vol. 1 A - Cindustries, 2014, s. 736.

²⁰⁹ MONTAGU, Jeremy: *Nevel*, in: SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove dictionary of musical instruments*, 2 G to O, London 1991, s. 759; MONTAGU, Jeremy: *Nevel*, in: LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove Dictionary of Musical Instruments*, Vol. 3 Iamba malebe-Ožragis, 2014, s. 588.

²¹⁰ Z gréckeho χέλῶς [khélūs]); cf. GAFFIOT, Félix: *Dictionnaire illustré Latin-Français*, Paris 1934, s. 300; McKINNON, James W.: *Lyra*, in: SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove dictionary of musical instruments*, 2 G to O, London 1991, s. 579-584; MAAS, Martha: *Lyra*, in: LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove Dictionary of Musical Instruments*, Vol. 3 Iamba malebe-Ožragis, 2014, s. 341-343; LAWERGREN, Bo – WEISSER, Stéphanie: *Ancient lyres*, in: LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove Dictionary of Musical Instruments*, Vol. 3 Iamba malebe-Ožragis, 2014, s. 344-345.

²¹¹ Ovidius: *Heroides* (5, 181-184):
*Inde chelyn Phoebo, communia munera, ponam,
Et sub ea versus unus et alter erunt:
Grata lyram posui tibi, Phoebae, poetria Sappho:
Convenit illa mihi, convenit illa tibi.*

²¹² Ako príklad môžeme uviesť prvý výskyt spojený s Ariónom: *Amphion rigido in corpore mentis iter / quoque dedit montes sumere posse animas, / quo sensus duris cautibus inseruit / et docuit rupes carmina velle sequi. / (nam muros Thebis dulcisonis fidibus / praesidiumque dedit carminis arbitrio.) / sed nec Arioniam marmora surda **chelyn** / tempore, extremam cum flagitaret opem, / et licet indomiti dira procella noti / spumea Scyllaei verreret ima maris, / delphinis totis sollicitavit aquis, / et melicos cantus belua grata tulit. / o vere antistans numina magna deum, / quae istorum laudes protulit Harmonia, / quae domitare Erebum, marmora, saxa, feras / et potuit rupes sensificare tonis* (cf. WILLIS, James (ed.): *Martianus Capella*, Leipzig 1983, s. 346-347).

²¹³ TERENCE: *De littera de syllaba de pedibus, De metris*; RIBBECK, Otto: *Scaenicae romanorum poesis fragmenta: Tragicorum romanorum, Fragmenta Tertiis curis*, Lipsiae 1897, s. 268-269.

²¹⁴ AUGUSTINUS, Aurelius: *De musica, liber quartus, caput XXXI*.

Z tohto môžeme usudzovať, že Handschius preberá pojem skôr od bližšie neznámeho autora, mimo hudobno-teoretickú spisbu.²¹⁵

IV.2.2.2 De papa & Luthero

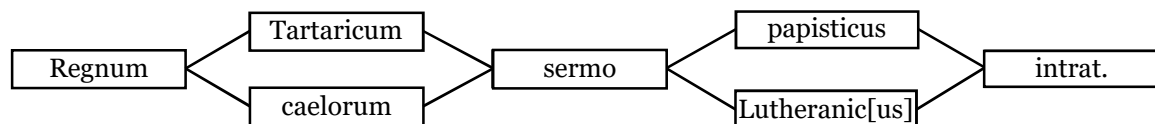
Báseň venujúca sa pápežovi a Martinovi Lutherovi vystupuje z radu ostatných básní či už tejto podkapitoly, alebo celej predkladanej práce. Táto jedinečnosť nie je v jej obsahu, ktorý je nehudobného charakteru, ale v sprievode básne, ku ktorému je pripojený notovaný nápev.

Môžeme tu hovoriť o sérii básní, nakoľko úvodnú báseň *De papa & Luthero reciproca carmina* (6 d.), ktorá dala názov celej podkapitole, ďalej nasledujú tri verše pod názvom *De Luthero solo*, malý graf a záverečná pieseň, textovo rozdelená na dve časti.

Vo svojom obsahu básne pojednávajú o pápežovi²¹⁶ a Martinovi Lutherovi z viacerých pozícií. Ako môžeme vidieť v prípise k titulu básne, jej obsah (postavenie pápeža a Luthera) môžeme otočiť a nezmeniť podstatu básne:

„*qua possunt in [??] & tamen ratio versus constat*“²¹⁷

Tento pohľad na vec zaujímavo ilustruje aj malý graf nachádzajúci sa pod básňou:²¹⁸

Graf č. 1 Gerogius Handschius: *De papa et Luthero*

²¹⁵ V českom prostredí môžeme pojem nájsť vo Veleslavínom slovníku *Nomenclator omnium rerum propria nomina tribus linguis* z roku 1586: „*Chelyn, hoc est lyra[m], e testudinis testa factam scribit [...]*. (ADAM z Veleslavína, Daniel: *Nomenclator omnium rerum propria nomina tribus linguis*, Praga 1586, s. 369). Druhé rozšírené vydanie slovníku (*Nomenclator quadrilinguis*) neobsahuje samostatné heslo *lýra*, avšak v hesle *Loutna* (testudo) vidíme grécku variantu *χέλυσ*. Slovný základ Veleslavín využíva pri pomenovaní lutnistu – *chelyus* (*Nomenclator quadrilinguis*, st. 349).

²¹⁶ Problém s datovaním jednotlivých básní (cf. poznámka č. 151) nedovoľuje s istotou určiť počas koho pontifikátu bola báseň napísaná, čo však nie je úplne najzávažnejší poznatok, nakoľko Handschius vyjadruje svoje názory voči pozícií a nie priamo osobe. Napriek tomu do úvahy pripadajú Paulus III. (pont. 1534-1549), Iulius III. (1550-1555), Marcellus II. (1555), Paulus IV. (1555-1559) poprípade Pius IV. (1559-1565).

²¹⁷ *Ραπισωδαι*, f. 70^v (cf. príloha X.2.2.1).

²¹⁸ *Ραπισωδαι*, f. 70^v (cf. príloha X.2.2.2).

Práve po ňom nasleduje už vyššie spomínaná pieseň. Nad notovým textom Handschius uvádza „*Rythmi quoru[m] modulatio talis est*“, pod ním „*hæc non ex a[n]i[m]o dicta volo quid p[er][?] antiphrasi[m][?]*“. Text piesne má dve časti a to:

1. *pro papistæ / contra lutheranos* (10 strof)
2. *pro lutheranis / contra papistæ (Contrarium)* (14 strof)

Toto rozdelenie textu tak ďalej nadväzuje na predchádzajúci postup s otočeným zmyslom.

Prejdime teraz k samotnému nápevu:²¹⁹

Gau - de - a - tis vos pa - pis - tae, nam non es - tis An - ti -
cri - stae, vos ut im - pi - i vo - cant. I - o I - o

Notová ukážka č. 1: Georgius Handschius: *Gaudeatis vos papistae*

Ako môžeme vidieť, jedná sa o jednoduchú pieseň v rozsahu kvinty (*g-d'*) v perfektnom metre. Rozdeliť ju môžeme na štyri diely, ktorým odpovedá aj rozloženie na štvorveršové strofy – pre prehľadnosť uvádzam druhú strofu v originálnej podobe:

*Susq[ue] deq[ue] Lutheranos,
ferte sophistas p[ro]phanos,
maximos hæreticos.*

*Io Io*²²⁰

Strofy sú zostavené z dvoch trochejských akatalektických dimetrov, jedného katalektického trochejského dimetra a záverečného jambického akatalektického monometra,²²¹ tvoriacich pravidelný počet 8+8+7+4 slabiky. Záverečný monometer je v rámci celého textu tvorený samohláskami *i* a *o*.

Využitie práve takejto strofickej štruktúry nie je v Handschiovej tvorbe ojedinelé. Z rukopisu *Ραπισωδηαι* môžeme uviesť básne *Ad Hoddeovini veris*

²¹⁹ Pod noty podložená prvá sloha textu, rukopis bez podloženia; pôvodný c-klúč na štvrtej linajke – needitovaný prepis cf. príloha X.2.2.3.

²²⁰ *Ραπισωδηαι*, f. 71^r (cf. príloha X.2.2.3, v. 5-8).

²²¹ RHB 2, s. 274.

*encoumium*²²² a *De serinissimi regis Maximiliani*;²²³ v zbierkach *Farragines* básne *Ode de feriis S. Martini*, *De iisdem nuptiis* Matúša Collina a dve básne k sv. Kataríne Tomáša Mitisa.²²⁴ Práve na tieto básne by mohol notový zápis slúžiť ako opora pri deklamácii textu.²²⁵

Nápev samotný nie je Handschiovým dielom a jeho pôvod nájdeme v nemeckej pijáckej piesni *Ich keiner hie, der sprich zu mir*, parodujúcej omšové *Kyrie*.²²⁶ Samotná pieseň²²⁷ bola v nemeckom prostredí známa a značne obľúbená, čomu nasvedčuje aj jej anonymné štvorhlasné spracovanie publikované v zbierke Geoga Forstera (c1510-1568) *Frische teutsche Liedlein*²²⁸ či štvorhlasná verzia z pera Christiana Hollandera (1510/15-1568/1569).²²⁹

Citované varianty nápevu z diel Ludwiga Erka (1807-1883) a Franza Magnusa Böhma (1827-1898) vychádzajú z tenoru anonymného štvorhlasného zhudobnenia publikovaného v Forsterovej zbierke sú upravené pre viachlasné zhudobnenie a tým rytmicky a melodicky komplikovanejšie než Handschiov nápev. Navyiac je tu pieseň zostavená z dvoch melodicky samostatných dielov, z ktorých Hadschius využil len *Prima pars*. Po textovej stránke sa nápevy čiastočne líšia,²³⁰ v prípade textu uvedeného v *Altdeutsches Liederbuch* zaujme podobnosť s Handschiovou básňou využitie samohlások *io* v závere textu.

²²² Ραπισωδηαι, f. 203^r-204^v.

²²³ Ραπισωδηαι, f. 279^v-281^v.

²²⁴ Collinus *Ode de feriis S. Martini* – Farrago I, f. 85^r-87^v (52 strof); Collinus *De iisdem nuptiis* – Farrago III, 31^v-32^v (25 strof); Mitis *Ad eundem Samuelis Rubinis de feriis S. Catharinæ* – Farrago I, f. 58^r-59^v (28 strof) [RHB báseň neviduje]; Mitis *Ode de feriis S. Catharinae* – Farrago I, f. 91^r-93^r (33 strof).

²²⁵ Z dôvodu prílišnej jednoduchosti nápevu sa vyhýbam pojmu „obecná nota“.

²²⁶ KOUBA 1975, s. 137.

²²⁷ Cf. ERK, Ludwig – BÖHME, Franz Magnus (Hrsg.): *Deutscher Liederhort, Dritter Band*, Leipzig 1894, nr. 1160, s. 85; BÖHME, Franz Magnus: *Altdeutsches Liederbuch : Volkslieder der Deutschen nach Wort und Weise aus dem 12. bis zum 17. Jahrhundert*, Leipzig 1877, nr. 327, s. 404.

²²⁸ FORSTER, Georg (ed.): *Frische teutsche Liedlein, Teil 2*, Nürnberg 1540, nr. XXXVI (cf. FORSTER, Georg – GUDEWILL, Kurt (Hrsg.) – SIUTS, Hinrich (Hrsg.): *Frische teutsche Liedlein (1539-1560) Zwitter Teil (1540)*, Wölfenbüttel 1969, s. 54-56 (Das Erbe deutscher Musik 60; Abteilung Mehrstimmiges Lied 5).

²²⁹ HOLLANDER, Christian: *Neue Teutsche Geistliche und weltliche Liedlein, mit viern, fünff, sechs, siben, und acht stimmen, wölche gantz lieblich zusingen, und auff allerley Instrumenten zugebrauchen*, München 1570, nr. 31. V rovnakej zbierke nájdeme ešte ďalšie spracovanie rovnakého textu v šesťhlasnej podobe (cf. nr. 21), to však odpovedá len po textovej stránke a ako predlohu využíva iný nápev. Rovnako iný nápev spracováva aj päťhlasné *Ist keiner hie* Orlanda di Lasso (1530/1532-1594), ktoré uvádza pri nápeve ako Erk, tak aj Böhme (Cf. LASSO, Orlando di: *Neue teutsche Liedlein mit fünff Stimmen*, München, 1567, nr. 4).

²³⁰ *Altdeutsches Liederbuch: Ist keiner hie der spricht zu mir: / guter gesell, den bring ich dir / ein gläslein wein, drey oder vier*; *Deutscher Liederhort: Ist Niemand hie der spricht zu mir: / guter gesell, den bring ich dir / ein gläslein wein, drey oder vier, io,io, io,io* (cf. UHLAND, Ludwig: *Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder*, Stuttgart 1845, s. 586).

V prameňoch českej proveniencie 16. storočia nájdeme nápev len dvakrát a to v *Kancionále jednohlasém* Jana Musophila Soběslavského (*1533) z roku 1586 a v zbierke *Žalmové svatého Davida* Jakuba Mellissia (1554-1599) z roku 1596.²³¹ V prvom prípade je nápev spojený s textom *Nuže se vši veselostí* a po melodickej aj rytmickej stránke (až na dve drobné výnimky tvorené sekundovým krokom proti zopakovanému tónu v takte č. 9 a 13) odpovedá Handschiovmu variantu.

V Melisseovej zbierke žalmov je melódia spojená so žalmom 122 (121) *Laetatus sum* a textovým incipitom *Musím se již radovati*.²³² Po melodickej stránke stojí na pomedzí medzi Musophilovým a Handschiovým variantom, rytmická stránka je však markantne odlišná. Pôvodný trochejský rytmus je v prvých dvoch frázach zmenený na jambický a nápev je rozšírený zopakovaním záverečnej frázy.²³³

Notová ukážka č. 2: Handschius (1), Musophilus (2), Mellisæus (3)

²³¹ KOUBA 1975, s. 150; MUSOPHILUS, Jan: *Kancyonál gednohlasný, w němž se Pjnsně o gistých Artykulijch Náboženstwij Křestianského pokládajij* [...], Praha 1585, f. Fff 4^r; MELLISEUS, Jakub: *Žalmové Swatého Dawida, k wzdělánj čistého náboženstwij Křestianského sprawenj, a w Pjnsně pod melodye zwyklé wvedenj*, [Praha] 1596, f. Y 3^r. Ako uvádza Kouba, nápev prenikol do českej kancionálovej tvorby v dobe, keď zaznamenávame rozmach v počte nových nápevov práve v kancionáloch mimo Jednoty bratskej (e. g. v Musophilovom kancionáli eviduje celkom 5 nových nápevov nemeckej proveniencie). Ako dôvod uvádza: „Aktivní vztah těchto autorů [Musophil, Tomáš Rešátko (†1602), Mellisæus] k soudobé německé písni tu prozrazují jak nejstarší známé české otisky některých nápěvů německé proveniencie, tak i občasné výslovné odkazy na německý původ těchto melodií.“ (KOUBA 1975, s. 126).

²³² Tieto vyrianty nás odkazuje taktiež k ďalšiemu českému textu spojenému s týmto nápevom, ktorým je *Vdala se drahna mladice*, ktorý Jan Branberger považuje za pôvodný text piesne (cf. BRANBERGER, Jan: *Česká světská píseň lidová v XVI. století*, in: *Český lid* 20 (1911), s. 69-70).

²³³ Prvý riadok ukážka obsahuje Handschiov variant; druhý Musophilov variant (1586); tretí Melliseov variant (1595) [záverečná nota v zátvorke platí len pre prvé opakovanie úseku].

Z neskoršej doby, avšak v inom kontexte, nájdeme nápev v zbierke českého exulanta Tobiáša Hauschkonia (†1661) *Pensum sacrum academico-evangelicum centrum et XX odis metro-rhythmicis variatum* vydanéj v Drážďanoch v roku 1638.²³⁴ Zbierka obsahuje celkom 120 ód spojených s 38 nápevmi.²³⁵ Hauschkonius uvádza vyššie uvedený nápev pod číslom 6 spojený s jediným textom – *Ad novos adeste cantus*.²³⁶ Rozdiel medzi týmto nápevom a Handschiovou verziou je len v oktátovom posune nahor.²³⁷

IV.2.2.3 In commendationem cantilenarum sacrarum

Nasledujúca báseň je jedinou predstavovanou básňou, z ktorej sa nám mimo rukopisnej podoby dochovala aj tlačaná verzia. Jedná sa o báseň v rukopise nesúcu názov *In commendationem cantilenarum sacrarum*.²³⁸ Jej tlačенý náprotivok nájdeme v zbierke *Cantiones evangelicae* Václava Nicolaidesa Vodňanského²³⁹ uvedenú nadpisom *Georgius Handschius doctor medicus*.²⁴⁰ Samotná zbierka vydaná v roku 1554 vo Wittenbergu obsahuje 83 nápevov sprevádzaných náboženskými textami.²⁴¹

²³⁴ Za upozornenie na prameň srdečne ďakujem PhDr. Eliške Baťovej. HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *Pensum sacrum academico-evangelicum centrum et XX odis metro-rhythmicis variatum* [...], Dresdæ 1638 (VD17 3:606526G; RHB 2, s. 273). RHB eviduje len prvé vydanie, k trom evidovaným exemplárom môžeme pridať ešte Halle: Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, sign. AB 41 16/i, 19. Tlač bola prepracovaná a vydaná ešte dvakrát a to v rokoch 1648-1649 v dvoch zväzkoch (*Pensum sacrum metro-rhythmicum, CCLXVII. odis* [...] [1648] (VD17 3:004531D); *Pensi sacri metro-rhythmicis, pars altera* [...] [1649] (VD17 3:603305N) (spoločne pod číslom VD17 3:603302Q) a s titulom *Pensum sacrum evangelicum, odis trecentis metro-rhythmicis variatum* (s. a.) (VD17 547:653037X). Pre zaujímavosť uvádzam, že exemplár prvého dielu druhého vydania uložený v Bostone obsahuje autorské venovania Janovi Theodorovi Sixtovi z Ottersdorfu (RHB 4, s. 84-85) (Boston: Boston public library, sign. 4059.42).

²³⁵ Do protikladu k vyššie uvedeným zisteniam o nemeckej proveniencii piesne vstupuje Hauschkoniov popis využitých melódií, ktoré charakterizuje slovami „*simplices ac Bohemicas*“ (KOUBA 2017, s. 108; HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *Pensum sacrum*, 1638, f. R 1^v).

²³⁶ Pieseň je podľa aktrostichu venovaná lipskej univerzite (*Academia Lipsiensis mater studiorum et studiosorum piorum*). Ďalšie vydanie (1648) uvádza nápev pod číslom 8 s tromi textami – *Ad novos adeste cantus* (8), *Alma lux adest Iohannis* (211) a *Hæc dies donis dicta* (157).

²³⁷ Po melodickej a rytmickej stránke sú piesne úplne zhodné (Hauschkonius uvádza pieseň v c-kľúči na 1 linajke v rozsahu g¹-d²). Proti Handschiovej verzii Hauschkonius delí nápev čiarami len na tri diely – taktovú čiaru neuvádza medzi prvým a druhým veršom.

²³⁸ *Ραψωδῆαι*, fol. 257^v-258^r (cf. príloha X.2.6).

²³⁹ Cf. RHB 4, s. 29-31 (tu aj ďalšia literatúra); KOUBA 2017, s. 443-445 (tu aj ďalšia muzikologická literatúra).

²⁴⁰ NICOLAIDES, Václav: *Cantiones evangelicae*, Op. cit. poznámka 150 (Cf. RHB 4, s. 30-31).

²⁴¹ Kompletný zoznam tém uvádza RHB 4, s. 30. Táto tlač je taktiež známa ako predloha pre rukopisný kancionál z múzea v Hradci Králové (Hradec Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. II A 12 (Hr-12); Cf. MIKAN, Jaroslav: *O literátských družinách v Hradci Králové*, in: *Klenoty starých pergamenů*, Hradec Králové 1967, s. 14-15; ČERNÝ, Jaromír: *Soupis*

V rámci zbierky je báseň uvedená v úvode spolu s Collinovým odporúčením a tvorí pochvalu Nicolaidesoého nadania. Rukopisná a tlačená verzia sa od seba líšia len po formálnej stránke.

Obsahovo báseň nijako nevyčnieva z bežného rámca – v úvode Handschius odkazuje na kráľa Dávida ako tvorecu žalmov:

*Rex David Dominum laudavit cunctipotentem,
dum caneret psalmos ad sua plectra pios²⁴²*

Ďalší odkaz môžeme vidieť v osobe apoštola Pavla, ktorý nabáda zbožných kresťanov k ospevovaniu Boha zbožnými a učenými piesňami:

*Christicolis, Paulus divini buccina verbi
præcipit, ut celebrent vocis honore Deum.
In laudes ergo cantemus numinis amplas,
hic iubet, exemplo nos monet ille suo,²⁴³*

Text tak odkazuje buď na Pavlov list Efezanom 5, 18-19 alebo Kolosanom 3, 16.²⁴⁴ Druhá polovica básne prepojuje tieto Pavlom žiadané piesne s Nicolaidesoovým dielom. Zároveň chváli Nicolaidesoovo nadanie, ktoré dobre spája umenie so zbožnosťou:

*Hæc dedit ingenium præclarum Vencesilai,
seu magis in superos, et sacra magnus amor.
Quæ dum percurri, mecum sic mente loquebar,
hic ars et pietas sunt bene iuncta simul
nec falsus fuero, si lector candidus illos
cantus sincero, quod decet, ore leget.²⁴⁵*

---

hudebních rukopisů muzea v Hradci Králové, in: *Miscellanea musicologica* 19, Praha 1966, s. 44-45).

²⁴² *Ραπισωδηαι*, f. 257^v (cf. príloha X.2.6, v. 1-2).

²⁴³ *Ραπισωδηαι*, f. 257^v (cf. príloha X.2.6, v. 3-6).

²⁴⁴ Eph 5, 18-19: „*Et nolite inebriati vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino.*“; Col 3, 16: „*Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes et commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.*“

²⁴⁵ *Ραπισωδηαι*, f. 257^v-258^r (cf. príloha X.2.6, v. 9-14).

IV.2.2.4 Epithalamion

Poslednou z básní, ktorej bude v tejto kapitole venovaná pozornosť, je epithalamion venovaný talianskemu hudobníkovi Giacomovi Losovi (Iacobus Losius).²⁴⁶ Základné informácie sa dozvedáme z titulu celej básne:

*Epithalamion scriptum in nuptias eminentissimi musici Iacobi Losii
et honestæ virginis Margaritæ, Benedicti Tholæ musici
apud illustriss[imum] electorem Augustum, filia.*²⁴⁷

Ako môžeme vidieť Losa si bral za ženu dcéru ďalšieho z hudobníkov, ktorým bol Benedetto Tola (Benedictus Thola).²⁴⁸ Benedikt, spolu s jeho bratom (Quirino, Gabriel ²⁴⁹) pochádzali zo severo-talianskej Brescie (*de Brixia*). Do služieb vtedajšieho kurfirsta Mauricia Saského vstúpili okolo roku 1550. Ako sa dozvedáme z literatúry, rodina Thole mala širší umelecký potenciál, nakoľko okrem služieb v kurfirstovej kapele, sú bratia Thola známi hlavne ako maliari.

²⁴⁶ Báseň k rovnakej príležitosti nájdeme aj v zbierke *Poematum sacrorum Libri XXV* Georgia Fabricia z roku 1567 (FABRICIUS, Georg: *Georgii Fabricii Chemnicensis, viri clarissimi, Poematum sacrorum Libri XXV*, Basileæ 1567, p. 464-465 [zbierka obsahuje aj báseň pre Gabriela Thola, p. 463-464]). S dielom Georgia Fabricia má báseň aj ďalšie spoločné momenty – sériu veršov Handschius prebral z Fabriciovej básne *Sebastiano Hillingerio Iureconsulto, et Catharine Losseliana. Contra Euripidem comicum, pro feminis* publikovanej v zbierke *Poematum sacrorum Libri XV* z roku 1560 (p. 406-409). K Fabriciovým kontaktom s českými humanistami cf. *Paupertate*, podľa registra.

²⁴⁷ *Ραπισωδηαι*, f. 313^v (cf. príloha X.2.7).

²⁴⁸ HENTSCHEL, Walter: *Thola (Tola), Benedikt de*, in: THIEME, Ulrich, Felix BECKER - Hans VOLLMER (hrg.): *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. 33, Theodos - Urlaub: Bd. 34, Urtiens - Vzal, Leipzig 1999, s. 45 (tu aj ďalšia literatúra); *Thola (Tola, Tholen) Benedict, Gabriel, Quirino*, in: EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*, 9. Band. Schein - Tzwiefel., Leipzig 1902, s. 397. Z literatúry polovice 19. storočia môžeme uviesť: FÜRSTENAU, Moritz: *Die Instrumentalisten und Maler Brüder de Tola und der Kapellmeister Antonius Sacndellus: ein Beitrag zur Kunstgeschichte Sachsens im 16. Jahrhundert*, in: WEBER, Karl von (hrg.): *Archiv für die Sächsische Geschichte*, Vierter Band, Leipzig 1866, s. 167-203.

²⁴⁹ *Thola (Tola), Gabriel de*, in: THIEME, Ulrich, Felix BECKER - Hans VOLLMER (hrg.): *Allgemeines Lexikon*, Op. cit. poznámka č. 248, s. 45.

Giacomo započal svoju službu v Drážďanoch v roku 1565, za vlády Augusta Saského, ktorý sa stal kurfirstom v roku 1553.²⁵⁰ O jeho živote pred presídlením za Alpy nevieme takmer nič. Pravdepodobne pochádzal z talianskej Piacenzi.²⁵¹ V dvornej kapele zastupoval miesto inštrumentalistu až do svojej smrti, ktorá nastala medzi rokmi 1590 a 1593, kedy je jeho manželka uvádzaná ako vdova. Okrem jeho hráčskej kariéry je taktiež známy aj ako autor omše šesťhlasnej *Missa quodlibetica* z roku 1570.²⁵²

Do doby Losiho príchodu alebo nasledujúceho roku približne spadá aj nami rozoberaný epithalamion.²⁵³ Tieto roky nás odkazujú už na Handschiovu pôsobenie v službách Pietra Andreasa Mattioliho (od roku 1561) a tým blízky kontakt s arcikniežaťom Ferdinandom Tirolským a pražským hradom. Práve tento okruh je najpravdepodobnejším spojovacím prvkom medzi kapelou saského kurfirstva Augusta a lekárom Handschiom.

Samotná báseň je vystavaná z troch častí. Formálne tu nachádzame podobnosť s epithalamionom k svadbe Jana Hodějovského, ktorá je uvedená vo *Farrago tertia*.²⁵⁴ Prvou a najmarkantnejšou spojitostou sú úvodné verše oboch básní, ktoré sú na malé zmeny zhodné:

*Quis novus hic coetus, Phœbo præeunte, dearum?
Quam nitidus cultus, facies q[ue] læta pudensq[ue]!
Fallor? An accelerant natæ Iove cælite Musæ,
culmina linquentes Parnassi nota bicollis.*²⁵⁵

*Quis novus hic coetus, Phæbo præeunte, dearu[m]?
Quam nitidus cultus, facies quam læta, pude[n]sq[ue]!
Fallor? An appropriant, proles Iovis inclyta Musæ,
culmina linquentes Parnasi nota bicollis.*²⁵⁶

Ďalšiu môžeme vidieť v nasledujúcom oddiele básne, ktorú tvorí v *Ραπισωδηαι* priama reč Apollo a v prípade *Farrago* spev Apolónov. Tie sa však už po formálnej

²⁵⁰ EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*, 6. Band. La. – Milleville, Barnaba, Leipzig 1902, s. 223; RÜHLMANN, Julius: *Die Geschichte der Bogeninstrumente*, Braunschweig 1882, s. 208.

²⁵¹ Informáciu môžeme usudzovať z titulu a veršov vyššie citovanej básne Georgia Fabricia *Iacobi Losii Placentini et Margarithae Tholae Brixianae: Tu musicae Losi decus,*

tuaeque laus Placentiae, [...] (p. 464)

²⁵² KUHN, Friedrich: *Beschreibendes Verzeichnis der alten Musikalien – Handschriften und Druckwerke – des Königlichen Gymnasiums zu Brieg*, Leipzig 1897, s. 7-8; SCHELLERT, Peter – SCHELLERT, Verena: *Die Messe in der Musik: Komponisten, Werke, Literatur : eine Lexikon*, Band 2: Komponisten L-Z, Arlesheim 1999, s. 609 (rukopis obsahujúci omšu je od konca 2. svetovej vojny nezvestný). Losiho meno nachádzame často práve v spojitosti s touto kompozíciou bez bližšieho upresnenia (Cf. e. g. STEINHARDT, Milton: *VAET, Jacob*, in: GROVE, Volume 26, s. 197).

²⁵³ Usudzovať to môžeme na základe dáta (1564) uvedeného na prvom fóliu básne (Cf. *Ραπισωδηαι*, fol. 313^v) a roku 1566 z epicedia (*In mortem Ferdinandi Mercadi [...]*) z fol. 318^r.

²⁵⁴ *Farrago III*, f. 36^r-45^r.

²⁵⁵ *Ραπισωδηαι*, fol. 313^v (cf. príloha X.2.7, v. 1-4).

²⁵⁶ *Farrago III*, f. 36^r.

stránke líšia. Vo Farrago ďalej nasledujú spevy všetkých deviatich múz rôzneho rozsahu. V *Ραπσωδαι* však Handschius postupuje inak a to strofickou formou, kde Apolón predspevuje štvorveršové strofy, ktoré následne múzy opakujú:

*Eia agite o Musæ, fidibus cantuq[ue] præibo,
respondere decet iunctis vos vocibus omnes.*

Apollo præcinit[:]

*Non fortuitus est amor
pius novorum coniugum,
sed manat ex summi Dei
nutu atq[ue] providentia.*

Musæ repetunt[:]

Non fortuitus est [et cetera].²⁵⁷

Obsahovo po vstupných veršoch Apolónovými ústami Handschius vyzdvihuje *musicu* ako najsladšie umenie, ktorá dostala meno od samých múz:

*ex quarum numero est dulcissima musica, Musæ
huic arti nomen fecere. Libenter et huius [...]*

Handschius sa ďalej obracia už k samotným hudobníkom, avšak bez presnejších informácií, z ktorých by sa dalo usudzovať nejaký bližší vzťah:

*Ergo qui studium hoc tractant, hi sunt mihi curæ,
hos amo ceu nostros et nostræ classis alumnos.*

*Ex illis cum sint Benedictus Thola simulq[ue]
Iacobus Losius, gener hic, socer ille futurus
inter se, hic, ubi Saxonici stat principis aula
Augusti. Nobis sunt hæc sponsalia cordi,*

nam iustum est, ut nos nostris faveamus alumnis.²⁵⁸

Poslednú časť básne tvoria vyššie okomentované Apolónove strofické predspevy, ktoré sa obsahovo zameriavajú na krásu manželstva a lásky. K hudbe sa Handschius už nevracia.

Poslednou otázkou, ktorá zostáva bez uspokojivej odpovede, je Handschiov vzťah k hudobníkom saského kurfirsta. Odpoveď na ňu však nevieme pramenne doložiť. Hypoteticky to mohla byť Handschiova dobrá znalosť a záľuba v hudbe,

²⁵⁷ *Ραπσωδαι*, f. 314^r-314^v (cf. príloha X.2.7, v. 22-30).

²⁵⁸ *Ραπσωδαι*, f. 314^r (cf. príloha X.2.7, v. 12-18).

ktorá mohla hudobníkom imponovať. Ako sme uviedli vyššie, báseň neobsahuje žiadne prvky, z ktorých by sme mohli vyvodzovať bližší vzťah autora a dedikantov a tým aspoň čiastočne vysvetliť dôvod Handschiovho počínu.

V. Jakub Srnovec

Druhý z dvojice autorov prinášajúcich ďalší pohľad na mnou skúmanú tému je Jakub Srnovec, básnik, pedagóg a bohatý mešťan Starého Mesta pražského. Aj napriek tomu, že jeho poetická tvorba nie je hlavným záujmom bádateľov, práve ona prináša množstvo podnetov k analýze, ktorých výsledok prináša množstvo poznatkov a spojnic s tvorbou nečeských autorov.

V.1 Život a dielo²⁵⁹

Jakub Srnovec, často nazývaný aj Rokiczanus, člen zámožnej meštianskej rodiny, je rodákom v Rokycian. Partikulárnu školu vyštudoval v rodnom meste a pokračoval v univerzitných štúdiách na Lipskej univerzite, na ktorej však nezískal žiadny akademický titul.²⁶⁰ Po návrate do vlasti nastúpil na štúdiá na Karlovej univerzite, kde sa v roku 1539 stal bakalárom (absolvoval tézou *Utrum soli bonarum artium studiosi habeantur felices, clari et nobilitate graves?*) a o dva roky neskôr (1541) s tézou „*Utrum hi, qui unitatem ecclesiae conturbant, e republica sint eliminandi pellendive an minime?*“ získal magisterskú hodnosť. V tejto dobe pravdepodobne riadil školu u sv. Štěpána na Novom Meste pražskom.

Počas svojich štúdií bol podporovaný množstvom pražských utrakvistov, čo mohlo byť aj dôvodom, že sa v roku 1543 stal členom *konsistoře podobojí*. V tejto dobe taktiež pôsobil na pražskej univerzite a venoval sa štúdiu medicíny. Súčasne si založil aj súkromnú školu, ktorej žiakmi boli primárne šľachtickí synovia.²⁶¹

V roku 1549 bol spolu s jeho bratom povýšený medzi erbovníkov a začal používať prídomek z *Varvažova*. Vtedy bol už ženatý a stal sa mešťanom Starého Mesta pražského – pôsobí v mestskej správe (výberca daní a neskôr najvyšší výberca daní mestského stavu).²⁶² V spojitosti s pražskou univerzitou je Srnovec

²⁵⁹ Predkladaný životopis je založený na biografii Jakuba Srnovca z RHB 5, s. 1564-161 (v prípade zmeny a prípadného rozšírenia je na ďalšiu literatúru dokázané v podčiarových poznámkach).

²⁶⁰ ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých univerzitách v XV.-XVIII. st.*, in: *Časopis Musea Království českého* 80 (1906), s. 522 (uvedený ako *Jac. Rochecanus*).

²⁶¹ Cf. venovacie predslavy k Srnovcovým spisom.

²⁶² PILAT, Kaspar: *Materialien zur Diplomatischen Genealogie des Adels des Königreichs Böhmen*, Prag 1812, s. 146.

známy ako osoba, ktorá v univerzitnom mene v roku 1558 vítala cisára Ferdinanda I. pri jeho slávnostnom vjazde do Prahy.²⁶³ V roku 1561 sa stal primasom Starého Mesta pražského a neskôr zasadal medzi konšelmi. V roku 1580 dosiahol polepšenie erbu a povýšenie do rytierskeho stavu od Rudolfa II. Zomrel bez dedičov ako bohatý mešťan dňa 11. januára 1586. Pochovaný je u sv. Mikuláša na Starom Meste pražskom.

Srnovcovu tvorbu na poli poézie a prózy nemôžeme radiť medzi najrozsiahlejšie. Do súčasnosti sa nám dochovalo celkom šesť jeho diel, z toho štyri obsiahlejšie poetické zbierky, jednolist a prozaická zbierka prísloví. Prvou nám známou básnickou zbierkou je *Apophoreta aliquot*²⁶⁴ z roku 1557, ktorej podrobný popis je obsiahnutý v nadchádzajúcej podkapitole. Nasledujúca z roku 1563 predstavuje *epithalamion*²⁶⁵ k svadbe Ladislava Popela z Lobkovic.²⁶⁶ Jej spoluautorom je vyššie spomínaný Tomáš Mitis.²⁶⁷ V poradí tretiu *Carmen in Natalitiis Domini* tvoria primárne parafrázy biblických textov.²⁶⁸ Posledná zbierka z roku 1582 je venovaná Petrovi Codicillovi z Tulechova k jeho zvoleniu za rektora univerzity.²⁶⁹ Jediným nedatovaným dielom v Srnovcovej tvorbe je jednolist, dochovaný v Dobřenského zbierke jednolistov.²⁷⁰

Aj napriek tomu, že v Srnovcovej tvorbe dominujú poetické zbierky, jeho hlavný prínos vidia bádatelia v próze.²⁷¹ Najoceňovanejšou Srnovcovou prácou je zbierka českých prísloví *Dicteria seu proverbialia Bohemica*,²⁷² ktorá je, mimo svojho

²⁶³ Cf. kapitolu IV.2.1.

²⁶⁴ SRNOVEC, Jakub: *Apophoreta aliquot in Epiphaniis Domini, amicis dedicata a M[agistro] I[acobo] R[okiczano] W[arvaziovino]*, [Pragæ] 1557.

²⁶⁵ SRNOVEC, Jakub: *Epithalamion generoso, [...] Ladislao seniori a Lobcovitz, in Gistebnicia et Chlumetz & c. S. C. M. Camerario et curiæ regiæ in regno Bohemiæ Mareschalco, ac Pr[æ]sidenti in consilio appellationum supremo & c. & [...] heroin[æ] Iohannæ a Duba & c. [...] Scriptum a m. Iacobo R. a Warvaziowa & c.*, In Praga 1563.

²⁶⁶ RHB 3, s. 204.

²⁶⁷ RHB 3, s. 339-361.

²⁶⁸ SRNOVEC, Jakub: *Carmen in natalitiis Domini, de numismate census, de que valore nummi scriptum. Anno gratiæ salutiferæ*, Pragæ 1565.

²⁶⁹ SRNOVEC, Jakub: *In electionem novi magistratus, almae Universitatis Pragensis, designatique rectoris, clarissimi viri Dn. M. Petri Codicilli a Tulechova, praepositi Collegii Angelorum, professoris, ac astronomi ordinarii eiusdem Academiae Pragensis excellentiss.* Pragae 1582.

²⁷⁰ SRNOVEC, Jakub: *Carmen de æterna Dei sapientia pro magnifica gratia, ac gloria Dei. Faelicique anni novi auspitio*, s. a.

²⁷¹ Cf. RHB 5, s. 157; BUSINSKÁ, Helena - MARTÍNEK, Jan: *Renesanční poesie*, Praha 1975, s. 293-294.

²⁷² SRNOVEC, Jakub: *Dicteria seu proverbialia bohemica, ad phrasim latinorum accommodata, at[ue] per centurias, quondam in usum Schol[æ] privatæ distributa : Nunc vero longe auctiora, bonaque fide in gratiam studiosæ iuventuti in publicum per m. Iacobum Srnetium*

obsahu, cenená aj pre svoj predslov, obsahujúci množstvo informácií o Srnovcovom živote, tvoriaci jeden z jeho hlavných biografických prameňov.

V.2 Jakub Srnovec a hudba

Aj napriek tomu, že pre súčasnú hudobnú historiografiu je Srnovcovo meno neznáme, na jeho spojenie s hudbou upozornil už Dlabáč vo svojom slovníku *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon*, v ktorom uvádza heslo *Srniec, Jakob von Warwažiow*:

„*Srniec, Jakob von Warwažiow, ein Musikus und zugleich ein Gelehrter, von Rokyzan [...]. In seinen frühern Jahren bekleidete er die Rektorsstelle an der Schule zu S. Stephan auf der Reustadt mit vielem Ruhme, die er aber nach einigen Jahren verlies, um sich mit dem musikalischen, und litterarischen Unterrichte der adelichen Jugend zu beschäftigen.*“²⁷³

Ako uvádza, čerpal informácie z predslovu k Srnovcovým *Proverbiis Bohemicis* a zároveň cituje uvedený úsek priamo v texte:

„*Et si sciam non defuturos vitilitigatores, qui hæc, non solum ut aliena, sed tanquam puerilia, inq[ue] triviis decantata calumnie[n]tur, pietatis vero studia quod negligantur, cum antea id iam illis pr[æ]stiterim, atq[ue] adeo fundamenta in lingua utraq[ue] latina & græca, tum **musicæ** & arithmetices firma iecerim.*“²⁷⁴

Ďalším z aspektov, ktorý nám môže poslúžiť ako nepriamy dôkaz o Srnovcovom spojení s hudbou, sú jeho konexie s inými osobnosťami hudobnej kultúry. Tým sú zväčša venované básne s hudobnou tematikou.²⁷⁵ Pre širší pohľad na spojenia medzi autormi odkazujem spätne na tretiu kapitolu tejto práce.

Waruaziouinum, & c. ædita [...], Pragæ: Excudebat Georgius Nigrinus, ¹[1582], ²[1590], ³[1599] (citované podľa prvého vydania Praha, Národní knihovna, sign. 54 K 11023).

²⁷³ DLABAČ III, stl. 191.

²⁷⁴ SRNOVEC, Jakub: *Dicteria seu proverbia bohemia [...]*, f. A v^r-A v^v (citované podľa originálu, Dlabáč uvádza neúplnú citáciu).

²⁷⁵ Osobám, ktorým venoval Srnovec básne s hudobnou tematikou, je venovaná posledná podkapitola. Ako príklad výnimky môžeme uviesť napríklad Jakuba Codicilla z Tulechova, editora prvých troch zväzkov zo štvordielneho kancionálu z chóru sv. Štěpána na Novom Meste pražskom (Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XVII B 7). Tomu je v zbierke *Apophoreta aliquot* venovaná báseň obsahujúca informácie o herbári, ktorý mu Srnovec venuje na pamiatku (Cf. *Apophoreta aliquot*, f. D i^v a RHB 5, s. 158).

Vybraným z nich, spolu s pohľadom na básne s hudobnou látkou, ktorých obsah tvorí ďalší z nepriamych dôkazov o Srnovcovej znalosti hudobnej tematiky je venovaná nasledujúca podkapitola.

Ešte pred pohľadom na zbierku *Apophoreta aliquot* uvediem, aspoň súhrnne, zoznam českých a latinských prísloví a citátov spojených s hudbou z vyššie uvedeného diela *Dicteria seu proverbia bohemica*:

- *Ex cantu luscinia, e plumis cognoscitur avis.* [f. C v^v, p. 26]
- *Dal Bzdu weyce / Neumij s nim hráti / Dal Swini hausle / a Wolsu Buben.* [f. D vi^v, p. 44]
- *Asinus ad Lyram, Musca in unguento.* [f. D vii^r, p. 45]
- *Parentis cantilenam canit.* [f. F i^r, p. 65]
- *Snadno tomu pijskati kdo rád Tancuge.* [f. F vi^r, p. 75]
- *Nenij tak dlauhá Pijseň / aby gi konce nebylo.* [K iii^r, p. 133]
- *Noli homines blandos nimium sermore probare,
Fistula dulce canit, volucre[m] dum decipit auceps.* (Cato) [f. L viii^r, p. 159, M iiiiv^r, p. 168]
- *Kdo čij Chléb gij / a piwo pij / toho pijseň spijwey.
Jak budau pijskati / tak musyys tancowati.* [f. M i^v] [p. 162]
- *Až mi dass gijsti / teprw mi pijskey.* [f. M i^v] [p. 162]
- *Mistr nauze naučil Dalibora hausti.* [f. M ii^r] [p. 163]
- *Treffil Čžert na Diábla / Pijstěc na Bubenijka.* [f. M iii^v] [p. 166]
- *Netak kusá / yako s wocasem / Pěnkawa zpjwá.* [f. N iii^r] [p. 181]
- *Eques equitare didicit, Cantor cantare.* [f. N iii^r] [p. 181]
- *Ten se wypjna a za niadry mu wssy na wardu hragij.* [N v^v] [p. 186]

Aj napriek tomu, že obsahovo sa jedná o citáty malej závažnosti vytrhnuté z kontextu, môžeme ich zaradiť k textom, ktoré tvorili Srnovcovu zásobu využiteľnú pri písaní básní.

V.2.1 Apophoreta aliquot

Po tomto krátkom exkurze do života a diela Jakuba Srnovca sa teraz vrátme k jeho prvej básnickej zbierke *Apophoreta aliquot in Epiphaniis Domini*. O samotnej zbierke máme v literatúre len málo zmienok. Dôvod môžeme vidieť v dominancii prozaickej tvorby proti „vesměs nepřilíš zdařilé“²⁷⁶ tvorbe poetickej. Rovnaký smer vykazuje aj literatúra, ktorá vyzdvihuje primárne len *Dicteria seu proverbia Bohemica*.

²⁷⁶ RHB 5, s. 157.

Najpodrobnejší a jediný popis zbierky nájdeme v *Rukověti humanistického básnictví*,²⁷⁷ ktorá obsahuje všetky základné informácie (skrátенý názov, pramene) a jej obsah. Ďalšie zmienky v literatúre sa k Srnovcovi vzťahujú až sekundárne a primárne sú spojené s osobou Pavla Bydžovského. Prvou z nich je drobná zmienka v Bydžovského hesle z *Rukověti k písemnictví humanistickému*, kde Truhlář cituje štyri verše zo Srnovcovej básne venovanej Bydžovskému.²⁷⁸ Druhá zmienku objavíme v piatej kapitole knihy Zdenka V. Davida *Nalezení střední cesty* v kapitole *Pavel Bydžovský a druhý střet utrakvismu s Lutherem*.²⁷⁹ David tu uvádza Srnovca ako jedného z vďačných žiakov a obdobne priamo cituje rovnaké verše, ku ktorým pridáva aj dva nasledujúce.²⁸⁰

Unikátne dochovaný prameň (v súčasnosti uložený v *Národní knihovně České republiky*, pod signatúrou 9 K 654) v rozsahu 32 fólií oktátového formátu je tvorený 4 zložkami (A, B, C, D). Absenciu údajov z titulného listu, ktorý mimo názvu zbierky, iniciál autora (*à M. I. R. W.*) a roku vydania (*M. D. LVII.*) neobsahuje žiadne nakladateľské údaje, meno tlačiara, ktorým bol Jan Kantor, sa dozvedáme zo záverečného kolofónu:

*Cum consensu
dominorum administratorum
partis utriusq[ue]
Ioannes Kantor*²⁸¹

Miesto vydania môžeme ďalej usudzovať z pôsobenia tohto tlačiara v Prahe.²⁸²

Okrem málo signifikantných pečiatok univerzitnej knižnice (modrá guľatá pečiatka s korunovaným dvojhľavým ríšskym orlom s textom *Bibl. C. R. Publ. & Univers. Prag.*), ktoré sa nachádzajú na f. A i^r a D viii^v a pečiatky s číslom 9504 (stará signatúra), taktiež z titulného listu, obsahuje titulný list v ľavom dolnom

²⁷⁷ RHB 5, s. 157-158.

²⁷⁸ TRUHLAŘ, Antonín – HRDINA, Karel: *Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickými v Čechách a na Moravě ve století XVI*, I. zv., Praha, 1908, s. 174-175. *Apophoreta aliquot*, f. B iii^r.

²⁷⁹ DAVID, Zdeněk V.: *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha 2012, s. 205-252.

²⁸⁰ Op. cit., s. 233; *Apophoreta aliquot*, f. B iii^r.

²⁸¹ *Apophoreta aliquot*, f. D vii^v.

²⁸² Cf. HAD, Jan, in: VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, I. díl., Praha 2008, s. 335-336.

rohu fialovú oválnu pečiatku s iniciálami A. V. (*Augusta Vindellicorum*),²⁸³ ktorú môžeme vidieť na veľkom množstve tlačí uložených v Národnej knižnici.²⁸⁴ Dôležitým je však autografný prírpis v dolnej časti titulného listu, ktorým Jakub Srnovec dedikuje tento exemplár Jiřímu Zvůnkovi z Ottersdorfu:

*Ornatissimo viro & docti[ssi]mo & virtute singulari
do[mi]no Georgio Zwunek ab Ottersdorff, amico familiari,
tanq[uam] fratri charissimo
author benevolentiae ac amoris²⁸⁵ ergo d[e]d[it].*

O Jiřímu Zvůnkovi z Ottersdorfu však toho veľa nevieme.²⁸⁶ V roku 1554 patrí medzi *šestipanské úředníky* Starého Mesta pražského. V rokoch 1563-1565 sa taktiež stal kráľovským richtárom, rovnako v Starom Meste.²⁸⁷ Kaspar Pilat uvádza Jiřího Zvůnka v zozname výbercov daní mestského stavu k roku 1565.²⁸⁸

Pred predstavením konkrétnych básní uvediem ešte obsah celého spisu a informácie o dedikantoch:

- *Ad candidum lectorem* [f. A iv]
- *Venerabilib[us] iuxta, ac doctissimis viris, domino Ioanni presbytero Coloniensi,²⁸⁹ & domino Matthi[æ] Curio,²⁹⁰ vice rectori & c[etera]* [f. A ii^r] [próza]
- *In Natalitiis Domini carmen iambicum dimetrum rytmicu[m] tetraastrophon. Ad eundem d[ominum] Magistrum Ioannem venerabilem presbyterum & administratorem* [f. A iv]
- *Aliud eiusdem generis carmen ad d[ominum] Magistrum Matthiam Curium & c[etera]* [f. A v^r]
- *Integerrimo viro d[omino] Ioanni Lucae, civi neapolitano & c[etera], amico singulati cum donariis.* [f. A vii^v]

²⁸³ Cf. *Signatura*, in: VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, II. díl., Praha 2008, s. 805-806.

²⁸⁴ Pre zaujímavosť uvádzam, že spis *Apophoreta aliquot* sa nachádza v zbierke Národnej knižnice vedľa spisu *Harmoniae univocae* Matouša Collina (sign. 9 K 653) so starou signatúrou 9505.

²⁸⁵ RHB uvádza [...] *benevolentiae ac honoris* [...], Cf. RHB 5, s. 157.

²⁸⁶ S menom Zvůnek z Ottersdorfu je spájaný nevlastný brat Sixta z Ottersdorfu Ambrož. Tomu však odporujú ďalšie informácie spájané s Jiřímu Zvůnkem, nakoľko Ambrož z Ottersdorfu zomrel už v roku 1559 (Cf. RHB 4, s. 83-84). Ako uvádza Jireček (JIREČEK, Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*, Svazek II M-Ž, V Praze 1876, s. 67) mal Ambrož dvoch synov (Pavla a Jana), ktorí boli v dobe jeho smrti ešte maloletí.

²⁸⁷ URBANOVÁ, Miroslava: *Šestipánští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*, in: *Documenta Pragensia* 1, Praha 1980, s. 106, 108; ROUBÍK, František: *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783*, in: *Sborník příspěvků k dějinám královského hlavního města Prahy*, sv. 6 (1930), s. 349.

²⁸⁸ Cf. poznámka č. 262.

²⁸⁹ Jan Colonius (RHB 1, s. 452).

²⁹⁰ Matěj Dvorský (RHB 2, s. 94-95).

- *Ad eundem epigramma ex Ioan[ne] cap[ut] III., Math[æo] XV. & Lucae VII. Argumentum* [f. A viii^r]
- *Historia evangelica* [f. A viii^r]; *Conclusio* [f. B ii^v]
- *Aliud ad honorabilem presbyterum dominum Paulum*²⁹¹ & c[etera] [f. B ii^v]
- *Historia Incarnationis Dominicæ ex Lucae cap[ite] primo. Ad eundem* [f. B iii^r]; *Conclusio* [f. B v^r]
- *Ad Magistrum Sebastianum Pr[æ]sticenum*²⁹² *familiarissimum suum* [f. B v^r]
- *Ad eundem cum biciniis* [f. B v^v]
- *Aliud de excellentia musicæ harmonicæ, ad eundem* [f. B v^v]
- *Eidem sub festo Pentecostes celeberrimo, saphicum, endecasyllabum* [f. B vii^r]
- *Epicedion M[agistri] Sebastiani Pres[ticeni], qui peste obiit anno M.D.L.V. Decembris XIX. in domo Carolea* [f. B viii^r]
- *Ad ornatis[simum] virum, d[ominum] Paulum Sylvestrum Zypansky a Drazice,*²⁹³ *prætorem regium & c[etera]* [f. C ii^v]
- *Repetitio salutationis & somnii nocte sequenti habiti declaratio* [f. C iii^r]
- *Ad eundem apophoretum* [f. C iii^r]
- *Ad nobilem virum, d[ominum] Petrum a Lyboslavia*²⁹⁴ & c[etera] [f. C v^v]
- *Ad d[ominum] Sixtum Ottersdorfium*²⁹⁵ *amicum familiarem suum* [f. C vi^v]
- *Ad eundem* [f. C vi^v]
- *Ad d[ominum] Duchoslaum a Semechow*²⁹⁶ [f. C vii^r]
- *Ad d[ominum] Ioannem Chochol a Semechow,*²⁹⁷ *tunc protoconsulem Pragensem* [f. C vii^v]
- *Ad d[ominum] Ioannem Mediarium*²⁹⁸ [f. C viii^v]
- *Clarissimo viro domino Ioanni Drezdensi, utriusq[ue] iuris doctori, illustriss[isimi] principis d[omini], d[omini] senioris Henrici a Plawna*²⁹⁹ & c[etera], *a secretis. S[alutem] d[icit] p[urimam]* [f. D i^r]
- *Ad d[ominum] Iacobum Codicillum a Tulechow*³⁰⁰ *suum* [f. D i^v]
- *Ad Iacobum Quernum Zazium Glatovinum cum munere* [f. D ii^r]

²⁹¹ Pavel Bydžovský (*Rukověť k písemnictví humanistickému*, Op. cit. poznámka č. 278, s. 174-175).

²⁹² Šebestián Aerichalcus (RHB 1, s. 49-52).

²⁹³ Pavel Žipanský z Dražice (*Žipanský z Dražice*, in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 27. díl, V Praze 1908, s. 843).

²⁹⁴ Petr Hlavsa z Liboslavě (MALÝ, Jakub: *Hlavsa z Liboslavě, Petr*, in: *Vlastenský slovník historický*, Praha, 1877, s. 170-171).

²⁹⁵ Sixt z Ottersdorfu (RHB 4, s. 85-87).

²⁹⁶ Duchech Chmelíř (RHB 2, s. 386).

²⁹⁷ Jan Chochol ze Semechova (ERBEN, Karl Jaromír: *Die Primatoren der Kön. Altstadt Prag*, Prag 1858, s. 19-21).

²⁹⁸ Jan Kunštát z Paumberka (*Z Paumberka*, in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 19. díl, V Praze 1902, s. 341).

²⁹⁹ Podľa označenia *senioris* sa pravdepodobne jedná o Jindřich V. z Plavna otca Jindřicha VI. a VII., ktorý zomrel v roku 1554 (Cf. z *Plavna*, in: *Ottův slovník naučný*, 19. díl, V Praze 1902, s. 882).

³⁰⁰ Jakub Codicillus (RHB 1, s. 387-388)

- *Epigramma in gratiam generoso[rum] baronum d[omini] dominorum a Rupa*³⁰¹ & c[etera], *discipulorum quonda[m] chariss[imorum] suorum. De vitandis incommodis ebrietatis, olim Rupæ scriptum* [f. D iii^r]
- *Epigramma aliud querelam status praesentis hominum deplorati continens* [f. D v^r]
- *Ad lectorem humanum* [f. D vii^r]
- [tlačové opravy] [f. D vii^r]

Celá zbierka počíta celkom 28 básní dedikovaných 16 osobám politického či kultúrneho významu. V úvodnej dedikácii, ktorá je taktiež novoročným prianím, zbierku autor venuje Janovi Coloniusevi (+1563), ktorý bol v dobe vydania spisu rektorom univerzity,³⁰² a Matějovi Dvorskému (1520-1583), prepoštovi *koleje krále Václava a koleje Nationis* a neskoršiemu rektorovi univerzity. V roku 1555 boli obaja zvolení administrátormi *konzistoře podobojí*.

Ďalších z množstva dedikantov tvoria napríklad čelní predstavitelia Starého Mesta pražského - Duchek Chmelíř ze Semechova, Jan Chochol ze Semechova, Pavel Žipanský z Dražice. Ďalej predstavitelia univerzity – Šebestián Aerichalcus z Přeštic a vyššie uvedený Matěj Dvorský z Hájku – a taktiež priatelia a podporovatelia – Pavel Bydžovský (Smetana), Sixt z Ottersdorfu, Jan Kunštát z Paumberka či Jakub Codicillus. V neposlednom rade sú to otcovia, alebo priamo žiaci Srnovcovej súkromnej školy – Jindřich [V.?] z Plavna,³⁰³ Iohannes a Rupa.

Ako bude poukázané nižšie, nie všetky z básní obsiahnutých v zbierke boli písané bezprostredne pred jej vydaním. Spolu s rozložením dedikantov, ktorých tvoria primárne Srnovcovi priatelia a podporovatelia, môžeme preto *Apophoretu* nazvať príležitostnou zbierkou básní, ktorá nemala plniť žiadny konkrétny účel a Srnovec ju vydal ako zbierku s výberom tvorby z posledných rokov.

V druhej časti tejto kapitoly predstavím 7 vybraných básní zo zbierky *Apophoreta aliquot*, ktorých obsah je spojený s hudbou. Jednotlivé básne predstavujú obsahovo rôzne závažné jednotky – od básní s marginálnym spojením s hudbou, ktorým nie sú venované samostatné podkapitoly, až po básne týkajúce

³⁰¹ Pravdepodobne Iohannes a Rupa, ktorý je jedným z dedikantov druhej centúrie Srnovcových *Proverbia bohemica* (Cf. *Dicteria seu proverbia bohemica* [...], Op. cit. poznámka č. 272, p. 61).

³⁰² RHB 1, s. 452.

³⁰³ Josef Srb-Debrnov uvádza Jindřicha staršieho a mladšieho z Plavna ako donátorov Žlutického kancionálu: „Kancionál Žlutický shotovil l. 1565 Jan Táborský v Praze, malby okrasné maloval malíř a měšťan Pražský Fabian Polirár a zahrnuto v něm 29 zpěvův. Náklad celkem 283 kopy 12 grošův míšenských zapravil Hendrich starší a mladší markrabí z Plavna.“ (SRB-DEBRNOV, s. 28).

sa hudby priamo. Nasledujúce rozборы, i keď niektoré veľmi zbežné v kombinácií s inými môžu vytvoriť zaujímavý obraz o Srnovcovom spojení s hudbou a taktiež nám priblížiť jeho znalosti teoretickej *musici*.

Než pokročíme ďalej je namieste poznamenať, že pod pojmom *apophoreta* boli označované básne sprevádzajúce nejakú zásielku, darček alebo knižné venovanie.³⁰⁴ Ako uvidíme Srnovec túto formu chápe rovnako, avšak samotné básne svojím obsahom zvlášť nevynikajú, čomu je podriadená aj forma nasledujúcich podkapitol.³⁰⁵

V.2.1.1 Ad dominum Ioannem Coloniensi et dominum Matthiam Curium

Úvodné básne zbierky, nepočítajúc báseň *Ad candidum lectorem*, boli venované dedikantom celej zbierky Janovi Coloniovi a Matějovi Dvorskému. Prvá z nich, *In Natalitiis Domini carmen*, zložená jambickým dimetrom v rozsahu 30 strof, spracováva tému narodenia Krista.

Hudobné alúzie nachádzame v celom jej priebehu ako ospevovanie príchodu Spasiteľa. Ako príklad môžeme uviesť šiestu a ôsmu strofu básne:

*Vox illa cunctis intonat,
qua tellus, æther personat.
Vox dulcis hæc evangelii
solantur hac omnes pii.
[...]
Iubent ferendam laudibus
pacem superni spiritus,
læti ut canamus gratias,
vocati in agni nuptias.*³⁰⁶

Pre nás najzásadnejšiu strofu básne však nájdeme až v jej závere. Je to strofa popisujúca dar, ku ktorému bola báseň napísaná:

³⁰⁴ MARTÍNEK, Jan: *Drobné literární útvary za humanismu*, Op. cit. poznámka 90, s. 78.

³⁰⁵ Samostatnú kapitolu nebudem venovať básni *Epigramma aliud querelam status presentis hominum deplorati continens* venovanej barónovi z Rupy. V nej objavíme s hudbou spojené jediné distichon: *Nam tuba terribilem simul ac dabit horrida vocem,*

Omnibus æremnis, tum prope finis erit

³⁰⁶ *Apophoreta aliquot*, f. A iii^r, A iii^v (cf. príloha X.3.1, v. 21-24, 29-32).

*Tibi plura nunc perscriberem,
quæ feci & illa mitterem
amoris ergo carmina,
CHRISTUM Deum psallentia.*³⁰⁷

Ako Srnovec uvádza vytvoril a napísal väčšie množstvo [harmonických] básní/piesní k chvále Boha. Ako uvidíme ďalej práve tento typ daru nie je v zbierke ojedinelý.

Nasledujúca báseň *Aliud eiusdem generis carmen*, s rovnakou náplňou ako predchádzajúca, je venovaná druhému z dvojice. Vo svojom obsahu nesie viacmenej signifikantných spojení s hudbou typu výziev k ospevovaniu Boha. Uvediem len dve vstupné strofy básne:

*Eia, cohors mortalium,
totus chorus cælestium
exultat en cum iubilo,
laudes totans altissimo.
Quam dulce consonat melos,
summum decet Regem hic honos,
symphoniarum ad neumata
per cuncta mundi climata.*³⁰⁸

V.2.1.2 Ad dominum Ioannem Lucam

V poradí štvrtá báseň zbierky je venovaná bližšie neznámemu Ioannesovi Lucae.³⁰⁹ Rozsahovo tvorí báseň deväť elegických distých. Jej obsah nie je primárne hudobného charakteru, ale môžeme z neho vydedukovať ďalšie Srnovcovo spojenie s hudbou. Prvá časť básne hovorí o zaslaní veršov, ktoré Srnovec Ioannesovi sľúbil:

³⁰⁷ *Apophoreta aliquot*, f. A iv^v (cf. príloha X.3.1, v. 101-104). Pôvodné znenie 103. verša: *harmoniarum carmina* (cf. kapitola IX.)

³⁰⁸ *Apophoreta aliquot*, A v^r (cf. príloha X.3.2, v. 1-8); ďalej cf. e.g. *Apophoreta aliquot*, A v^r, A vii^r.

³⁰⁹ *Apophoreta aliquot*, A vii^v (cf. príloha č. X.3.3). Ioannesovi Lucae je taktiež venovaný Srnovcovou vlastnou rukou exemplár tlače *De triumphali adventu* uložený v Strahovskej knižnici, sign. AO XVI 12, prív. 5 (d) (*RHB* 5, s. 161 chybné uvádza signatúru AA XVI, priv. 5).

*Paucula, quæ fueram tenebroso vespere nuper
munera pollicitus mittere, mitto tibi.*³¹⁰

Závěrečné verše přidávají taktiež informáciu, že verše sú sprevádzané notami:

*Insuper harmonici, pia munera nostra, libelli
monstrabunt prima cætera fronte tibi.*

*Tu modo syncerum placidis complector ulnis
hunc animum nostrum, candide Iane, precor.*³¹¹

Text priamo neodkazuje či bol autorom hudby sám Srnovec, avšak spojenie *pia munera nostra* môžeme pokladať za vyjadrenie Srnovcovho vzťahu k hudbe.

V.2.1.3 Ad dominum Sixtum Ottersdorfium

Ďalšou z osobností, ktorým Srnovec venoval báseň s hudobnými alúziami je významný humanista, zberateľ a básnik *Sixt z Ottersdorfu*. Tomu Srnovec venuje dve kratšie básne (4 a 7 elegických distých). Prvou z nich je krátka útecha odkazujúca na hudbu len minimálne:

*Hoc patres modulis ideo instituere sonoribus
cantandum, ut memori semper in ore sonet.*

*Hinc pia placamus lachrymosis numina votis,
dum sumus innumeris obruta turba malis.*³¹²

Druhú báseň tvorí úvaha nad definíciou termínu *musica*. Tú Srnovec prirovnáva k poézii a nazýva ju *docta poësis*:

*Musica nil aliud cum sit nisi docta poësis,
quam differre levi, vel ratione puto.*³¹³

Jej posvätnú stránku ilustruje v spojení s kráľom Dávidom:

*Immo etiam constat sacram, harmoniam esse poësim,
quod vates psalmis regius asseruit.*³¹⁴

³¹⁰ *Apophoreta aliquot*, f. A vii^v (cf. príloha X.3.3, v. 3-4).

³¹¹ *Apophoreta aliquot*, f. A vii^v (cf. príloha X.3.3, v. 13-16).

³¹² *Apophoreta aliquot*, f. C vi^v (cf. príloha X.3.5.1, v. 5-8).

³¹³ *Apophoreta aliquot*, f. C vi^v (cf. príloha X.3.5.2, v. 1-2).

³¹⁴ *Apophoreta aliquot*, f. C vi^v (cf. príloha X.3.5.2, v. 3-4).

Najvýstižnejšie však vystupujú záverečné distichá celej básne, v ktorom Srnovec nabáda Sixta k ďalšej práci na poli hudby aj poetiky:

*Clara igitur voce hæc dum **musica cantica panges**
et **placida** pariter **carmina** mente **legas**.*

*Sicq[ue] satis divi facies in dogmate Pauli,
qui laudare iubet pectore, & ore Deum.³¹⁵*

V.2.1.4 Ad magistrum Sebastianum Presticenum

Šebestián Aerichalcus, profesor artistickej fakulty pražskej univerzity, taktiež prepošťa a univerzitný rektor je posledným dedikantom v tejto práci.³¹⁶ Jeho osobe je v rámci zbierky venovaných celkom päť básní, ktoré môžeme rozdeliť do dvoch časových období – pred a po jeho smrti (Aerichalcus zomrel vo *Velké koleji* na morovú epidémiu dňa 20. 11. 1555). Pri prvých štyroch básňach – *Ad Magistrum Sebastianum Pr[æ]sticenum familiarissimum suum; Ad eundem cum biciniis; Aliud de excellentia musicæ harmonicæ, ad eundem; Eidem sub festo Pentecostes celeberrimo, saphicum, endecasyllabum* – môžeme predpokladať, že boli napísané pred Aerichalcovou smrťou, posledná *Epicedion M[agistri] Sebastiani Pres[ticeni], qui peste obiit anno M. D. L. V. Decembris XIX. in domo Carolea*, ako už napovedá forma básne a titul, po jeho smrti. Napriek tomu, že nás bude zaujímať len prvá a tretia báseň, pohľad na obsah iných básní nám môže priblížiť priebeh tvorby zbierky takéhoto charakteru, ktorej básne v dobe vydania mohli byť staré aj niekoľko rokov.³¹⁷

Pristúpme už ku konkrétnym básňam. Prvá z nich s rozsahom 8 distých charakterovo korešponduje s vyššie zmienenou básňou venovanou Ioannesovi Lucae.³¹⁸ Po úvodných zdvorilostných veršoch sa štvrté distichon obracia k harmónií a žalmom:

³¹⁵ *Apophoreta aliquot*, f. C vii^r (cf. príloha X.3.5.2, v. 11-14).

³¹⁶ RHB 1, s. 49-52.

³¹⁷ Rovnakým prípadom môže byť aj báseň *Clarissimo viro domino Ioanni Drezdensi, utriusq[ue] iuris doctori, illustriss[isimi] principis d[omini], d[omini] senioris Henrici a Plawna & c[etera], a secretis. S[alutem] d[icit] p[lurimam]* [f. D i^r] nakoľko bol jej pravdepodobný dedikant Jindřich V. z Plavna v dobe vydania spisu už tri roky mŕtvy.

³¹⁸ *Apophoreta aliquot*, f. B v^r (cf. príloha X.3.4.1). RHB pravdepodobne chybné uvádza stručný obsah tejto básne pri básni *Aliud de excellentia musicæ harmonicæ*.

*Harmoniam psalmus, quam Quinquagesimus effert,
accipe nunc facie, dulcis amice, nova.*³¹⁹

Proti básni venovanej Ioannesovi tu môžeme vidieť už konkrétny odkaz na päťdesiaty žalm (*quinquagesimus psalmus*) a v druhom verši disticha informáciu o tom, že predkladaná hudba je nová. Nasledujúce distichon nám odhalí aj autora, ktorým je samotný Srnovec:

*Scilicet ut redeat simul & renovata nitescat,
sic tibi candidior mentis imago meæ.*³²⁰

Nasledujúce dvojveršie nám len potvrdzuje, čo tvrdí väčšina bádateľov, že Srnovec nebol najlepším básnikom a neoplýval veľkou invenciou. Pri porovnaní siedmeho disticha básne venovanej Ioannesovi Lucae a šiesteho disticha z popisovanej básne vidíme, že sú až na jedno vložené zámeno úplne zhodné:

*Insuper harmonici, pia munera nostra, libelli
monstrabunt prima, cætera fronte tibi.*³²¹
*Insuper harmonici, hæc pia munera nostra, libelli
monstrabunt prima, cætera fronte tibi.*³²²

Podobnosť v básňach taktiež môže naznačovať, že vznikli v približne rovnakej dobe a tým pádom môžu byť verše poslané Ioannesovi Lucae zhodné s tými zaslanými Aerichalcovi. V závere sa ešte Srnovec zmieňuje o Veľkom piatku (*in Paschate festo*) kedy mu predkladanú báseň zasiela.

Báseň *Aliud de excellentia musicæ harmonicæ* je zo skúmaných básní najrozsiahlejšia (36 elegických distých) a preto sa v tomto prípade sústredím primárne na priamo citované osoby a informácie, ktoré do svojich básní Srnovec preberá. Ako už napovedá názov, jej obsah pojednáva o znamenitosti hudobnej harmónie. Hneď v úvodnom verši nachádzame priamy odkaz na Aula Gellia, rímskeho spisovateľa z 2. storočia n. l.:³²³

*Gellius occultæ nullum pronuntiat usum
harmoniaæ, vel si mellea tota foret.*³²⁴

³¹⁹ *Apophoreta aliquot*, f. B v^r (cf. príloha X.3.4.1, v. 7-8).

³²⁰ *Apophoreta aliquot*, f. B v^r (cf. príloha X.3.4.1, v. 9-10).

³²¹ Cf. poznámka č. 311.

³²² *Apophoreta aliquot*, f. B v^r (cf. príloha X.3.4.1, v. 11-12).

³²³ BAHNÍK, Václav: *GELLIUS, Aulus*, in: *Slovník antické kultury*, s. 230.

³²⁴ *Apophoreta aliquot*, f. B v^v (cf. príloha X.3.4.3, v. 1-2).

Tá sa vzťahuje na jeho monumentálne dielo *Atické noci*, ktoré tvorí kompilát poznatkov a vedomostí z gréckej a rímskej literatúry.³²⁵ Srnovec v úvodnom verši svojej básne naráža na úsek z 31. kapitoly 13. knihy *Noctes Atticæ*:

„*Propius igitur accessi et: ‘nosti,’ inquam ‘magister, uerbum illud scilicet e Graecia uetus musicam, quae sit abscondita, eam esse nulli rei? oro ergo te, legas hos uersus pauculos et prouerbii istius, quod in his uersibus est, sententiam dicas mihi.*“³²⁶

Ako však vidíme Srnovec využíva pre výraz *abscondita* (skrytá, utajená)³²⁷ synonymického výrazu *oculta*³²⁸ s rovnakým významom. Využitie práve tohto výrazu nás navádza ďalej k dielu Erasma Rotterdamského *Adagiorum collectanea*, ktoré je zbierkou latinských prísloví a sentencií.³²⁹ Práve v tejto zbierke objavíme v 7. centúrii pod číslom 684 (VII, 84) príslovie *Occultae musices nullus respectus*,³³⁰ ktoré je parafrázou Gelliovho textu. Erasmus priamo odkazuje mimo iného³³¹ na Gellia s odkazom na číslo knihy a kapitoly: „*Vsurpat idem Aulus Gellius libro Noctium xiii, capite ultimo. «Nostri» [...]*“.

Keď k lexikálnym paralelám ďalej priradíme Srnovcovu znalosť Erasmovho diela, ktorú sa dozvedáme z úvodu k jeho *Proverbia bohemica*,³³² môžeme takmer s istotou tvrdiť, že sa pri preberaní tejto informácie nechal Srnovec minimálne ovplyvniť Erasmovým textom, ktorý však mohol byť aj jeho priamou predlohou.

Druhý odkaz, už priamo na hudobného teoretika nájdeme v ôsmom dystichu:

*Harmonicos plerosq[ue] homines hinc esse vocatos
musicus excellens Ornithoparchus ait.*³³³

³²⁵ Srnovcovu znalosť diela *Noctes Atticæ* môžeme usudzovať z úvodu k jeho prísloviám, kde dielo priamo uvádza: „*Sic Aulus Gellius, noctium Atticarum libros, varia eruditione refertos.*“ (*Dieteria seu proverbia bohemica*, f. A ii^v).

³²⁶ GELLII, Auli: *Noctes Atticæ*, Tomus II, Libri XI-XX, Oxonii 1968, s. 423; (*Pristúpil som bližšie a pýtam sa: „Poznáš, učiteľ, to staré grécke porekadlo, že čo z hudby, ktorú nikto nepočuje? Prosím ťa teda, prečítaj mi niekoľko veršov a povedz mi, čo v nich značí tento výraz?“* Preklad Eleonóra Vallová, Cf. GELLIUS, Aulus: *Atické noci*, Bratislava 1987, s. 141-142).

³²⁷ PRAŽÁK, Josef M. et al.: *Latinsko-český slovník, A-M*, Praha 1955, s. 7

³²⁸ Recte *oculta*. PRAŽÁK, Josef M. et al.: *Latinsko-český slovník, L-Z*, Praha 1955, s. 158

³²⁹ DA ROTTERDAM, Erasmo – LELLI, Emanuele (ed.): *Adagi*, Milano 2013.

³³⁰ Op. cit., s. 676-677.

³³¹ Erasmus v spojení s týmto citátom odkazuje aj na Ovidiove *Ars amatoria*: „*Tu licet et Thamyram superes atque Orpheae cantu, non erit ignotae gratia magna lyrae.*“ (III, 399-400) (*I kdyby Tamyrás tobě i Amoibeus ustoupil v zpěvu, nejsi-li s lyrou svou známá, nesklidiš přílišný dík.* Preklad Ivan Bureš, Cf. OVIDIUS NASO, Publius: *Umění milovat*, Praha 2002, s. 121.)

³³² Cf. *Dieteria seu proverbia bohemica*, f. A ii^r-A ii^v.

³³³ *Apophoreta aliquot*, f. B v^v (cf. príloha X.3.4.3, v. 15-16).

Srnovec na tomto mieste odkazuje na Andreasa Ornithoparcha, nemeckého hudobného teoretika a autora hudobno-teoretického spisu *Musicæ activæ micrologus*.³³⁴ Ten bol v 16. storočí populárny na nemeckých a neskôr (po vydaní anglického prekladu Johna Dowlanda z roku 1609)³³⁵ taktiež na anglických univerzitách.³³⁶ Lipská univerzita, na ktorej bol rovnako ako Srnovec zapísaný aj Ornithoparchus³³⁷ môže byť jednou z možností ako sa Srnovec k spisu dostal. Samotný odkaz sa vzťahuje primárne k nasledujúcim distichám básne:

*Musica qui tradunt numeris præcepta canoris,
constituunt geminam scilicet harmoniam.
Mundi quam Deus immenso molimine fecit,
organicam nobis musica turba dedit.
Tertia divina est, sacro quam concinit ore,
divinus Psaltes atq[ue] Propheta Dei.
Corporis atq[ue] animæ nexum constare fatentur
phillosophi dulci, non nisi amicitia.
Harmonicos plerosq[ue] homines hinc esse vocatos
musicus excellens Ornithoparchus ait.
Concordes faciles, quos nulla offensio lædit,
summa ut qui mediis imaq[ue] concilient.
Ac velut ingenuos inter symphonia cives
consensu parili dicitur harmonia.
Sic ubi difficiles inter discordia fratres
regnat, tum similis fertur anharmonia.*

³³⁴ ORNITHOPARCHUS, Andreas: *Musicæ activæ micrologus*, [Lipsie 1517]. V Prahe sa do súčasnosti dochovali celkom štyri exempláre diela (dva exempláre pôvodného vydania z roku 1517 (Praha, Národní knihovna, sign. 7 C 35, priv. 2, 11 D 363) a dva exempláre vydania z roku 1519 (Praha, Národní knihovna, sign. Cheb 05/039, priv. 3, Praha, Národní muzeum – České muzeum hudby, sign. 98 B 46 priv. 3)) Cf. DANĚK, Petr: *Historické tisky vokální polyfonie [...]*, Op. cit. poznámka č. 113, s. 81 (Daněk chybné uvádza signatúru exempláru Národnej knižnice z 1517 ako 7 L 35, priv. 2); viac k Ornithoparchusovi viz. NIEMÖLLER, Klaus Wolfgang: *Ornithoparchus, Andreas*, in: GROVE 18, Nisard to Palestrina, s. 746-747.

³³⁵ DOWLAND, John: *Andreas Ornithoparcus his Micrologus, or Introduction: containing the art of singing. Digested into foure bookes. Not onely profitable, but also necessary for all that are studious of musicke. Also the dimension and perfect use of the monochord, according to Guido Aretinus*, London 1609.

³³⁶ CARPENTER, *Music in the medieval and renaissance universities*, Op. cit. poznámka č. 3, passim.

³³⁷ RHB 5, s. 156; PIETZSCH, Gerhard: *Zur Pflege der Musik an den deutschen Universitäten bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts*, in: Archiv für Musikforschung III (1938), Heft 3, s. 322.

*Quæ ratio hæc? Aut huius erit, miraris, opinor,
accipias, paucis, chare Sebaste, dabo.*³³⁸

Srnovec tu preberá informácie o základných deleniach hudby z prvej kapitoly prvej knihy *Musicæ activæ micrologus*, presnejšie z častí *De musica mundana* a *De musica humana*. Ornithoparchus pri tomto delení vychádza ako sám uvádza z druhej kapitoly prvej knihy Boethiovej *De institutione musica*.³³⁹

Na záver uveďme čiastkové zhodnotenie kapitoly. Jej úvodná časť venujúca sa životu a dielu Jakuba Srnovca tvorí dôležitý východiskový bod celej kapitoly. Vedomosť o Srnovcových štúdiách a neskoršej činnosti dopomohla k jednoduchšiemu pochopeniu kontextu, v ktorom bola analyzovaná zbierka *Apophore aliquot* tvorená.

Centrálne časť kapitoly môžeme rozdeliť na dve časti. V prvej bola venovaná pozornosť základným poznatkom o unikátne dochovanej zbierke, jej vonkajšiemu a obsahovému popisu a taktiež osobnostiam, ktorým boli jednotlivé básne dedikované.

Druhá časť sa už venovala priamo konkrétnym básňam obsahovo spätými s hudbou. Ako sme mohli vidieť, jednotlivé básne obsahujú informácie rôzneho charakteru, od úvodných venovaných Janovi Coloniovi, Matúšovi Dvorskému a Iohannesovi Lucae, poukazujúce na prvé spojitosti s hudbou, cez dvojicu básní venovaných Sixtovi z Ottersdorfu, ktoré boli s hudbou spojené užšie a poukazujúce na Srnovcov vzťah k hudbe, až po básne venované Šebestiánovi Aerichalcovi.

Práve ony boli najzásadnejšími prameňmi pre nami skúmanú tému. Z prvej básne medzi najdôležitejšie poznatky patrí potvrdenie Srnovcovho autorstva hudby k presne uvedenému druhu skladby (psalmus quinquagesimus). Pri druhej básni *Aliud de excellentia musicæ harmonicæ* bola pozornosť zameraná na priamo citované osoby. Prvou z nich bol Aulus Gellius, ktoré Srnovec citoval sprostredkovane cez dielo Erasma Rotterdamského. Z hudobne-teoretických spisov Srnovec použil spis *Musicæ activæ micrologus* Andreasa Ornithoparcha. Z

³³⁸ *Apophoreta aliquot*, f. B v^v-B vi^r (cf. príloha X.3.4.3, v. 7-24).

³³⁹ Posledným z priamo citovaných autorít je Aristoteles (*Apophoreta aliquot* B vi^r [cf. príloha X.3.4.3, v. 27-28]). Citácia je spojená s teóriou štyroch elementov (následne spojených s ľudskými temperamentmi), ktorú Srnovec pravdepodobne prebral buď priamo alebo sprostredkovane z diela *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς* (latinsky *De Generatione et Corruptione*).

nej čerpané informácie pochádzali primárne z úvodu spisu a boli venované deleniu hudby.

VI. Záver

Výsledná práca dospela k svojmu záveru a ako sa hovorí *finis coronat opus*. Prejdime preto ešte ku krátkej rekapitulácii celého jej priebehu a poukážme na výsledky a ďalšie otázky, ktoré vo svojom obsahu priniesla.

Úvod prvej kapitoly *Hudba v literárnej tvorbe...* mala za cieľ predstaviť východiská a vymedzenie témy predkladanej diplomovej práce. Prvá podkapitola predstavila využívanie humanistickej tvorby v ťažiskových textoch venujúcich sa dejinám českej hudby. Po krátkom pohľade na autorov konceptu *historia litteraria*, ktorí využívali túto humanistickú literatúru v závislosti na typoch publikácií (primárne slovníková forma), vo veľkej miere, nastúpila literatúra priamo venovaná českej hudbe. Jej prvým zástupcom bola viacdielna stať Jana Rittera von Rittersberg *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten* (1824), v ktorej boli postupne podložené všetky pre túto prácu dôležité citácie, ktoré, ako sa ukázalo neskôr, slúžili ako predloha mnohým ďalším autorom. Stručne môžeme zhodnotiť podiel využitia humanistickej literatúry v tejto práci za vysoký. Pri štúdiu českej state *Hudebnj uměnj w Čechách* (1824) sa ukázalo, že predstavuje skrátený preklad vyššie uvedenej práce.

Literatúra druhej polovice 19. storočia, zastúpená prácami J. L. Zvonaře, Ch. Elverta, J. Srba-Debrnova a O. Hostinského, môže byť zhodnotená ako stredné obdobie, v ktorom v nadväznosti na prerod typu textov, ktoré začínajú pracovať hlavne so staršou literatúrou, badáme znižovanie až úplnú absenciu humanistickej literatúry v pozícii prameňa. Ďalšia literatúra si tento trend zachováva.

Typizácii prameňov a pramenných zbierok predstavila rôzne typy materiálu, využiteľné pri práci s humanistickou literatúrou. Ako bolo uvedené, zastupujú ju ako poetické diela tak aj prozaické texty zastúpené predslovmi k zbierkam, korešpondencia či denníky. Z predstavených prameňov, obsahujúcich tieto texty môžeme vyzdvihnúť v literárno-vednom prostredí málo známe básne z úvodov k rukopisným hlasovým knihám, zasluhujúce si širšiu pozornosť.

Nasledujúca kapitola venovala pozornosť skupinám autorov hudobného okruhu. V jej priebehu bolo predstavených väčšie množstvo osôb rozdelených podľa ich vzťahu k téme – autori píšuci, zmieňovaní s hudbou etc. Kapitola ďalej

obsahuje zoznam dišputácií na Karlovej univerzite medzi rokmi 1570-1618, ktoré tvoria dôležitú časť znalostí o tematike hudby na univerzite. Za dôležitý prínos kapitoly môžeme pokladať odpoveď na otázku o konkrétnych biografických prvkoch spájajúcich pisateľov venujúcich sa hudbe, ktoré na príklade raného vzdelávania autorov môžeme usudzovať v tejto veci značnú rôznorodosť. Záver kapitoly navyše uvádza ich vzájomné „hudobné“ kontakty, ktoré vyžadujú ďalší širší výskum.

Kapitola venovaná Georgiovi Handschiovi predstavila tvorcu pochádzajúceho z nemeckojazyčného prostredia, čo ovplyvnilo z pohľadu hudby jeho rané vzdelania zásadným spôsobom. Po predstavení života a diela bolo poukázané na jeho vzťah s hudbou skrz informáciu z titulu básne venovanej Tomášovi Mitisovi, ktorá tvorí jediný autobiografický odkaz na jeho znalosť *musici*.

Podkapitola *Farragines* tvorí prvú časť textu venovanú už konkrétnemu materiálu. V jej obsahu bola venovaná pozornosť štyrom básňam rozprestretým medzi *Farrago secunda* a *Farrao quarta*. Ich náplň však s hudbou súvisela veľmi marginálne – či už odkaz na Arióna v básni venovanej jeho štúdiám a medicíne, ďalej odkazy na znejúcu hudbu pri návšteve rodiska alebo verše o speve žalmov a hebrejských melódií pri slávnostnom vjazde Ferdinanda I. v roku 1558.

V rámci podkapitoly venovanej jedinečnému rukopisu *Ραπισωδῆαι* vystupuje sedmoro básní, ktoré o Handschiovi a hudbe vypovedajú omnoho viac. Úvodné tri sú tvorené popisom jari, kde je hudba spojená so spevom vtákov, invektívou voči Iohannosi Serifaberovi, kde je hudba zmienená len v úvodnom verši, a hudobným „tetrastichonom“ venovaným bližšie neznámej Senere Barbaricatii, obsahujúcim bežné odkazy na *Arióna* a kráľa *Dávida*.

V prvom samostatnom príklade, *In campanam magnam*, môžeme vidieť báseň popisujúcu zvon z katedrály sv. Víta, ktorej obsah zaujme uvedeným zoznamom nástrojov, z ktorého môžeme vyvodiť Handschiove textové východiská. Séria básní o pápežovi a Martinovi Lutherovi nás znovu odkazuje na Handschiovo vzdelanie a z neho vyplývajúcich nemeckých vplyvov. Báseň obsahuje vynotovanú nemeckú pijácku pieseň *Ich keiner hie, der sprich zu mir*, ktorej výskyt v prameňoch českej proveniencie vidíme až v sedemdesiatych rokoch 16. storočia.

In commendationem ukazuje na Handschiove kontakty s ďalšími autormi venujúcimi sa hudbe, v tomto prípade s *Václavom Nicolaidesom*, v ktorého zbierke, mimo rukopis *Ραπισωδηαι*, bola báseň publikovaná. Záverečný epithalamion k svadbe talianskeho inštrumentalistu Giacoma Losia z kapely drážďanského kurfirsta Augusta prináša mnoho dôležitých otázok, na ktoré však ešte nepoznáme odpovede. Samotná báseň svojím obsahom neprináša uspokojivé vysvetlenie Handschiových dôvodov k jej spísaniu, ktoré nám neosvetľujú ani iné doposiaľ známe pramene, čo vyzýva k nutnosti ďalšieho výskumu.

Všeobecne môžeme zhodnotiť Handschiovo postavenie k hudbe ako veľmi rôznorodé. Na jednotlivých príkladoch sa podarilo preukázať, v prvom rade samotné spojenie jeho osoby s hudobnou kultúrou, ktoré doposiaľ nebolo evidované. Každý samostatný príklad nám ďalej priniesol rozličné poznatky o jeho východiskách, kontaktoch a hudobných znalostiach.

Druhá prípadová štúdia predstavuje autora študujúceho najprv na lipskej a neskôr pražskej univerzite, básnika, pedagóga a neskoršieho bohatého pražského mešťana. Jakub Srnovec nebol hudobnej historiografii úplne neznámou postavou, avšak zo závažnej diskontinuity medzi poznatkami B. J. Dlabača a ďalších autorov, úplne zmizol z povedomia neskorších bádateľov. Práve Dlabač vychádzal z autobiografického svedectva o Srnovcovej znalosti hudby, ktorá sa preukázala rozborom jeho básní.

Tie sú obsiahnuté v unikátne dochovanej zbierke *Apophoreta aliquot*, ktorej vonkajšiemu a vnútornému popisu bola v úvode podkapitoly venovaná značná pozornosť. V úvodných básňach, venovaných dedikantom celej zbierky Janovi Coloniovi a Matějovi Dvorskému, je poukázané na množstvo využívaných hudobných alúzií v celej Srnovcovej zbierke. Taktiež sa tu dozvedáme o autorových kompozičných aktivitách, ktoré sú v nasledujúcich básňach potvrdené.

To vidíme hneď v nasledujúcej básni venovanej Iohannesovi Lucæ. V dvojici básní venovaných Sixtovi z Ottersdorfu nachádzame prvú báseň priamo venovanú hudbe. V nej Srnovec pojednáva o definícii hudby a prirovnáva ju k *docta poesis*. Taktiež v nej vidíme prvý odkaz na postavu kráľa Dávida. V závere básne ešte Srnovec nabáda Sixta k ďalšej práci na poli hudby a poetiky.

Séria básní venovaných Šebestiánovi Aerichalcovi prináša najviac nových vedomostí. K vyššie uvedenému poznatku o kompozícii tu Srnovec priamo menuje päťdesiaty žalm, ku ktorému skomponoval novú hudbu.

Najdôležitejšia zo Srnovcových básní však je tá venovaná hudobnej harmónii. V jej obsahu bola primárne venovaná pozornosť priamo citovaným osobám a to Aulovi Gelliovi a Andreasovi Ornithoparchovi. V Gelliovom prípade bol Srnovcov prameň spojený s dielom Erasma Rotterdamského *Adagiorum collectanea*, s ktorým Srnovec pracoval pri tvorbe svojej zbierky prísloví. Priame citácie hudobných teoretikov v básňach sú ojedinelé, preto Srnovcovo uvedenie Ornithoparcha prináša unikátnu možnosť poukázať na vplyvy nemeckej hudobnej teórie na pražský okruh autorov. Srnovec tu pracoval s Ornithoparchovým spisom *Musicæ activæ micrologus* publikovaným v Lipsku v roku 1517, s ktorým sa pravdepodobne zoznámil pri svojich lipských štúdiách.

Celkovo poznatky zistené o Srnovcovi poukazujú v prvom prípade na jeho vlastné kompozičné diela, v prípade druhom na jeho teoretické hudobné vzdelanie ovplyvnené zahraničnými štúdiami. Tak Srnovec tvorí podnetného autora, ktorého na základe jeho básnickej tvorby môžeme zaradiť medzi hudobných skladateľov a teoreticky znalé osobnosti. Práve jeho osoba nabáda k ďalšiemu výskumu na poli humanistickej tvorby, ktorá osoby podobného razenia ešte skrýva.

Ako bolo uvedené v úvode celej práce, tá tvorí „*len prvý krok na dlhej ceste výskumu tohto druhu*“. Tomuto prvému kroku sa tak podarilo splniť v úvode nastolené ciele, tvorené predstavením celej témy a na dvoch príkladoch predvedením možných prístupov a následných výstupov z tohto typu materiálu. Rôznorodosť materiálu priniesla obrovskú paletu poznatkov, využiteľných v ďalšom výskume hudobnej kultúry v českých zemiach. Ten sa tak môže uberať rôznymi smermi, či už ďalšieho podrobného skúmania jednotlivých autorov, alebo mapovaním transferov hudobno-teoretických poznatkov v širšom európskom kontexte.

Rubikon je prekročený.

VII. Pramene a literatúra

VII.1 Pramene

VII.1.1 Rukopisné pramene

- Hradec Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. II A 13b.
- Hradec Králové, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, sign. II A 12.
- Praha, Archiv hlavního města Prahy, sign. 1870.
- Praha, Archiv hlavního města Prahy, sign. 8429.
- Praha, Knihovna metropolitní kapitoly, sign. M. 128.
- Praha, Národní knihovna České republiky, sign. 44.E.8.
- Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XI B 1a.
- Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XVII B 7.
- Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XVII F 72.
- Praha, Národní knihovna České republiky, sign. XXIII D 217.
- Ústí nad Labem, Muerzm města Ústí nad Labem, MsDK 185.
- Wien, *Österreichische Nationalbibliothek*, cod. 9821.

VII.1.2 Tlačené pramene

- ADAM z Veleslavína, Daniel: *NOMENCLATOR OMNIVM RERVM PROPRIA NOMINA TRIBVS LINGVIS, Latina, Boiémica & Germanica explicata continens. EX HADRIANO IVnio Medico excerptus, & pro usu scholarum Boiemicarum editus. PRAGÆ Ex Officina M. Danielis Adami à Veleslavina. Anno. M. D. XXCVI.*
- ADAM z Veleslavína, Daniel: *NOMENCLATOR QVADRILINGVIS BOEMICOLATIONOGRAECOGERMANICVS. CONTINENS OMNIVM FERmè rerum, quæ in probatis omnium doctrinarum autoribus inveniuntur, apellationes. IN QVATVOR CLASSES DISTINCTVS, QVARVM PRIMA EST DE DEO, secunda de Natura, tertia de Homine, quarta de Artibus. In usum studiosæ Iuuentutis editus, studio, operá &*

fumptibus M. DANIELIS ADAMI à VVELESLAVINA. In fine additi sunt duo Indices copiosissimi, Bohemicus & Latinus. ANNO DOMINI M. D. XCIIX.

- BALBINUS, Jan: *IN TRIVMPHALEM ADVENTVM PRAGAM, DIVI, AC INVICTISSIMI PRINCIPIS, & Domini, Domini Ferdinandi eius nominis primi Romanorum Imperatoris semper Augusti, qui accidit Nouembris die 8. Anno salutis nostrae 1558. Carmen gratulatorium & Panegiricon. Avtore IOANNE BALBINO à VVorliczna, Suae Cæfareae Maiestatis in Senatu Appellandorum Secretatio. [EXCVSVMIN OFFICINA TYPographica Ioannis Cantoris, in Antiqua Vrbe Pragenfi.]*
- BARTHOLDUS, Jiří: *EPISCOPORVM ET ARCHIEPICOPORVM PRAGENSIVM, HYstoria breuißima cum oratione gratulatoria in consecrationem. REVERENDISSIMI ET ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI D. SBIGNEI DEI & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopi Pragenfis legati nati, ordinis crucigerorum cum rubea Stella per Bohæmiam, Poloniam, Moraviã Silesiam Generalis Magistri. AUTHORE: GEORGIO BARTHOLDO PONTANO A BRAItenberg S. R. E. Prothonotario Metrop: Pragen: Decano Olomucen: Canonico Com. Pal. [...] PRAGÆ, TYPIS GEORGII NIGRINI, ANNO: M. D. XCIII.*
- BARTHOLDUS, Jiří: *PANEGYRICA IESV CHRISTO REDEMPTORI NOSTRO NEC NON beatissimæ virginis, matri, Patronæ pientissimæ, Iacra. AVCTORE GEORG. BARTHOLDO Pontano à Braitenberg. [...] COLONIAE, Excudebat Gerardus Greuenbruch. Anno M. D. XCV.*
- BENEDICT, Vavřinec: *ALIQVOT PSALMORVM DAVIDICORVM PARAPHRASI rhythmometrica, Lyrico carmine primum attentata. Item Oda istis temporibus congrua. Zialmowé někteřj w Pjsně České na spůsob Werssů Latinských w nowě wvedeni a wydáni. Item Pjseň k těmto časům se treffugjý na týž spůsob složená. PRAGAE, Typis Georgi Nigrini à Nigro Ponte. Anno M. DC. VI.*
- BLAHOSLAV, Jan: *MVSICA to gest Knjžka Zpěvákům náležitě zprávy w lobě zawjragjý. Sepfaná Jazykem Českým k žádosti některých dobrých přátel : A wytiffněná neyprvé Leta Páně 1558. w Holomaucy : Nynj znowu pilně skorygowaná a wytiffněná : Přidány fau Regule a naučenj potřebná Kantorům y Pjfnj skladatelům. [Ivančice 1569].*

- BYDŽOVSKÝ, Marek et al.: *EXEQVIAE VIRI DOCTRINA, VIRTUTE, ET AVTORITATE CLARISSIMI, M. PETRI CODICILLI à TVLECHOVA, qui Rector Vniverſitatis Pragenſis diem ſuum obiit III. Calendas, ſepelitur Calendis Nouemb. Anno Chriſti M. D. LXXXIX.*
- CIRRINUS, Bartoloměj: *EPIGRAMMATUM Liber ad MECOENATES ET AMICOS SCRIPTORVM Authore BARTHOLOMÆO CIRRINO Rochedano. [...] PRAGÆ, Typis OTHMARIANIS [1602].*
- CLESSIUS, Iohannes: *VNIUS SECVLI: EIVSQVE VIRORVM LITERATORVM MONVMENTIS TVM FLORENTISSIMI, TVM FERTILISSIMI: AB ANNO DOM. 1500. AD 1602 Nundinarum Autumnalium incluſiue, Elenchus conſumatiffimus LIBRORVM, HEBRÆI, GRÆCI, LATINI, Germani, aliorumque Europae Jdiomatum: typorum æternitati conſecratorum. Quo quicquid in rebus diuinis, & humanis à magni nominis Theologis, Jureconſultis, Medicis, Philoſophis, Historicis, & c. literis demandatum eſt, commodiſſima Methodo deprehendere licet ; DESVMPTVS PARTIM EX SINGVLARVM Nundinarum Catalogis, partim ex inſtructiſſimis ubiq; locorum Bibliothecis: atque in Tomos Dvos partitus ; quorum utilitas, & diſpoſitionis ratio Praefatione habetur, Auctore Ioanne Cleſſio VVineccenſi, Hannoio, Philoſopho, ac Medico, [...] Ex Officina Typographica Ioannis Saurii, impenſis Petri Kopffij. ANNO 1602.*
- COLLINUS, Matouš et al.: *DE SERENISSIMI PRINCIPIS AC D. D. MAXImiliani, Regis Boiemix, Archiducis Auftriæ & c, felici aduentu in arcem Pragenſem octauo Aprilis die, poemata aliquot gratulatoria à Vatib. Pragenſibus ſcripta. [Apud Ioannem Cantorem in Antiqua vrbe Pragenſi. Anno M. D. LVII.]*
- COLLINUS, Matouš: *[Elementarius Libellus in lingua Latina & Boiemica pro nouellis Scholasticis. Knižka začátkw w Jazyku Larinskím a Čzeſkém pro nové Ziačky. Adiectae ſunt etiam pleraeque cantiunculae ſacrae. Item leges quaedam pro ſchola privata & c. M. Matthaeus Collinus à Choterina Pueris. Excusum in Antiqua vrbe Pragenſi apud Iannem Cantorem Colubrum. Anno 1550.]*
- COLLINUS, Matouš: *AD INVICTISSIMVM AC POTENTISSIMVM Imperatorem & Monarcham, D. D. Ferdinandum, S. Ro. Inperij Cæſarem*

semper Auguftum, eundemq Hungariæ & Boiemiæ & c. Regem, Ode gratulatoria, continens breuem descriptionē pompæ in ingreffu fuæ Maieftatis in urbem Pragam instructæ á Sereniſſimo Archiduce & c. Ferdinando, VIII die Nouembris Anni 1558. Scripta â M. Matthæo Collino. [EXCVSVM PRAGAE APVD Ioannem Cantorem.]

- COLLINUS, Matouš: *HARMONLÆ VNIVOCÆ IN ODAS HORATIANAS, ET IN ALIA QVAEDAM CARMINVM GENERA, COLLECTAE, ET NOVIS PIORVM VERSVVM EXEMPLIS ILLVSTRATAE A MATTHAEO COLLINO. [...] VITEBERGAE APVD HAEREDES GEORGII RHAVV. M. D. LV.*
- CRINITUS, David: [*Davidis Regis et prophetae psalmi septem, qui poenitentiales nuncupantur, in odas precatorias Latino Bohemicas redacti. Dawida krále a proroka zíálmůw sedm, kteříž se Ragijců gmenují, w píjzně modlitebné složených a Davide Crinito Nepomuceo de Hlavvaczova, Pragae ex Officina Nigrinians, 1599*].
- CRINITUS, David: *Pſalmi REGII VATIS, IN ODAS A DAVIDE CRINITO REDacri Libb: V. CVM PRAEFATIONE IN EASdem, & elogijs procerum, quibus hæc, & illa destinantur per Thomã Mitem Lymuſæum. Cum Gratia & Priuilegio Sac: Cæf: Maie: PRAGAE, Excudebat Geor: Nigrinus. ANNO: SAL: M. D. XCI.*
- CROPACIUS, Kašpar: *CROPACII POEMATA. CVNARVM CHRISTI LIBRI II. VARIOR. POEMATVM LIBRI IX. FRAGMENTA. DVCES ET REGES BOHEMIAE. NORIBERGAE FRANCORVM Excudebar Leonhardus Heusler. ANNO M D XXCI.*
- DOWLAND, John: *ANDREAS ORNITHOPARCVS HIS MICROLOGVS, OR INTRODVCTION: Containing the Art of Singing. Digested into Foure Bookes. NOT ONELY PROFITABLE, BVT alſo neceſſary for all that are ſtudious of Muſicke. ALSO THE DIMENSION AND PERFECT Vſe of the MONOCHORD, according to Guido Aretinus. BY JOHN DOVLAND LV TENIST, Lute-player, and Bachelor of Muſicke in both the Vniuerſities. 1609. LONDON: Printed for Thomas Adams, dwelling in Paules Church-yard, at the Signe of the white Lion.*
- FABRICIUS, Georg: *GEORGII Fabricii Chemnicenſis, uiri clariffimi, POEMATVM SACRORVM Libri XXV. Ex poſtrema autoris recognitione.*

Quorum Catalogum uerfa Pagina reperies. BASILEAE, PER IOANNem Oporinum. 1567.

- FINCK, Hermann: PRACTICA MVSICA HERMANNI FINCKII, EXEMPLA VARIORVM SIGNORVM, PROPORCIONVM ET CANONVM, IVDICIUM DE TONIS, AC QVÆDAM DE ARTE SVAVITER ET ARTIFICIOSE CANTANDI CONTINENS. VITEBERGÆ EXCVSA TYPIS HÆDVM GEORGII RHAVV, ANNO M. D. LVI.
- FORSTER, Georg (ed.): *Ein außzug guter alter vñ newer Teutfcher liedlein, einer rechten Teutfchen art, auff allerley Instrumenten zebrauchen, außlerlesen, [Teil 2]. Gedruckt zu Nürnberg bey Joahn Petreio anno M. D. XL.*
- GALLUS-HANDL, Jacob: *TOMVS PRIMVS OPERIS MVSICI, CANTIONVM QVATVOR, QVINQVE, SEX, OCTO, ET PLVRIM VOCVM, QVAE EX SANCTO CATHOLICAE ECCLESIAE VSV ITA SVNT DISPOSITAE, VT omni tempore inferuire queant. Ad Deo Opt: Max: laudem, & Ecclefiaē sanctæ decus. Incipit pars Hiemalis. AVTHORE Iacobo Hándl. PRAGAE, TYPIS GEORGII NIGRINI. Anno M. D. LXXXVI.*
- HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *PENSI SACRI Metro-Rhythmicæ, PARS ALTERA, quinq Chiliadibus SUSPIRIORUM, DESIDERIORUM ET Aphorismorum variorum, in gratiam. Literatæ Juventutis, expenfa & expanfa, Studio fubcifivo Tobiaē Haufchkonii Tuftâ-Bohemi. GORLICII Apud MARTINUM HERMANNUM, Anno Christiano [1549].*
- HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *PENSUM SACRUM Academico-Evangelicum, Centum & XX ODIS Metro-Rhythmicis variatum, Sufpiriisq eò frequentioribus ac ferventioribus amplificatum; Ad Majorem DEI OPT. MAX. GLORIAM, STUDIOSæ v. JUVENTUTIS Gratiam, Devotè magis quám doctè expenfum expanfumq; Auctore Tobiâ Haufkonio Tufâ-Bohemo. DRESDAE, Typis Hæredum Gimelis Bergen, Anno 1638.*
- HAUSCHKONIUS, Tobiáš: *PENSUM SACRUM Metro Rhythmicum, CCLXVII. ODIS, Ad Majorem DEI OPT. MAX. GLORIAM, Studiosæ v. Juventutis Gratiam, denuò expanfum expenfumq;, Operâ & Studio Tobiaē Haufchkonii T. B. GORLICII, Apud Martinum Hermannum, 1648.*
- HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *FARRAGO QVARTA POEMATVM AB ALIQVOT STVDIOSIS POETICAE BOHEMIS fcriptorum diuerfis temporibus ad*

nobilem, & clarifs: virum D. Ioannem Senioremem Hoddeiouinum ab Hoddeioua, & in Rzepice, olim Viceiudicem R. Boiemia, Poetarum Mecœnatem. Continet autem I. Carminum libros IIII. II. Epodon lib: I. III. Hodæporicorum lib: I. IIII. Topographiarum. lib: I. V. Variarum Elegiarum lib: I. PRAGAE. [Excudebat Ioannes Cantor. Anno salutis M. D. LXII.].

- HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *SECVNDA FARRAGO ELEGIARVM, ET IDYLLIORVM ab aliquot Studiosis Poeticæ Bohemis scriptorum diuerfis temporibus, ad Nobilem, & clarissimum virum D. Ioannem Senioremem Hoddeiouinum ab Hoddeioua, & in Rzepice, olim Viceiudicem Regni Bohemiae Poetarum Mecœnatem. [CVM CONSENSV DN: ADministratorum Iohannes Cantor excudebat. Anno Domini M. D. LXI.]*
- HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *TERTIA FARRAGO POEMATVM SECRIPTORVM AD NOBILEM, ET CLARISS: VIRVM D. Iohannem Senioremem Hoddeiouinū ab Hoddeioua, & in Rzepice, olim Viceiudicem Regni Bohemiae, Poetarum Mecœnatem, quinq; libris comprehensa, In quorū I. continentur Epithalamia. In II. Genethliaca. In III. Epicedia, & Epithaphia. In IIII. Epigrammata. In V. Phalecia. [IN INCLYTA PRAGA Ioannes Cantor excudebat cum consensu Dominorum Administratorum. Anno salutis M. D. LXI.]*
- HOLLANDER, Christian: *Neue Teutfche Geiftliche vnd Weltliche Liedlein mit viern fünff sechs siben vnd acht stimmen, wölche gantz lieblich zusingen vnd auff allerley Instrumenten zugebrauchen. Durch Christianum Hollandum, Weiland des aller Durchleuchtigsten, Großmechtigsten Fürsten vnd Herren, Herren Ferdinanden des ersten erwölten Röm: Kaisers, &c. Componisten. Mit sonderm fleiß zusamen getragen vnd in druck verfertiget, durch Iohannem Puhlerum Schwuandorffensem. Gedruckt zu München, bey Adam Berg [...]. Anno M.D.LXX.*
- IACOBÆUS, Jakub: *POEAN Admirandæ & adorandæ Christi Theantropiæ pro Strena minus strenua ADMODUM REVERENDO & de ECCLESIA CHRISTI OPTIME MERITO Dn. Verbi & Sacramentorum Mesiæ nostri dispensatori apud fidelissimo D. Parenti carissimo NEC NON VERA ANIMI NIBILITATE RERVMq; POLITICARVM EMINENTI EXPERIENTIA celeberrimo Dn. CIVI & SENATORI INCLUTÆ VRBIS*

laudatissimo, pro felici auspicio novi anni M. DC. XV. loco Apophoreti in Symbolon debitæ gratitudinis oblatum à Iacobo Jacobæo & c. AVTHORI [...] PRAGÆ, Typis Matthiæ Pardubiceni.

- IOANNELLO, Petro (ed.): *LIBER QVINTVS & vltimus, quo varię, tum fsacę, tū alijs etiā locis honeftisfimis competentes ac congruis, plane nouę, neq; unquā ātea, a quopiā in lucē ęditę harmonię cōprehēduntur, veluti selectisfima quędā, in D. Ferdinandi III:, (felicitifima memoria) Cęsarıs obitū Epithaphia: necnō Inuictisfimi Romanorū Imperatoris Maximiliani II: & c. Serenisfimorumq; Principum, Ferdinādi & Caroli Fratrū, Archid: Auft: & c. ac quorundam etiam aliorum Illuftrisfimorū Principū atq;, heroū generoforū encomia: octo, sex, quinq; quatuor vocū, a preftantisfimis noftri feculi muficis, compofitę, & ad omnis generis inftrumenta mufica accōmodata; fummo ftudio atq; labore Petri Ioānelli de Gandino Bergomenfis, collectę, eiufq; expēfis impreffę. Venetijs Apud Antoniū Gardanū. 1568.*
- KUTHEN, Martin – COLLINUS, Matouš: *BREVIS, ET SVCCINCTA DESCRIPTIO POMPÆ IN honorem Sacratifsimi ac Inuictifsimi Imperatoris Ferdinandi Primi, Hungarię, Boiemię, & c Regis, ex Austria in Metropolim Boiemię Pragam aduentantis, exhibitę a Serenisf: Principe, ac Domino, D. Ferdinando, Archiduce Auftrię & c, & ab Ordinibus totius Regni Boiemię, octaua Nouembris. ANNO 1558. [...] PRAGAE EXCVDEBAT GEORgius Melantrichus ab Auentino. [1s.a.].*
- KUTHEN, Martin – COLLINUS, Matouš: *BREVIS, ET SVCCINCTA DESCRIPTIO POMPÆ IN honorem Sacratifsimi ac Inuictifsimi Imperatoris Ferdinandi Primi, Hungarię, Boiemię, & c Regis, ex Austria in Metropolim Boiemię Pragam aduentantis, exhibitę a Serenisf: Principe, ac Domino, D. Ferdinando, Archiduce Auftrię & c, & ab Ordinibus totius Regni Boiemię, octaua Nouembris. ANNO 1558. [...] CVM GRATIA ET ASSENSV Serenisf. Principis ac Domini D. Ferdinandi Archiducis Auftrię [EXCVSVM PRAGÆ APVD GEorgium Melantrichum ab Auentino] [2s.a.].*
- LASSO, Orlando di: *Neue Teütſche Lidelein mit Fünff Stimmen welche gantz lieblich zu fingen vnd auff allerley Jnſtrumenten zugebrauchen. Von Orlando di Laſſus F. Bay. Capellmeiſter componirt vnd von im ſelbſt*

corrigit vnnd inn druck verfertigt worden. Gedruckt zu München bey Adam Berg. [...] Anno M. D. LXVII.

- LUYTHON, Charles: *Popularis anni Iubilus. A CAROLO LVYTON, SAC: CAES: MAIESTATIS RVDOLPHI II. ORGANISTA SEX VOCIBVS ILLVSTRATVS. PRAGAE, EX OFFICINA TYPOGRAPHICA GEORGII NIGRINI. Anno, M. D. LXXXVII.*
- MATTHIOLI, Pietro Andrea: *LE SOLENNI POMPE, INVPERBI, ET GLORIOSI APPARATI, I TRIONFI, I FVOCHI, ET GLI ALTRI splendidi, & diletteuoli spettacoli, fatti alla uenuta dell' Inuittifsimo Imperadore Ferdinando primo, dal Serenifs. suo Figliuolo l'Archiduca Ferdinando, nella Real città di Praga l' ottauo giorno di Nouembre, M. D. LVIII. [STAMPATA NELLA REAL CITTA DI PRAGA NELLA STAMPARIA DE GIORGIO MELANTRICHIO DA AVENTINO M. D. LIX.].*
- MATTIOLI, Pietro Andrea: *New Kreüterbuch Mit den allerfchönften vnd artlichften Figuren aller Gewechez, dergleichen vormals in keiner sprach nie an tag kommen. Von dem hochgelerten vnd weiterümbten Herrn Doctor Petro Andrea Matthiolo, Rö. Kay. May. Rath, auch derselben und Fürftlicher Durchleuchtigkeit Ertzhertzog Ferdinanden u. Leibdoctor. Erflich in Latein gestellt. Folgendts durch Georgium Handfch, der Artzney Doctorem verdeutscht, vnnd endlich zu gemeine nutz und wolfart Deutscher Nation in druck verfertigt. [...] Gedruckt zu Prag durch Georgen Malantrich von Auentin auff fein vnd Vincenti Valgrißz Buchdruckers zu Venedig uncosten M. D. LXIII [...].*
- MELISSAEUS, Jakub: *EPITAPHIVM VIRI PIETATE ET DOCTRINA EXIMII IOANNIS SIMONIDAE CIVI GVTTBERGENI OPTIMI, Mufici in Regno Boëmiæ celeberrimi & præstantifsimi: qui 25. Decembris Anno 1587. vita placidifsimè in vera filij DEI invocatione & fide functus est, scriptum à Iacobo Melifsæo Krteno Paftore Ecclefiaë Christi Guttebergæ ad ædem D. Barbaræ. [...] Excudebat Georgius Nigrinus, Anno M. D. LXXXVIII.*
- MELLISEUS, Jakub: *Žalmové Swatého Dawida k vzdělánj čiftého náboženftwij Křeftianškého ſprawenj a w Pifně pod melodye zwyklé uwedenj: od K. Jakuba Meliffæa Krtškého ſlužebnjka ſlowa božijho, a Děkana na Horách Kutnách. Wytifftěnij v Giřjka J. Dačického. 1596.*

- MITIS, Tomáš et al.: *IN FELICEM INAVGVRATIONEM SERENISS: REGIS MAXIMYliani, & Serenifs: Reginae Mariae, CHORVS DAVIDICVS per Thomam Mitem à Limufa instructus. In eandem aliquot gratulatoria Poematia Pragenfis inclytæ Vniuerfitatis alumnorum. Cum Gratia, & Priuilegio Cæsa: Ma: In antiqua Vrbe Pragenfi Thomas Mitis, & Ioannes Capere excudebant. ANNO M. D. LXII.*
- MITIS, Tomáš: *EPICEDION HONESTI, & SOLERTIS VIRI, VITI ZITAVIENSIS, CIVIS, AC SENATORis in Rep: Brodenfi meritiss: Adiecta sunt aliquot Epitaphia in eundem, aliósq; piæ felias memoriæ uiros. AVTORE THOMA MITE NYMBVRGENO. [EXCVSVM PRAGAE APVD IOANNEM CANTOREM, A D 1552].*
- MITIS, Tomáš: *THOMÆ MITIS HYMNODIAE IN MESSIAM lib: II. Ex Officio Eccelesiastico per Aduentum Domini: EDITI IN GRATIAM SODALITATIS LITERATAE PER BOHEMIAM ET MORAVIAM. PRAGÆ Excudebant Georg: Nigrinus & Geor: Daczenus, An: fal: 1576.*
- MITIS, Tomáš: *Thomæ Mitis Lymufæi SYNOPSIS BIBLICAE LIBRI V. ET TOTIDEM CORONIS cum Corollario & Carmine Sæculari. PRIMA FARRAGO SACRORVM METRORVM, in quorum genera suo posita loco tabella, quomodo etiam Præfatio viri Clariß: GEORGII à SVDETIS, Medicinæ Doct: inuenientur. PROTESTATIO AUTORIS [...]. PRAGAE, PROCVDEBATVR TYPIS GEORGII NIGRINI. Anno salutis, M. D. LXXXVI.*
- MUSOPHILUS, Jan: *[Kancyonál gednohlafný, w němž se Pijfně o giftých Artykulijch Náboženstwj Křestianského pokládajij, yakž Tytulové neb Summy to patrně ukazujij. A to wšse šhromážděno a vydáno gest ku Cti a Chwále Božij a ku prospěchu y vžitku wšsem wěrným Czechům a Morawanům ec. Od Kněze Jana Muzoffila Soběslawského. [Wytisftěn a dokonán gest tento Kancyonál ke Cti chwále Pánu Bohu wšsemohúcýmu a k vžitku wšsem wěrným Křestianům w Starém Městě Pražském v Buryana Waldy Nákladem téhož Kněze Jana Muzoffila Soběslawského w Pondělíj den S° Sftiafthého. Létha od Narozeníj Syna Božijho M. D. LXXXV]].*
- NICOLAIDES, Václav: *CANTIONES EVANGELICAE AD VSITATAS HARMONIAS, QVAE IN ECCLESIIIS BOEMICIS PER TOTIVS ANNI CIRCVLVM CANVNTVR, ACOOMMODATAE PRAECIPVA CHRISTI BENEFICIA BREVITER COMPLECTENTES. AUTORE M. VENCESLAO*

NICOLAIDE VODNIANO, REIPUBLICAE SATECENSIS NOTARIO. VITEBERGAE EXCVDEBANT HAEREDES GEORGII RHAVV. 1544.

- ORNITHOPARCHUS, Andreas: *Musice Actiue Miscrologus Andree Ornitoparchi Ostrofranci Meyningensis, Artiū Magistri, Libris Quattuor digestus. Omnibus Musicę studiosis non tam utilis q neccessarius. IN LIBELLI TITVLVM INSCRIPTIONEMQVE IOCVS. [Excussum est hoc opus: denuo castigatum: recognitumq: Lipsie in edibus Valentini Schumanni. [1519]]].*
- PAPROCKÝ Z HLOHOL, Bartoloměj: *Giná Czástka, Nowé Kratochwjle s kterauž Bohyně Wenus na Swět wyšfla: Pět Set žertůw y giných kratochwjlných Příkladůw s sebau wede. Z rozličných přjbehůw sebrané a wnowě wydané. Od Bartholoměge Paprockého z Glogol a z Paprocké wole. Léta Páně: M. D. XCVIII.*
- RÜDIGER, Esrom: *Libri Secundus PARAPHRASEOS PSALMORVM. Autore Efrom Rudingero. [GORLICII EXCVSVM TYPIS AMBROSII FRITSCHII. Anno M. D. LXXXI.]*
- SRNOVEC, Jakub et al.: *DE TRIVMPHALI ADVENTV SERENISSIMI ET INVICTISSIMI IMPERATORIS FERDINANDI I. P. P. Pragae Bohemorum Metropolitim, Gratulatoriæ Accalmationes. Ex Academia PRAGENSI. LECTORI. [...] [EXCVSVMIS IN OFFICINA TYpographica Ioannis Cantoris, in Antiqua Vrbe Pragenfi] M. D. LVIII.*
- SRNOVEC, Jakub: *APOPHORETA ALIQVOT IN EPIPHANIIS DOMINI, Amicis dedicata. à M. I. R. W. [CVM CONSENSV DOrminorum Administratorum partis utriùsq, Ioannes Cantor] M. D. LVII.*
- SRNOVEC, Jakub: *CARMEN DE æTERNA DEI SAPIENTIA PRO MAGNIFICA GRATIA, AC GLORIA DEI. FAELICIQVE ANNI NOVI AVSPITIO. M. Iac: Srnouentius & c. à Waruaziouua faciebat. XV. Cal. Ianuarij. & c.*
- SRNOVEC, Jakub: *CARMEN IN NATALITIIS DOMINI, DE NVMISMATE CENSVS, DE QVE VALORE NVMMI SCRIPTVM. Anno gratiæ salutiferæ. 1564. [...] Excussum Pragæ, apud Georgium Melantrichum ab Auentino, ad Calendas Ianuarii, & c. Anno 1565.*
- SRNOVEC, Jakub: *DICTERIA SEV PROVERBIA BOHEMICA, AD PHRASIM LATINORVM accommodata, atq; per CENTVRIAS, quondam in usum Scholę priuatæ distributa, NVNC VERO LONGE AVCTIora,*

bonaque fide in gratiam studiosæ iuuentuti in publicum PER M. Iacobum Srnetium Waruaziouinum, & c. ædita. [...] PRAGÆ, Excudebat Georgium Nigrinus. Anno: [1582].

- SRNOVEC, Jakub: *EPITHALAMION GENEROSO, AC MAGNIFICO DOMINO, DOMINO LADISLAO SENIORI A LOBCOVITZ, IN GISTEBNICIA ET CHLVMETZ & c. S. C. M. CAMERARIO, ET CVRIAE Regiæ in Regno Bohemiæ Marefchalco, ac Prefidenti in Confilio Appellationum fupremo & c: & generofifs:, ac pudicifs: Heroinë IOHANNAE à Duba & c. Spõfe, debitæ obferuantiaæ, ac boni omnis ergô. SCRIPTVM A M. IACOBO R. A WARVAZIOWA & c. Anno gratiæ 1563. Vltima Iunij. IN PRAGA INCLYTA EXCVDEBANT THOMAS MITIS, ET IOANNES CAPER.*
- SRNOVEC, Jakub: *In electionem novi magistratus, almae Vniuersitatis Pragensis, designatique rectoris, clarissimi viri Dn. M. Petri Codicilli à Tulechoua, praepositi Collegij Angelorum, professoris, ac astronomi ordinarij eiusdem Academiae Pragensis excellentiss. Carmen scriptum à nobili & excellentissimo viro, domino magistro Iacobo Srnetzio à Waruazioua, S.C.M. consiliario ad appellationes in inclyto Regno Bohemiae. PRAGAE, Ex officina Georgij Nigrini 1582.*
- SVĚCHIN Z PAUMBERKA, Gabriel: *GABRIELIS SVECHIN DE PAUMBERG EPIGRAMATA NON NULLA, CUM ANIMADUERSIONIBUS QUIBUSDAM, HISTORIAM BOHEMLÆ LITTERATIAM ILLUSTRANTIBUS. CUM approbatione Cæs. Reg. Censuræ, [Pragæ 1780].*
- WESTONIA, Elisabetha Ioanna: *Parthenicôn ELISABETHÆ IOANNÆ WESTONLÆ, Virginis nobiliffimæ, poëtriæ plurimarum peritiffimæ, Liber I. operâ ac studio G. MART. à BALDHOVEN, Sil. collecrus; & nunc denuò amicis defiderantibus communicatus. PRAGÆ, Typis Pauli Seffii [s.a.].*

VII.2 Použitá literatúra

VII.2.1 Monografie, slovníky

- ARISIO, Francisco: *Cremona literata seu In Cremonenses doctrinis, & Literatiis dignitatibus Eminentiore Chronologicæ Adnotationes*, Parmæ [1705].
- BAHNÍK, Václav (ed.) et al.: *Slovník antické kultury*, Praha 1974.
- BALBÍN, Bohuslav – DÖRFLMAYER, Candidus (ed.): *Bohemia docta* [...], Tractatus I., Pragæ 1777.
- BALBÍN, Bohuslav – UNGAR, Karel Rafael (ed.): *Bohemia docta* [...], Pars I., Pragæ [1776].
- BALBÍN, Bohuslav: *Miscellanea historica Regni Bohemiae* [...], Liber III. *Topographicus et Chronographicus* [...], Pragæ 1681.
- BAŤA, Jan: *Benešovský kancionál*, Praha 2009.
- BAŤA, Jan: *Hudební Praha 16. věku, I. Staré Město pražské*, [v tlači].
- BATKA, Richard: *Die Musik in Böhmen*, Berlin 1906.
- BAUCH, Gustav: *Valentin Trozendorf und die Goldberger Schule*, Berlin 1921.
- BAUTZ, Friedrich Wilhelm (hrg.): *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Band 12, Herzberg 1997.
- BERÁNEK, Karel: *Bakaláři a mistři filozofické fakulty Univerzity Karlovy v létech 1586–1620*, Praha 1989.
- BILWACHS, Jan: *Moteta ze sbírky Selectissimarum sacrarum cantionum...fasciculus primus Carla Luythona a jejich konkordance*, Praha 2014 (bakalárska práca; vedúci práce Petr Daněk).
- BILWACHS, Jan: *Motetová tvorba Carla Luythona v hudebním tisku Selectissimarum sacrarum cantionum ... fasciculus primus (1603)*, Praha 2017 (diplomová práca; vedúci práce Jan Baťa).
- BLÁHOVÁ, Marie: *Historická chronologie*, Praha 2001.
- BLUME, Friedrich (ed.) et al.: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik*, Kassel 2003.

- BÖHME, Franz Magnus: *Altdeutsches Liederbuch: Volkslieder der Deutschen nach Wort und Weise aus dem 12. bis zum 17. Jahrhundert*, Leipzig 1877.
- BORECKÝ, Jaromír: *Stručný přehled dějin české hudby*, V Praze ¹1906, ²1928.
- BRANBERGER, Jan: *Stručné dějiny československé hudby od nejstarších až do nejnovějších dob*, Praha 1933.
- BUSINSKÁ, Helena - MARTÍNEK, Jan: *Renesanční poesie*, Praha 1975.
- BŮŽEK, Václav: *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem: šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006.
- CAPELLA, Martianus – Willis, James (ed.): *De Nuptiis Philologiae et Mercurii*, Leipzig 1983.
- CARPENTER, Nan Cooke: *Music in the Medieval and Renaissance Universities*, Norman 1958.
- CERRONI, Jan Petr et al.: *Spisovatelé Království českého = Scriptorum Regni Bohemiae*, díl I.: A-B, Praha 2016.
- CERRONI, Jan Petr et al.: *Spisovatelé Království českého = Scriptorum Regni Bohemiae*, díl III.: E-F, Praha 2017.
- ČERNUŠÁK, Gracián (red.) et al.: *Československý hudební slovník osob a institucí*, 2 sv., Praha 1965.
- ČERNÝ, Jaromír (et al.): *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Praha ²1989.
- DA ROTTERDAM, Erasmo – LELLI, Emanuele (ed.): *Adagi*, Milano 2013.
- DANĚK, Petr: *Tisky vícehlasé hudby v Čechách (vokální polyfonie, raná monodie, hudební teorie a tabulatury): Soupis tisků z let 1488-1628 uložených v Čechách*, Praha 2014.
- DAVID, Zdeněk V.: *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*, Praha 2012.
- DLABAČ, Bohumír Jan: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*, 3 Banden, Prag 1815.

- DUNNING, Albert, (ed.): *Novi thesauri musici a Petro Ioannello collecti. Volumen V, Pars I, S. l.* 1974 (Corpus mensurabilis musicae 64).
- EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*, 9. Band. Schein - Tzwiefel., Leipzig 1902.
- EITNER, Robert: *Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts*, 6. Band. La. – Milleville, Barnaba, Leipzig 1902.
- ELVERT, Christian d': *Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr.-Schlesien mit Rücksicht auf die allgemeine, böhmische und österreichische Musik-Geschichte*, Berlin 1873.
- ERBEN, Karl Jaromír: *Die Primatoren der Kön. Altstadt Prag*, Prag 1858.
- ERK, Ludwig – BÖHME, Franz Magnus (Hrsg.): *Deutscher Liederhort, Dritter Band*, Leipzig 1894.
- FAIRCLOUGH, H. Rushton (ed.): *Virgil I, Eclogues, Georgics, Aeneid I-VI*, London 1916.
- FORSTER, Georg – GUDEWILL, Kurt (Hrsg.) – SIUTS, Hinrich (Hrsg.): *Frische teutsche Liedlein (1539-1560) Zwitter Teil (1540)*, Wölfenbüttel 1969 (Das Erbe deutscher Musik 60; Abteilung Mehrstimmiges Lied 5).
- FÖRSTER, Josef (ed.) et al.: *Historia litteraria v českých zemích od 17. do počátku 19. století*, Praha 2015.
- GAFFIOT, Félix: *Dictionnaire illustré Latin-Français*, Paris 1934.
- GELLIUS, Aulus: *Atické noci*, Bratislava 1987.
- GELLIUS, Aulus: *Noctes Atticæ*, Tomus II, Libri XI-XX, Oxonii 1968.
- GRYSO, Roger (ed.) et al.: *Biblia Sacra Iuxta Vulgatam Versionem*, Stuttgart, 1994.
- HANZAL, Josef – OTRUBA, Mojmír: *Lexikon české literatury 1*, Praha 1985.
- HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, 6 sv., Praha 1966-2011.
- HEJNOVÁ, Miroslava: *Pietro Andrea Mattioli 1501-1578: u příležitosti 500. výročí narození*, Praha 2001.

- HERBERGER, Valerius: *Hertz-Postilla für alle Sonntags-Evangelia und [...] gewöhnliche Feyrtags Texte [...]*, Leipzig 1721.
- HOFFMANN-ERBRECHT, Lothar (hrg.): *Schlesisches Musiklexikon*, Augsburg 2001.
- HORÁK, František (ed.), WIŽDÁLKOVÁ, Bedřiška (ed.), TOBOLKA, Zdeněk Václav (ed.): *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*, V Praze 1925-1967.
- HOSTINSKÝ, Otakar: *Jan Blahoslav a Jan Josquin. Příspěvek k dějinám české hudby a theorie umění XVI. věku*, V Praze 1896.
- JAROŠOVÁ, Alexandra – BUZÁSSYOVÁ, Klára (eds.): *Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L, 2. zv. , Bratislava 2011.*
- JIREČEK, Josef: *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, Svazek II M-Ž*, V Praze 1876.
- JOHNSON, Nicholas: *Musica Caelestia: Hermetic Philosophy, Astronomy, and Music at the Court of Rudolf II.*, Ohio 2012 (dizertačná práca).
- KABELKOVÁ, Markéta: *Hudba a škola v období české renesance*, Praha 1984 (diplomová práca; vedúci práce František Mužík).
- KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského. Díl první*, V Praze 1881.
- KOPECKÝ, Milan: *Český humanismus*, Praha 1988.
- KOUBA, Jan: *Slovník staročeských hymnografů (13.-18. století)*, Praha 2017.
- KOVAŘÍK, Tadeáš: *Kronika města Chebu Pankráce Engelharda z Haselbachu: Příspěvek k městskému kronikářství raného novověku*, Praha 2017, (bakalárska práca; vedúca práce Lenka Bobková).
- KUBÍKOVÁ, Blanka - HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava – DOBALOVÁ, Sylva (eds.): *Ferdinand II.: arcivévoda Ferdinand II. Habsburský: renesanční vladař a mecenáš: mezi Prahou a Innsbruckem*, V Praze 2017.
- KUHN, Friedrich: *Beschreibendes Verzeichnis der alten Musikalien – Handschriften und Druckwerke – des Königlichen Gymnasiums zu Brieg*, Leipzig 1897.
- KYBALOVÁ, Ludmila et al.: *Pražské zvony*, V Praze 2005.

- LIBIN, Laurence (ed.): *The Grove dictionary of musical instruments*, New York 2014.
- MACEK, Petr (ed.): *Slovník české hudební kultury*, Praha 1997.
- MALÝ, Jakub: *Vlastenský slovník historický*, Praha 1877.
- MARTÍNEK, Jan: *Martiniana: Studie o latinském humanismu v českých zemích*, Praha 2014.
- MARTÍNKOVÁ, Dana (ed. et trl.): *Poselství ducha: latinská próza českých humanistů*, Praha 1975.
- MARTÍNKOVÁ, Dana: *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře* – MARTÍNEK, Jan: *Jan Hodějovský a jeho literární okruh*, Praha 2012.
- MIKAN, Jaroslav – ČERNÝ, Jaromír: *Klenoty starých pergamenů*, Hradec Králové 1967.
- MITIS, Tomáš – RYBA, Bohumil (ed.): *O lázních teplických*, Teplice 1980.
- MYLIUS, Martin: *Annales gorlicenses ab anno P. C. N. MCXXXI. continuati usque ad an. MDCLI*, in: *Scriptorum rerum lusaticarum I, pars altera*, [Lipsiae et Budissae?] [1719?].
- NEJEDLÝ, Zdeněk: *Dějiny české hudby*, V Praze 1903.
- NEJEDLÝ, Zdeněk: *Dějiny předhusitského zpěvu v Čechách*, Praha 1904.
- NOVOTNÝ, Adolf: *Biblický slovník*, Praha 1992.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 27. díl, V Praze 1908.
- *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, 19. díl, V Praze 1902.
- OVIDIUS NASO, Publius: *Umění milovat*, Praha 2002.
- PACALA, Frederik: *Václav Clemens Žebrácký – Idea unionis musicae et poeticae (1617): Edícia a analýza*, Praha 2016 (bakalárska práca; vedúci práce Jan Bařa).
- PETROVIĆOVA, Katarina: *Martianus Capella: Nauky „na cestě“ mezi antikou a středověkem*, Brno 2010.
- PILAT, Kaspar: *Materialien zur Diplomatischen Genealogie des Adels des Königreichs Böhmen*, Prag 1812.
- PRAŽÁK, Josef M. et al.: *Latinsko-český slovník, A-M*, Praha 1955.

- PRAŽÁK, Josef M. et al.: *Latinsko-český slovník, L-Z*, Praha 1955.
- [PROCHÁZKA, František Faustin] (ed.): *Miscellaneen der böhmischen und mährischen Litteratur, seltener Werke, und verschiedener Handschriften, Ersten Bandes, Dritter Theil*, [Prag] 1785.
- RACEK, Jan: *Česká hudba: od nejstarších dob do počátku 19. století*, Praha 1949, 201958.
- RIBBECK, Otto: *Scaenicae romanorum poesis fragmenta: Tragicorum romanorum, Fragmenta Tertius curis*, Lipsiae 1897.
- RIEMANN, Hugo: *Katechismus dějin hudby. I, Dějiny hudebních nástrojů a dějiny osnov tónových a notace*, Praha 1903.
- RIEMANN, Hugo: *Katechismus dějin hudby. II, Dějiny forem hudebních*, Praha 1904.
- RUDOLF II. HABSBURSKÝ: *Divi Rudolphi.II. Imperatoris, Caesaris Augusti: epistolae ineditae desumptae ex codice manu exarato Caesareo classis jur. civ. LXXVII. Mariae Theresiae Augustae honoribus dicatae [...]*, Viennae [1771].
- RÜHLMANN, Julius: *Die Geschichte der Bogeninstrumente*, Braunschweig 1882.
- SADIE, Stanley (ed.), TYRRELL, John (ed.): *New grove dictionary of music and musicians*, London 2001.
- SADIE, Stanley (ed.): *The New Grove dictionary of musical instruments*, London 1991.
- SEDLÁČEK, Zbyněk: *Biografický slovník českých zemí XIII*, Praha 2010.
- SCHELLERT, Peter – SCHELLERT, Verena: *Die Messe in der Musik: Komponisten, Werke, Literatur : eine Lexikon*, Band 2: Komponisten L-Z, Arlesheim 1999.
- SCHILLING, Gustav (red.): *Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften, oder Universal-Lexicon der Tonkunst*, Sechster Band, Stuttgart 1840.
- SRB-DEBNOV, Josef: *Dějiny hudby v Čechách a na Moravě*, V Praze 1891.
- STORCHOVÁ, Lucie: *Paupertate styloque connecti: Utváření humanistické učenecké komunity v Českých zemích*, Praha 2011.

- ŠNEJDAROVÁ, Dina: *Vícehlasé zpracování žalmů v období české renesance na příkladu tisku Vavřince Benedikta z Nudožer z roku 1606*, Praha 2006 (diplomová práce; vedúci práce Petr Daněk)
- THIEME, Ulrich –BECKER, Felix –VOLLMER, Hans (hrg.): *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. 33, Theodotos-Urlaub; Bd. 34, Urliens-Vzal, Leipzig 1999.
- TRUHLAŘ, Antonín – HRDINA, Karel: *Rukověť k písemnictví humanistickému, zvláště básnickými v Čechách a na Moravě ve století XVI*, I. zv., Praha, 1908.
- TRUHLÁŘ, Josef: *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in c.r. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur. Pars posterior, Codices 1666-2752 forulorum IX-XV et Bibliothecae Kinskyanae, adligata 2753-2830, tabulæ, addenda, index*, Pragæ 1906.
- UHLAND, Ludwig: *Alte hoch- und niederdeutsche Volkslieder*, Stuttgart 1845.
- VERGILIUS MARO, Publius: *Zpěvy rolnické a pastýřské*, Praha 1959.
- VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, I. díl, Praha 2008.
- VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, II. díl, Praha 2008.
- WALTHER, Johann Gottfried: *Musicalisches Lexicon oder Musicalische Bibliothec [...]*, Lepzig 1732.
- WINTER, Zikmund: *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století: Kulturně-historický obraz*, V Praze 1901.
- WITKOWSKA-ZAREMBA, Elżbieta: *Musica Muris i nurt spekulatywny w muzykografii średniowiecznej = Musica Muris and speculative trend in the medieval musicography*, Warszawa 1992.
- ŽÁČKOVÁ-ROSSI, Michaela: *The Musicians at the Court of Rudolf II: The Musical Entourage of Rudolf II (1576-1612) Reconstructed from the Imperial Accounting Ledgers*, Prague 2017.

VII.2.2 Články a štúdie

- BARTUŠEK, Václav: *P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao, významný historik a knihovník z řádu piaristů, někdejší student gymnázia piaristů v Benešově*, in: MIKULEC, Jiří– POLÍVKA, Miloslav (eds.): *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, zv. 2, Praha 2007, s. 552-554.
- BAŤA, Jan: *Praga festivans. Music played during the Prague Festivities of 1527 and 1558*, in: *Historie-Otázky-Problémy* 7, 2015, č. 1-2, s. 247–259.
- BLAŽEK, Vlastimil: *Hudba v XV. a XVI. věku*, in: DĚDINA, Václav (red.): *Československá vlastivěda, Díl VIII. Umění*, Praha 1935, s. 448-460
- BRANBERGER, Jan: *Česká světská píseň lidová v XVI. století*, in: *Český lid* 19 (1910), s. 257–261, 319–322, 353–356; *Český lid* 20 (1911), s. 18–21, 69–71, 129–132.
- BRANBERGER, Jan: *Hudební úvahy o české humanistické poesii*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filosoficko-historicko-filologická*, roč. 1946, č. I, Praha 1948, s. 1-51.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Václav Klement Žebrácký a jeho poesie politická*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica* no. 2, zv. 1 (1955), s. 155-184.
- ČERNÝ, Jaromír: *Soupis hudebních rukopisů muzea v Hradci Králové*, in: *Miscellanea musicologica* 19, Praha 1966.
- DESMET, Marc: *“Ut omni tempore inservire queant...”. A Reflection on the Structure of Jacobus Handl’s Opus musicum and its Association with a Liturgical Context*, in: *Musicologica Brunensia* 51 (2016), č. 1, Brno 2016, s. 6-24
- FÜRSTENAU, Moritz: *Die Instrumentalisten und Maler Brüder de Tola und der Kapellmeister Antonius Sacndellus: ein Beitrag zur Kunstgeschichte Sachsens im 16. Jahrhundert*, in: WEBER, Karl von (hrsg.): *Archiv für die Sächsische Geschichte*, Vierter Band, Leipzig 1866, s. 167-203.
- HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: *O rozsahu a časovém rozložení naší humanistické literatury*, in: *Zprávy Jednoty klasických filologů* 7 (1965), s. 93-97.

- HEJNIC, Josef: *Schwambergerův Lexicon eruditorum*, Josef Dobrovský, Adam V. Urban a Bohumír J. Dlabač, in: *Strahovská knihovna. Sborník Památníku národního písemnictví* 10 (1975), Praha 1975, s. 83-99.
- HOLÝ, Martin: *Soukromá škola Matouše Kollina z Chotěřiny v Praze a její šlechtičtí žáci*, in: SEMOTANOVÁ, Eva (ed.): *Cestou dějin: k poctě prof. PhDr. Svataavy Rakové, CSc.*, Praha 2007, s. 159-184.
- *Hudebnj uměnj w Čechách od neyprwnějssich wěků až do časů nyněgssich*, in: *Čechoslav. Národnj časopis k užitku a kratochwjli* 5, 1824, s. 244–246, 257–258.
- HULKOVÁ, Marta: *Hudobné tlače Bardejovskej zbierky hudobnín zo 16. storočia - spojitosti s českými vzdelancami*, in: *Clavibus Unitis* 1 (2012), s. 54-60.
- KOUBA, Jan: *Nemecké vlivy v české písni 16. století*, s. 130-131, in: *Miscellanea Musicologica* 27-28 (1975), s. 117-177.
- KOUBA, Jan: *Období reformace a humanismu (1434-1620)*, in: JAREŠ, Stanislav (red.): *Československá vlastivěda, Díl IX. Umění, Svazek 3. Hudba*, Praha 1971, s. 53-86.
- MARTÍNEK, Jan: *De tribus aetatibus poetarum quo renatas in Bohemia litteras coluerunt*, in: *Zborníku Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Graecolatina et orientalia* 5 (1973), s. 195-204
- MARTÍNEK, Jan: *Drobné literární útvary za humanismu*, in: *Zprávy Jednoty klasických filologů* 7, 1965, s. 10-24.
- MARTÍNEK, Jan: *Dvě díla M. Matouše Collina*, in: *Listy filologické* 82 (1959), č. 1, s. 111-121.
- MARTÍNEK, Jan: *Lateinische Gelegenheitspoesie in den böhmischen Ländern und in Deutschland im 16. und 17. Jahrhundert*, in: *Listy filologické* 91, 1968, s. 151-162.
- MARTÍNEK, Jan: *O předních představitelích latinského humanismu v Čechách*, in: *Zprávy Jednoty klasických filologů* 6 (1964) s. 18-25.
- MATL, Jiří: *P. Leopold Schamberger SChP a jeho Lexicon eruditorum v kontexte Cerroniho Scriptorum Regni Bohemiae*, in: FÖRSTER, Josef (ed.)

et al.: *Historia litteraria v českých zemích od 17. do počátku 19. století*, Praha 2015, s. 111-123.

- MUŽÍKOVÁ, Růžena: *Musicus – Cantor*, in: *Miscellanea musicologica* 31 (1984), s. 9-38.
- NOVOTNÝ, Václav Juda: *O vývinu písně národní a jejím významu*, in: *Dalibor* 2, č. 3 (1874), s. 1-2, 9-10, 17-20, 25-27, 33-36, 41-43, 49-51.
- PANÁČEK, Jaroslav: *Testament Georga Handsche z roku 1578*, in: *Bezděz: vlastivědný sborník Českolipska* 22 (2013), s. 353-366.
- PEŠKOVÁ, Jarmila: *Ordines lectionum jako pramen k poznání výuky na artistické fakultě pražské univerzity v letech 1570-1619*, in: *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 30/1, 1990, s. 9-30.
- PETRŮ, Eduard: *K otázce periodizace humanismu*, in: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Philologica* 35 (1974), s. 161-173.
- PIETZSCH, Gerhard: *Zur Pflege der Musik an den deutschen Universitäten bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts*, in: *Archiv für Musikforschung* III (1938), Heft 3, s. 257-292.
- R. R.: *Ueber den Choralgesang der Böhmischen Kirchen zu Johann Hussens Zeiten*, in: *Allgemeine Musikalische Zeitung* 1803, stl. 461-462, (No. 28 (Den 6ten April)).
- RITTER VON RITTERSBERG, Jan: *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten*, in: *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1824, s. 213-217, 249-251, 263-266, 273-276; *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1825, s. 51-52, 168-170.
- ROUBÍK, František: *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783*, in: *Sborník příspěvků k dějinám královského hlavního města Prahy*, sv. 6 (1930).
- SMOLKA, Josef – VACULÍNOVÁ, Marta: *Renesanční lékař Georg Handsch (1529-1578)*, in: *Dějiny věd a techniky* XLIII (2010), č. 1, s. 1-26.

- ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Studenti z Čech, Moravy a Slezska na německých universitách v XV.-XVIII. st.*, in: *Časopis Musea Království českého* 79 (1905), s. 290-297, 419-424; 80 (1906) s. 118-123, 300- 305, 510-539.
- TICHOTA, Jiří: *Bohemika a český repertoár v tabulaturách pro renesanční loutnu*, in: *Miscellanea musicologica* 31 (1984), s. 143-225.
- URBANOVÁ, Miroslava: *Šestipanští úředníci Starého a Nového Města pražského v letech 1547-1628*, in: *Documenta Pragensia* 1, Praha 1980, s. 102-125.
- [VOIGT, Mikuláš Adaukt]: *Etwas über die musikalischen Instrumente der slawischen Völker besonders der Böhmen*, in: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*, VII. Heft, Leipzig und Prag 1788, s. 81-114.
- ZVONARŽ, Josef Leopold: *Dějiny české hudby*, in: RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, sv. 2. (C-Ezzelino), V Praze 1862, s. 455-464.

VII.2.3 Internetové zdroje

- <http://boethius.music.indiana.edu/tml/> (posledný přístup 10. 5. 2018).
- <http://www.musicologica.cz/melodiarium> (posledný přístup 10. 5. 2018).
- <http://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/> (posledný přístup 10. 5. 2018).
- <http://www.rism.info> (posledný přístup 10. 5. 2018).
- <https://www.mgg-online.com/> (posledný přístup 10. 5. 2018).
- STORCHOVÁ, Lucie: *Ars musica v pozdně humanistické básni adresované Philippovi de Monte*, in: *Clavibus unitis* 6 (2017), Online zdroj: http://www.acecs.cz/media/cu_2017_06_storchova.pdf (posledný přístup 10. 5. 2018).

VIII. Zoznam skratiek, notových ukážok, grafov a príloh

VIII.1 Použité skratky

- **Cf.** – confer
- **E. g.** – exempli gratia
- **I. e.** – id est
- **Pr.** – prorsus

VIII.2 Bibliografické skratky

- **1 Sam** – Prvá kniha Samuelova
- **BATKA** – BATKA, Richard: *Die Musik in Böhmen*, Berlin 1906.
- **BAUCH** – BAUCH, Gustav: *Valentin Trozendorf und die Goldberger Schule*, Berlin 1921.
- **BERÁNEK** – BERÁNEK, Karel: *Bakaláři a mistři filozofické fakulty Univerzity Karlovy v letech 1586–1620*, Praha 1989.
- **BORECKÝ** – BORECKÝ, Jaromír: *Stručný přehled dějin české hudby*, V Praze 21928.
- **Col** – List Kolosanom
- **ČSHS** – ČERNUŠÁK, Gracián (red.) et al.: *Československý hudební slovník osob a institucí*, 2 sv., Praha 1965.
- **DLABAČ** – DLABAČ, Bohumír Jan: *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*, 3 Banden, Prag 1815.
- **Dvě díla M. Matouše Collina** – MARTÍNEK, Jan: *Dvě díla M. Matouše Collina*, in: *Listy filologické* 82 (1959), č. 1, s. 111-121.
- **ELVERT** – ELVERT, Christian d': *Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr.-Schlesien mit Rücksicht auf die allgemeine, böhmische und österreichische Musik-Geschichte*, Berlin 1873.
- **Eph** – List Efazanom

- **Farrago II** – HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Secunda Farrago elegiarum et idylliorum ab aliquot studiosis poeticae Bohemis scriptum diversis temporibus ad nobilem et clarissimum virum d. Ioannem senioremem Hoddeiovinum ab Hoddeiova et in Rzepice [...]*, Pragæ (1561).
- **Farrago III** – HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Tertia Farrago poematum scriptorum ad nobilem et clariss. virum d. Iohannem scenioremem Hoddeiovinum ab Hoddeiova te in Rzepice [...]*, [Praga 1561].
- **Farrago IV** – HODĚJOVSKÝ, Jan st.: *Farrago quarta poematum ab aliquot studiosis poeticae Bohemis scriptorum diversis temporibus ad nobilem et clariss. virum d. Ioannem senioremem Hoddeiovinum ab Hoddeiova et in Rzepice, [...]*, [Pragae 1562].
- **Gn** – Genezis
- **GROVE** – SADIE, Stanley (ed.), TYRRELL, John (ed.): *New grove dictionary of music and musicians*, London 2001.
- **Historia litteraria** – FÖRSTER, Josef (ed.) et al.: *Historia litteraria v českých zemích od 17. do počátku 19. století*, Praha 2015.
- **Knihopis** – HORÁK, František (ed.), WIŽDÁLKOVÁ, Bedřiška (ed.), TOBOLKA, Zdeněk Václav (ed.): *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. V Praze 1925-1967*.
- **KOUBA 1971** – KOUBA, Jan: *Období reformace a humanismu (1434-1620)*, in: JAREŠ, Stanislav (red.): *Československá vlastivěda, Díl IX. Umění, Svazek 3. Hudba*, Praha 1971, s. 53-86.
- **KOUBA 1975** – KOUBA, Jan: *Nemecké vlivy v české písni 16. století*, s. 130-131, in: *Miscellanea Musicologica 27-28 (1975)*, s. 117-177.
- **KOUBA 1989** – KOUBA, Jan: *Od husitství do Bílé hory (1420–1620)*, in: ČERNÝ, Jaromír (et al.) *Hudba v českých dějinách od středověku do nové doby*, Praha 1989
- **KOUBA 2017** – KOUBA, Jan: *Slovník staročeských hymnografů (13.-18. století)*, Praha 2017.
- **Martiniana** – MARTÍNEK, Jan: *Martiniana: Studie o latinském humanismu v českých zemích*, Praha 2014.

- **MARTÍNKOVÁ-MARTÍNEK** – MARTÍNKOVÁ, Dana: *Literární druh veršovaných popisů měst v naší latinské humanistické literatuře* – MARTÍNEK, Jan: *Jan Hodějovský a jeho literární okruh*, Praha 2012.
- **MGG** – BLUME, Friedrich (ed.) et al.: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik*, Kassel 2003.
- **NEJEDLÝ** – NEJEDLÝ, Zdeněk: *Dějiny české hudby*, V Praze 1903.
- **Nomenclator quadrilinguis** – ADAM z Veleslavína, Daniel: *Nomenclator quadrilinguis boemicolatinograecogermanicus*, Pragae 1598.
- **Paupertate** – STORCHOVÁ, Lucie: *Paupertate styloque connecti: Utváření humanistické učenecké komunity v Českých zemích*, Praha 2011.
- **RITTER** – RITTER VON RITTERSBERG, Jan: *Die Tonkunst in Böhmen von den ältesten bis auf die gegenwärtigen Zeiten*, in: *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1824, s. 213-217, 249-251, 263-266, 273-276; *Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst* 1825, s. 51-52, 168-170.
- **SMOLKA-VACULÍNOVÁ** – SMOLKA, Josef – VACULÍNOVÁ, Marta: *Renesanční lékař Georg Handsch (1529-1578)*, in: *Dějiny věd a techniky* XLIII (2010), č. 1, s. 1-26.
- **SRB-DEBRNOV** – SRB-DEBNOV, Josef: *Dějiny hudby v Čechách a na Moravě*, V Praze 1891.
- **VOIGT** – [VOIGT, Mikuláš Adaukt]: *Etwas über die musikalischen Instrumente der slawischen Völker besonders der Böhmen*, in: *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen*, VII. Heft, Leipzig und Prag 1788, s. 81-114.
- **ZVONAŘ** – ZVONAŘ, Josef Leopold: *Dějiny české hudby*, in: RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, sv. 2. (C-Ezzelino), V Praze 1862, s. 455-464.

VIII.3 Zoznam notových ukážok

- Notová ukážka č. 1: Georgius Handschius: *Gaudeatis vos papistae*
- Notová ukážka č. 2: Handschius (1), Musophilus (2), Mellisæus (3)

VIII.4 Zoznam grafov

- Graf č. 1 Georgius Handschius: *De papa et Luthero*

VIII.5 Zoznam príloh³⁴⁰

- *Secunda farrago elegiarum et idylliorum*, f. 1^r.
- Georgius Handschius: *Georgii Hanschii de suis studiis & laudibus medicinæ*, in: *Secunda Farrago elegiarum et idylliorum*, f. 210^v-212^v.
- *Tertia farrago poematum*, f. 1^r.
- Georgius Handschius: *Georgii Handschii* [Patrono reduci cliens reversus], in: *Tertia farrago poematum*, f. 252^v-253^v.
- *Farrago quarta poematum*, f. 1^r.
- Georgius Handschius: *Georgii Handschii* [Dic mihi, Iane, ubi quove modo solennia Bacchi], in: *Farrago quarta poematum*, f. 92^r-93^r.
- Georgius Handschius: *Georgii Handschii* [Nuper, ubi cæsar Fernandus venit in urbem], in: *Farrago quarta poematum*, f. 198^v-201^v.
- Georgius Handschius: *ΠΑΠΣΩΔΗΑΙ* sive *Epigrammata Georgii Handscii Lippensis*, f. 1^r.
- Georgius Handschius: *In campanam magnam*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 63^v.
- Georgius Handschius: *De papa & Luthero*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 70^v-72^v.
- Georgius Handschius: *Ad baccalaurem Thomam Mitem*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 77^r-77^v.
- Georgius Handschius: Ἀπογραφὴ τοῦ ἔαρος, in: *Ραπσωδηαι*, f. 137^v-142^v.
- Georgius Handschius: *Tetrastichon de musica*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 240^v.
- Georgius Handschius: *In commendationem cantilenarum sacrarum*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 257^v-258^r.
- Georgius Handschius: *Epithalamion*, in: *Ραπσωδηαι*, f. 313^v-316^v.
- Jakub Srnovec: *Apophoreta aliquot in Epiphaniis Domini*, f. A i^r.

³⁴⁰ Prílohy sú uvedené v poradí v akom sa nachádzajú v kapitole X.

- Jakub Srnovec: *In Natalitiis Domini carmen iambicum dimetrum*, f. A ii^v-A v^r.
- Jakub Srnovec: *Aliud eiusdem generis carmen*, f. A v^r-A vii^r.
- Jakub Srnovec: *Integerrimo viro domino Ioanni Lucæ*, f. A vii^v.
- Jakub Srnovec: *Ad Magistrum Sebastianum Præsticenum familiarissimum suum*, f. B v^r.
- Jakub Srnovec: *Ad eundem cum biciniis*, f. B v^v.
- Jakub Srnovec: *Aliud de excellentia musicæ harmonicæ*, f. B v^v-B vi^v.
- Jakub Srnovec: *Ad dominum Sixtum Ottersdorfium amicum familiarem suum*, f. C vi^v.
- Jakub Srnovec: *Ad eundem*, f. C vi^v-C vii^r.

IX. Editorские поэмки

Jednotlivé skratky v rámci edície sú rozpísané a označené hranatými zátvorkami ([ ]). Transkripčia sa riadi bežne využívanými zásadami (e. g. j → i [ejus → eius]; f → s [vetufta → vetusta]; úprava majuskúl a minuskúl, úprava interpunkcie etc.). V prípade iniciál, je dolným indexom pred znakom označená jej veľkosť (₂[ ] = iniciála veľkosti 2 veršov).

Apparatus:

X.1

- prozaické texty v edícii sú uvedené bez kurzívy – poetické uvedené kurzívou

X.1.1

- prepis vychádza z exempláru Národní knihovni České republiky, sign. 9 G 157/1,2

X.1.2

- prepis vychádza z exempláru Národní knihovni České republiky, sign. 9 G 157/3

X.1.3

- prepis vychádza z exempláru Národní knihovni České republiky, sign. 52 G 17/2

X.2

- prepis vychádza z rukopisného zväzku uloženého v Österreichische Nationalbibliothek, sign. 9821
- papierový rukopis s rozsahom 321 ff.
- dobová foliácia červeným atramentom v pravom hornom rohu (označenie recto) – moderná foliácia ceruzkou v ľavom dolnom rohu (označenie verso)
- prozaické texty sú v edícii uvedené bez kurzívy – poetické uvedené kurzívou
- titulný list:
  - obsahuje texty širšieho časového rozsahu – rozpoznatelných sedem vrstiev textu
  - využitý čierny a červený atrament

- úvodné riadky viacnásobne preškrtnuté – poznámka k označeniu básní trojlístkom alebo krížikom (+)

X.2.1

- báseň označená krížikom³⁴¹
- báseň písaná čiernym atramentom – červeným atramentom línia cez ľavú stranu listu, podčiarknutie titulov (*In campanam [...] donatum; Regis [...] litteris*), vyznačenie akrostichu, vyznačenie chronostichu
- versus 9: pôvodné znenie *Isaides psalmista iubet laudari tonantem* – nadpísanými číslami zmenené poradie slov
- versus 10: *sonitus* nadpísané nad *violas*
- versus 11: pôvodné znenie *hoc aeramentum divinos p[ro]pter honores* – *aeramentum* preškrtnuté, nahradené *campana etiam*

X2.2

- báseň písaná čiernym atramentom – červeným atramentom prírpis k titulu *qua [...] stat*, podčiarknutie titulov (*De papa [...] carmina; De Luthero solo, Contrarium*), spojovacie prvky grafu
- X.2.2.3 *Gaudeatis vos papistæ*:
  - versus 31: varianta *nunc cucullas exuit* (*nunc* nadpísané nad)
  - versus 63: pod veršom *syllogismis integris* varianta uvedená varianta *vel rationibus bonis*

X.2.3

- pri básni preškrtnutý krížik³⁴²
- báseň písaná čiernym atramentom – červeným atramentom prírpis k titulu *quem [...] lingua[m]*, podčiarknutie titulu

X.2.4

- báseň označená krížikom
- báseň písaná čiernym atramentom – titul podčiarknutý čiernym atramentom
- versus 89: *Tritici profert ager ille multum* – *multum* škrtnuté, *culmos* pripísané nad slovo

---

³⁴¹ Cf. aparát k titulnému listu.

³⁴² Cf. aparát k titulnému listu.

- versus 185: nad veršom *Quando iam Titan spacium diei* preškrtnutý verš *Exit in campanos apis alveari* (cf. versus 141)

X.2.5

- báseň označená znakom trojlístka³⁴³
- báseň písaná čiernym atramentom – červeným atramentom uvedený titul, akrostich *Serena*

X.2.6

- báseň označená znakom trojlístka
- báseň písaná čiernym atramentom

X.2.7

- báseň písaná čiernym atramentom
- versus 91: pôvodné znenie *pulchra, pudita, amabile* (*pulchra* škrtnuté, nadpísané *casta*)
- versus 95: pred veršom *Deum timetis. Omnium* škrtnutý verš *Ambo estis annis floridis* (cf. versus 102)

X.3

- edícia vychádza z unikátne dochovaného exemplára Národní knihovny České republiky, sign. 9 K 654
- prozaické texty uvedené bez kurzívy – poetické texty a rukopisný prípis z titulného listu uvedené kurzívou

X.3.1

- versus 40: zmenené podľa záverečných errat; pôvodný verš *summi Dei & iustitiam.*
- versus 57: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *Herodes hostis impius*
- versus 59: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *terretur ad colloquium*
- versus 60: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *trium magorum principum.*
- versus 72.: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *fuert, ei quo nuncient.*
- versus 103: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *harmoniarum carmina,*

---

³⁴³ Cf. aparát k titulnému listu.

- versus 108: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *curarum & his molestiis*.

X.3.2

- versus 10: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *congaudet orbis trifidus*
- versus 35: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *quam longe late en Phosphorus*, (záverečné errata chybne uvádzajú verš 27)
- versus 55: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *clamans, senes, infantuli*, (záverečné errata chybne uvádzajú verš 35)
- versus 56: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *ad me venite singuli*. (záverečné errata chybne uvádzajú ako verš [36])
- versus 69: zmenené podľa záverečných errat; p. v. *Herodes hostis impius* (záverečné errata chybne uvádzajú verš 68)

X. Prílohy

X.1 Farragines

X.1.1 Farrago secunda

[f. 1^r]

Secunda farrago
elegiarum et idylliorum
ab aliquot studiosis poeticæ Bohemis
scriptorum diversis temporibus
ad nobilem & clarissimum virum d[ominum]
Ioannem Seniore[m] Hoddeiovinum
ab Hoddeiova & in Rzepice,
olim viceiudicem Regni Bohemiæ,
poetarum mecœnatem.

X.1.1.1 De suis studiis & laudibus medicinæ

[f. 210^v]

Georgii Hanschii de suis studiis & laudibus medicinæ

*2[H]oddeiovini primarie sanguinis hæres,
in cuiis residet Pallas amica sinu,
quid faciam, qua re traducam tempora, quæris?
Constanti musas sedulitate colo.*

5 *Ad logicas etiam me perfert impetus artes,
quales a trivii nomine nomen habent.
Præterea conor, Latia Graiæq[ue] Minervæ
dotibus ut placidis cultior esse queam.
Postremo physices penetralia scrutor & istud,
10 quod tenet Hippocrates atq[ue] Galenus, iter.*

*Hos sequor & vitæ disco præcepta tuendæ,
quæ scopus & studii sunt quasi meta mei.*

*Me movet excellens præstantia dogmatis huius
atq[ue] meum miro pectus amore rapit.*

15 *Et merito: nam non est ulla scientia maior
præter eam, quæ nos de Deitate docet.*

[f. 211^r]

*Sunt bona prima animæ, sunt corporis altera sani,
Fortunæ dotes tertia classis habet.*

20 *Pagina sacra suum medicinæ præbet honorem
et iubet hanc iusta relligione coli.*

*Siracides medicum testatur cœlitus ortum
esse creatoris nobile plasma Dei.*

*Regibus hunc sociat reliquisq[ue] heroibus, ipsi
a quibus ingentes accumulatur opes.*

25 *Quod Moses posuit discrimina multa ciborum,
quis medica factum sub ratione neget?*

*Ipse etiam CHRISTVS dum versaretur in orbe
hoc, medicinalis præstitit artis opus.*

30 *Dum quondam cæco nato collyria ponit,
terreno miscens sputa subacta luto.*

*Ethica quid referam suffragia, grandis Homerus
extollit medicum laudis honore virum*

Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,³⁴⁴

quid dici melius splendidusq[ue] potest?

35 *Scimus Aristotelem præceptoremq[ue] Platona
præclare medicis consuluisse scholis.*

*Nulla magis regem Mythridatem bellica virtus
laudibus æternis quam medicina tulit.*

40 *Ipsius antidotum cunctos celebratur in annos,
quod validum contra toxica sumpta datur.*

Divini medicis decernebantur honores,

³⁴⁴ Homerus, *Ilias*, XI.514: „ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων“.

cuius tota rei Græcia testis erit.

[f. 211^v]

*Quin de consensu patrum stetit aurea Athenis
effigies Coi conspicienda senis.*

45 *Si quæstum spectes aut præmia certa laboris,
provenit haud ulla maius ab arte lucrum.*

*Munera dicturus, quibus illam pendere reges
consuerunt veteres, forsanegebo fide.*

*Quem locupletaris centum, Ptolemæe, talentis,
50 Antiochus poterit commemorare pater.*

*Magnus Alexander Critobulum pluribus auxit
divitiis, mea quas Musa referre timet.*

*Admiranda quidem res est, stipendia quanta
donarit medicis prodiga Roma suis.*

55 *Quinquaginta super sestercia iunge ducentis,
tunc anni merces unius ista fuit.*

*At si iam numeres, ultra sex millia nummum
repperias auri, quo scatet unda Tagi.*

*Interea Musas indigna fatigat egestas,
60 ut possint duram vix relevare famem.*

*Musicus ut modulis excellat Ariona blandis,
frustra pro sola laude canorus erit.*

*Grammaticus, rhetor, dialecticus astrologusq[ue]
aut nihil, aut precium vile laboris habent.*

65 *Deniq[ue] non omnes regionibus omnibus artes
cultorem possunt sustinuisse suum.*

*Iustinianus apud nigros ridebitur Indos,
nil curant Clarias Turcica regna deas.*

[f. 212^r]

*Si vitæ patriæq[ue] suæ reddatur Homerus,
70 ipsum se vincens carmine, vivet inops.*

*Artificem medicina suum sustentat ubiq[ue],
is licet extremos ad Garamantas eat.*

I, pete suppositas nobis terrasq[ue] virosq[ue]

- antipodas, necnon Solis utramq[ue] domum:*
- 75 *non deerit lautus victus, vel honestus amictus,
nam sanatrici gens eget omnis ope.
Aspice quam nostræ vitæ sit labilis usus,
nomina morborum nota trecenta ferunt.
Ex ipsis multi sunt & dicuntur acuti,*
- 80 *nam mortem celerem, ni reprimantur, habent.
Omnibus his prompta & certa ratione mederi,
dignior humana est conditione labor.
Iam prope casuram & fugientem sistere vitam,
divinæ ferme est pars aliquanta rei.*
- 85 *Quis neget ante diem multos obiisse supremum?
Qui medici docti non subiere manum.
Rursus, sunt plures vitali luce fruentes
post morbum, natos dixeris esse recens.
Iure igitur cunctis ars laudatissima seclis*
- 90 *hæc fuit & solo nomine digna satis.
Hanc amo, laudo, colo, disco pro parte virili,
huc ferme totum dirigo, quicquid ago.
Et quoniam priscis ita constituentibus, unus
vatibus & medicis præses Apollo datur.
[f. 212^v]*
- 95 *Ipse ego, qui studium cupide complector utrumq[ue],
me sub Apollineum dedo patrocinium.
Nam friget passim deserta poëtica, quare
Pæoniis flammis id superabo gelu.
Suscipias me, Phœbe, tui sub tegminis umbram*
- 100 *atq[ue] mihi duplici nomine req[ue] fave.
Carmina dum cudo, vel corpora languida curo,
huic operi, quæso, dexter adesse velis.
Pro Phœbo, gemino patrono, intelligo CHRISTUM,
natura duplici qui DEVS est & homo.*
- 105 *Ergo duplex studium Christo duce & auspice Christo
aggredior: tali præside tutus ero.*

X.1.2 Farrago tertia

[f. 1^r]

Tertia farrago
 poematum scriptorum
 ad nobilem et clariss[imum] virum d[ominum]
 Iohannem Seniozem Hoddeiovinu[m]
 ab Hoddeiova & in Rzepice,
 olim viceiudicem Regni Bohemiæ,
 poetarum mecœnatem,
 quinq[ue] libris comprehensa, [...]

X.1.2.1 Patrono reduci cliens reversus

[f. 252^v]

Georgii Handschii.

*2[P]atrono reduci cliens reversus
 multum prosperitatis & salutis
 optat servitium suumq[ue] defert.*

[f. 253^r]

*Nunquid me taciturnitatis ullæ
 5 vinctum legibus arbitraris esse?
 Mutum pisce magis vocasve forsan,
 est quam gryllus, hebetiorem.*

*De me parcius ista suspicare,
 causam comiter audias morandi.*

*10 Lætos in patria dies peregi,
 indulgens animo meo parumper,
 escas quottidie domi forisq[ue]
 conditas sale duplici comedi.*

*Currebant patinæ, cibi volabant,
 15 mandi Gangis aves, suas opimas*

- pinguis delitias ferebat anser,
 spumantes cyathos mero recenti
 siccavi, simul adfuit sonoræ
 impulsor citharæ tubæq[ue] flator,
 20 clangebat taratantara & frequenter.
 Ad cuius strepitum leves choræas
 inter virgineos choros agebam.
 Istis delitiis voluptuosis
 lætos in patria dies peregi,
 25 ast hæc omnia facta sunt honeste
 respectu reverentiæ decoræ.
 Et salva tibi veritate dico,
 nobis multus in ore quod fuisti
 et laudum memoratio tuarum.
 [f. 253^v]
 30 Ut plerumq[ue] solent venire nubes
 atræ post nitidam serenitatem:
 sic fel post mea mella venit acre.
 Quamprimum redii Prahæ, venenum
 atrox inscius intuli mihi ipsi
 35 et fortasse diabolo movente.
 Illud me cruciatibus diurnis
 nocturnas pupugit simul per horas.
 Et, ni gratia me Dei levasset
 firmis antidotis, statim perissem.
 40 Huic grates igitur canam decentes,
 huic sit gloria, laus, honor, potestas,
 salvum te tueatur ille semper.*

X.1.3 Farrago quarta

[f. 1^r]

Farrago quarta
 poematum ab aliquot studiosis poeticae Bohemis
 scriptorum diversis temporibus
 ad nobilem & clariss[imum] virum d[ominum]
 Ioannem Seniore[m] Hoddeiovinum
 ab Hoddeiova & in Rzepice,
 olim viceiudicem R[egni] Boiemiæ,
 poetarum meccœnatem.

[...]

Pragae

X.1.3.1 Dic mihi, Iane ubi, quoue modo solennia Bacchi

[f. 92^r]

Georgii Handschii

*2[D]ic mihi, Iane, ubi quoue modo solennia Bacchi
 in his diebus transiges,
 in quibus omnis homo se vitæ liberiori
 permittit atq[ue] lusibus.*

5 *Magnifico libant cives convivium luxu
 et plena vino pocula.*

*Carnibus omnigenis onerant stomachum metuentem
 ieiunii atq[ue] piscium.*

10 *Ludicris variis vulgus sua gaudia pandit,
 his cuncta fervent compita.*

[f. 92^v]

*In numeros alii saltant ducuntq[ue] choreas
 ad cantuum symphonias.*

Insidias alii faciunt ludosq[ue] iuventus

dat literata scænicos.

15 *Sunt quoq[ue], qui personati de nocte vagantur
circumferuntq[ue] tesseras,
ac aliis dum colludunt, sunt Pythagoræi
audentq[ue] prorsus nil loqui.*

*Fit dubius sexus, simulat fæmella maremq[ue],
20 mas ipse rursus fœminam.*

*Præterea Carlus Sserotinus fœdera lecti
inire sacrati parat.*

*Hic præsentabit cum principe Ferdiniando
spectacula in nostro foro.*

25 *Scilicet armati frangent hastilia multa
in mutuis congressibus.*

*Elæis campis hos ludos proxime Olympum
antiquitas exercuit.*

*Sponsus adhæc ex bombardis in nocte silenti
30 torquebit igneos globos.*

*Arte Draco structus volitabit in aëra, sævas
flammas anhelitu vibrans,*

*hæc animus spectare mihi est, aptam speculam si
occasio mihi dabit.*

35 *Namq[ue] ruet plebs & studio conferta videndi
angustias magnas feret.*

[f. 93^r]

*Lumina sed, si non potero, volo pascere ventrem,
edens bibensq[ue] largiter*

*cumq[ue] meis æqualibus atq[ue] sodalibus haustum
40 sumam bonum Nepentheos.*

*Dixi, qua ratione celebrabo Orgia, Iane,
dic, hos ages quid per dies?*

X.1.3.2 Nuper ubi cæsar Fernandus venit in urbem

[f. 198^v]

Georgii Handschii

*2[N]uper, ubi cæsar Fernandus venit in urbem**Pragam Bohemiæ caput,**publica tunc vario fiebant gaudia plausu**cum plurimis spectaculis.*5 *Imprimis equitum de nobilitate Bohema**fuere quinq[ue] millia.**Hi procedebant cum principe Ferdinando**ipsius obviam patri.**Vidisses proceres ornatu luxuriante*10 *virosq[ue] splendidissimos,**inter quos Vilhelmus erat de stirpe Rosensi**Regni baro potissimus.*[f. 199^r]*Post hunc Pragenæ summus burgravius arcis,**item magister curiæ,*15 *quartus Adamus erat Regni camerarius, heros**Sternbergia natus domo.**Præterea Regni iudex supremus, eundem**seqensq[ue] cancellarius,**cui nova dans titulos domus, est insignis, avito*20 *vetusq[ue] facta stemmate.**Sunt alii plures, quos omnes commemorare**præsente vix possem loco.**Civilis status, inter sex vexilla coactus,**misit pedestres copias.*25 *Quarum pars potior duris fulgebat in armis**cum lanceis longissimis.**Altera pars chlamydes rubras & laciniatas**albis gerebat fimbriis*

- et, cum bombardis, tormenta cyclopica fulmen*
 30 *cæleste comminantia.*
Exstitit hæc acies visu pulcherrima propter
vestes coloris unius.
Tertia turma fuit Corydonum, incondita turma,
robusta, torvi luminis.
- 35 *Ex nigra tela gestabat bardocucullum,*
sibi decens operculum.
Tribula præferrata clavis, validissimus ictus
per quæ fit & contusio.
 [f. 199^v]
Hæ classes passus a Praga mille profectæ
 40 *sunt imperatori obviam.*
Pone secutus erat triplicis sacer ordo senatus
ex urbibus Pragensibus.
Indutos omnes textit toga fusca talaris
e florulento serico.
- 45 *Scilicet ut similes vestitu, mentibus essent*
unusq[ue] homo concordibus.
Ergo illum reducem gratanti voce salutant
totos & huic sese offerunt.
Ex mox excipiunt sub papilione quadrato
 50 *portatiliq[ue] cæsarem,*
qui sic ingreditur Pragensem acceptus in urbem
amplissimis honoribus.
Sed stat sub porta clerus, specie sub utraq[ue]
quid præbet eucharistiam.
- 55 *Huic adiunctus erat Carolinæ gymnasiarcha,*
scholæ magistris cum suis.
Hi simul excipiunt gestu reverente monarcham
oratione & splendida.
Ventu[m] erat ad celebrem plateam, quæ ducit in hortu[m],
 60 *cui nomen est ab Angelis.*
Hic pueri (bis mille ferunt) stant agmine longo

in candidis indusiis.

*Collares limbi manicæq[ue] fuere micantes
filo rubentis serici.*

[f. 200^r]

65 *Quilibet in manibus ramum portabat oliuæ
pulchrum parergis aureis.*

*Substiterat cæsar: puer hu[n]c sermone modesto
ac eleganter excipit.*

70 *Itur in antiquam Pragam: stat longa caterva
pulcherrimarum virginum.*

*Audit eas cæsar placide: responsa benignus
dat, commoratus longius.*

*Tantus honos fit virginibus, persolvere solis
quod gestit idem gratias.*

75 *Pergit, & ut sancti Clementis contigit ædem,
hinc Iesuitæ prodeunt*

*et psalmos cantant & lætæ vocis honores
ad imperatorem cient,*

80 *ultra qui properans, Hoddæi præterit ædis
nostri patroni candidi.*

*Ad pontem stat Iudæorum turba sonatq[ue]
Hebraicas melodias.*

*Rabbinus quorum legis præcepta ferebat
argenteis in virgulis.*

85 *Hos ubi conspexit cæsar, non substitit, aure
surdaq[ue] prætergressus est.*

*Ingreditur pontem eximium, qui trans vada Mulda
protenditur longissime.*

90 *Solvuntur tormenta globis. Fragor editur ingens,
inges ruunt volatiles.*

[f. 200^v]

*Ær concutitur mugitu: terra tremiscit,
undosus horret Multava.*

Clangentes litui, crebrum tarantara promunt,

- tonant tumultus ærei.*
- 95 *Ludicra bella movent in aquis & navibus illi,
qui lina replent piscibus.*
- Intrans Neptunum Phœbus, lavat amne iugales.
Finit dies, nox incipit.*
- 100 *Occurrunt viduæ tibi, cæsar, in urbe Minori,
nigris amictæ palliis.*
- Ampla caput cingunt pepla, demittentia longas
albi coloris tænias.*
- Talis Troiana mulierum cœtus in urbe
adivit olim Palladem.*
- 105 *Continuatur iter. Collis superatur ad arcem.
Intratur Hradtzanæ forum.*
- Ficticius Bacchus de ventre rubentis & albi
vini liquores egerit.*
- Confluit undiq[ue] plebs: genialia pocula sumit
exhaurit & lætissime.*
- 110 *Posthac turma senum venerandæ canicie
ad imperatorem venit:
qualis cum Priamo quondam ibat rege videnda
ad hostium certamina.*
- 115 *Omnes ex panno parilis toga vestiit atro,
hisserta cingebant comas.*
- [f. 201^r]
- Unus pro cunctis loquitur gaudetq[ue] monarcham
suis redisse sospitem.*
- A Duban Ulricus sequitur capitaneus arcis,
cinctus suis custodibus.*
- 120 *Ultima læticiæ persolvit symbola totus
ex arce clerus inclyta.*
- Præpositus templi, patrum stipante corona,
antistites præcesserat.*
- 125 *Reliquias portant & signa sacrata: sed illis
dat imperator oscula.*

- Inde triumphales arcus, portæq[ue] celebres*
stabant in omnem gloriam,
illustres statuis ac pulchris effigiebus
 130 *virente myrtoq[ue] obsitæ.*
Carmina picturis variis superaddita magnam
attemperabant gratiam.
Istas per portas cæsar transivit in ædem
Viti beati martyris.
 135 *Hic pia funduntur modulamina: cuncti potenti*
DEO canuntur gratiæ.
Ad multam noctem plaudens, arx tota triumphat
in cæsaris magnum decus.
Nunc ad te venio, meccænas Hoddeovine
 140 *et compater charissime,*
forsan ais: Quidnam sibi vult descriptio pompæ
huius? Mihi nil attinet.
 [f. 201^v]
Audi, quo spectem. Cum venit cæsar in urbem
hanc, tot fuerunt gaudia.
 145 *Sed postquam te iam salvum Cyllenius heros*
reduxit huc e Rzepice:
Non minus inde meæ Musæ, vatumq[ue] tuorum
lætantur & tripudiant.
Quamvis non cæsar, venit tamen archipatronus
 150 *clientulis fidissimus.*
Non arcus, lituos, bombardas, arma, cohortes
et id genus parant tibi:
attamen ex vero synceri cordis amore
poëticum dant symbolum
 155 *atq[ue] DEUM rogitant, ut te cum rebus agendis*
tuis regat feliciter.

X.2 Ραπσωδηαι

[f. 1^r]

Imprimenda sunt quæ hoc signo notata fuerint [ ]³⁴⁵ vel +

Horatius:

Nonumq[ue] premantur in annum.

ΡΑΠΣΩΔΗΑΙ

sive

Epigrammata Georgii Handscii Lippensis

Germani philiatri³⁴⁶

Sine querela GHL

Vivitur ingenio, cætera mortis erunt.

Pragæ 1549

Georgius Handschius a Limuso,
artium & medicinæ d[octo]r].

Anno 1559. Pragæ

Ms. Ambras. 471

X.2.1 In campanam magnam

[fol. 63^v]

In campanam magnam Ecclesiæ Pragensis a rege Ferdinando donatam

Restauraverunt Solomon, Darius, Ioas

reges in cultus, splendida t[em]pla pios.

Hæc varie decoraverunt, argentea nec non

---

³⁴⁵ Obrázok trojlístka.

³⁴⁶ germani | Philiatri] *alia manu*

- aurea donarunt vasa ministerii*
- 5 *consiliis, opibus par his rex Ferdiniandus*
præstitit in laudes hæc monimenta Dei.
Campanum dedit haud parvum sacræ decus ædi,
pulchrius hac quid enim commodiusq[ue] simul?
 [Laudari iubet Isaides psalmista tonantem]
- 10 *per [sonitus]/violas, lituos, cymbala, nabla, cheles,*
hæc [campana etiam]/æramentum divinos p[ro]pter honores
est itidem raucis ominosa sonis.

Regis & reginæ nomen in primordialibus litteris

*Fusum Extat Regis Decus Illud Nomine Amænum
Namq[ue] Deum Vir Semper Amat Neq[ue] Negligit Aedem.*

In sequente disticho e[st] author & artifex
 simul numerus anni 1549

- 15 *Hoc Thomas Iarosch Brunensis cælipotentis
auxilio nixus perficiēbat opus.*

X.2.2 De papa & Luthero

X.2.2.1 De papa & Luthero reciproca carmina

[f. 70^v]

De papa & Luthero reciproca carmina,
 quæ possunt in [???] & tamen ratio versus constat

Exitium struit hæc papatus gloria, nulli
lectio bullarum dat bona cælicolum.
Pontificis bona stat Clementis sanctio nonq[ue]
postmodo salvabit nos Lutheranica lex.

*Gaudeatis vos papistæ,
nam non estis Anticristæ,
vos ut impii vocant.*

Io Io

5 *Susq[ue] deq[ue] Lutheranos,
ferte sophistas p[ro]phanos,
maximos hæreticos.*

Io Io

10 *Magnus e[st] nequam Luther[us]
atq[ue] sycophanta verus,
vanitatis filius.*

Io Io

15 *Operum calumniator
rituumq[ue] spoliator,
optimorum pessimus.*

Io Io

*Pacis o perniciēs,
quanta bella toties
movit inter principes.*

20 *Io Io*

[f. 71^v]
*An non hoc est vicium?
sacrum cimericum
dixit esse cæsarem.*

Io Io

25 *Spernit hic monastici,
ordinisq[ue] clerici
instituta tam pia.*

Io Io

30 *Ex cænobio fugit,
antea cui præfuit,
nunc/et cucullas exuit.*

Io Io

Spargit ore nunc venena

ac oves suas læna
 35 *sicut atrox devorat.*
   Io Io

Huius ergo dogmata
ex diabolo sata
cætus evitet pius.
 40   *Io Io*
 [f. 72^r]

Contrarium

Lutherani gaudio
omnes & tripudio
exultate, plaudite.
   Io Io
 45 *Vester e[st] pius Luther[us],*
doctor artium syncerus
de Deo, quæ vos docent.
   Io Io

Ille vos papisticis
 50 *expedivit e tricis,*
nuncians puram fidem.
   Io Io

Lucidavit tenebras
in Germania crebras
 55 *lumen evangelii.*
   Io Io

Verbum Dei p[ro]pagavit,
papæ fraudes publicavit
omnibus mortalibus.
 60   *Io Io*

Hic cum papa disputavit,
illum sæpe superavit
syllogismis integris.
/vel rationibus bonis.

Io Io

[f. 72^v]

65 *Cælitus hic missus e[st],
papa foetidus sus est,
excrementum Sathanæ.*

Io Io

70 *Reddes Chri[st]o rationem,
papa, dispensationem
quomodo curaveris.*

Io Io

75 *Tu vocaris pontifex,
cum tamen sis carnifex,
animarum pessim[us].*

Io Io

80 *Tu sceleste nebulo,
dignus es patibulo,
dignus es exilio.*

Io Io

*Dignus es incendio,
dignus es suspendio,
dignus es equuleo.*

Io Io

85 *Christ[us] coronam spineam,
papa gestat auream
ac eandem triplicem.*

Io Io

90 *Christ[us] ambulavit nudis
pedibus, sed papa rudis
baiulatur a suis.*

Io Io

95 *Ut suos, cupit, pedes
osculentur cæsares,
quamvis insit scabies.*

Io Io

X.2.3 Ad Baccalaurem Thomam Mitem

[f. 77^r]

Ad baccalaurem Thomam Mitem,
quem docui arithmetica[m] & musica[m] & Hebraica[m] lingua[m], in abaco

*Lineæ tales rationando
calculis prosunt, canones in ista
singuli forma numeralis artis
perficiuntur.*

[f. 77^v]

5 *Hanc tuis motus precibus papyrum
dedico, Thoma, tibi baccalaurie
docte, qui sacras labiis bibisti
Phocidos undas.*

10 *Munus hoc comi cape fronte, munus
si tamen vilis poterit vocari
charta, quæ nigro rubeoq[ue] splendet
picta colore.*

15 *Faxit æternus Deus, ut per istum
calligas fructus abacum suaves
utq[ue] progressus facias in artis
cognitione.*

X.2.4 Απογραφή τοῦ ἔαρος

[f. 137^v]

Απογραφή τοῦ ἔαρος

*Stirpis Hoddeæ decus atq[ue] splendor,
Iane, Musarum venerande cultor
et poëtarum tibi deditorum
large patrone.*

5 *Qui vagabundas recipis Camaenas
ac foves sumptu, studio, decore,
solus ex his, qui titulis vocantur
nobilitatis.*

*Fallor? An verum satagis tuarum
de reformando Borotin coempto,
10 num tuum pectus vehementer angit
sollicitudo.*

*Tristibus curis animum remitte,
gaudiis illum potius relaxa,
15 iubilum menti veniat, recedat
anxietudo.*

*Nam creaturæ recreatione
indigent omnes, sine qua vigere
nil potest, parva labor a quiete
20 alleviatur.*

[f. 138^r]

*Sunt vices cæli, modo quod serenum
est, dein fundet pluviam deorsum,
quem sagittator nimium tetendit,
frangitur arcus.*

25 *Temporis læti ratio requirit
illud a nobis animantibusq[ue],
simus ut læti simul, hoc Ioannes,
respice tempus.*

*Per suum cursum repetit suave,
30 aerem secum revehens salubrem,
cuius adventu capiunt recentes
omnia vires.*

*Splendidus Phœbus Geminos peragrat
altius gressu celeri, propago
35 Pleiades cælos humeris tenentis
exoriuntur.*

Occidentalis Zephirus minacem

70 *cum dies isti redeunt, resurgunt
mortuae, quæ res Aquilone flante
pene fuerunt.*

*Hactenus duro caruit labore
rusticus iuxta latitans caminum,
75 nunc equos iungit validoq[ue] terram
vomere scindit.*

*Arborum frondes foliis comantur,
prata nunc herbis redimita florent,
pabulum tellus pecori ministrat
80 esurienti.*

[f. 139^v]

*Betulis saltus corylisq[ue] plaudunt,
altius surgunt frutices, datura
mox suos fructus cophinis legendos
parturit arbor.
85 Hortulus ridet Bromii, tonitru
matre sublata geniti, Falernum
exhibens gemmas subito liquorem
vinea fundet.*

*Triticum profert ager ille culmos/~~multum~~,
90 crescit hic densis stipulis siligo,
hordeum parte hac, sterilis sed illic
surgit avena.*

*Fraga nunc rostro rubido leguntur
allium, cepas, gravideq[ue] olentes
95 colligit porros, ut iis colona
condiat escas.*

*Quæ per hanc caulis hyemem fuerunt
asperam clausæ, per agros euntes
nunc oves, herbas comedunt rapaci
100 ore tenellas.*

[f. 140^r]

Ludit in pratis pecudum propago,

*vacca cum tauro camuris iocatur
cornubus, gyros vitulus frequentat
liber in arvo.*

105 *Postea cum sol iuga solvit, atq[ue]
vesper hunc serus sequitur, relictum
immigrat claustrum stomacho repleto
grex pecuinus.*

*Ex peregrinis redeunt plagis iam
110 singulae, mundi volucres canendo,
quæ duas mulcent hominu[m] sonoris
vocibus aures.*

*Sub domus tecto Rhodopeia Pragne
exstruit nidum luteum, coorta
115 surgit aurora varios movetq[ue]
guttore cautus.*

*Iam locum quærit sibi passer aptum,
quo suos possit generare pullos,
explicat caudam nitidam superbo
120 pavo rotatu.*

[f. 140^v]

*Musica doctum modulatur arte,
carmen humecti Philomela nocte,
haec aves vincit reliquæ canendo
sola cohortis.*

125 *Graculus turris niger in fenestra
perstrepit, parus, merula atq[ue] tinnit,
cacabat perdix crocitatq[ue] mire
Delphicus ales.*

*Cum viro simplex queritur columba,
130 grus gruit, milvus lipit, in palude
butio bubit, loquiturq[ue] docto
psyttacus ore.*

*Pisitat sturnus, prope flumen albus
drensitat cygnus, modulo cicada*

- 135 *bombilat rauco, sonat et canora*
dulce palara.
Insidens rauco cuculus propheta
iam laboranti numerat colono,
illius vitæ quotus esse debet
- 140 *ultimus annus.*
 [f. 141^r]
Exit in campos apis alveari
per locos flores volitans habentes,
colligit flavum sapidum liquorem
poplite mellis.
- 145 *Corpus immundum fluviiis lavare*
iam licet cui ius [?], radiis coruscus
fluminis Phœbus tepefecit undam
Multaviani.
Bestias figit nemoris fugaces
- 150 *exprimens arcu iaculum Diana*
et canes cogit tumidi sagaces
per iuga montis.
In loco Musis viridi decoris
additæ ducunt Charites choreas,
- 155 *dum lyram tangit digitis choragus*
Phœbus eburnam.
Deserunt Nymphæ puteos lacusq[ue],
prodeunt sylvis Dryades procaces,
cespitem lentis spaciando calcant
- 160 *passibus arvi.*
 [f. 141^v]
Adde quod] vernum vegetat labores
tempus, ut fiant faciles & apti,
frigus hos nullum sequitur nec artu
sudor ab ullo.
- 165 *Qui socors in mense fuit Decembri*
miles ad pugnam gladio cruento,

*iam sui turmas animosus hostis
vult iugulare.*

170 *Rusticus caneros capit in fluentis,
vendit hos civi precio praehensos,
ille portatos coquit atq[ue] coctos
postmodo mandit.*

*Quid Dei Christum referam potentis
filium? Lapsus hominum nocivos*
175 *qui reformavit crucifixus isto
tempore verno.*

*??ce [?] qui terna tumulum reliquit
Tartarum mortem superansq[ue] ditem,
postea flamen sociis daturus*
180 *scandit in astra.*

[f. 142^r]

*Hoc aves cum ver melicis facetæ
evehant odis, etiam cavere
nos decet, ne tempus inane nobis
transeat illud.*

185 *Quando iam Titan spacium diei
protrahit noctem brevians, Minervæ
qui sumus cætus, studiis honestis
invigilemus.*

*Quos clientela numeras, Iohannes,
190 in tua, ob longam seriem diei
commode possunt tibi dedicare
plurima scripta.*

*Nunc Deo grates meritas agamus,
qui polum, terram regit atq[ue] pontum,*
195 *ex suo q[uod] nos aluit favore
tempus ad illud.*

*Sospites hic nos tueatur, ille
sugeat vitam tibi, Iane, longam,
ut tibi veris redeat benigni*

200 *sæpius aura.*

[f. 142^v]

*Sit tibi dux ad meliora Christus,
ut queas vita fragili relictæ,
in sacro consors fieri beati
veris Olympo.*

205 *Interim vultu capias sereno
id meum carmen ruditer peractum,
et quod hortatur, placido capesses
gaudia corde.*

X.2.5 Tetrastichon de Musica

[f. 240^v]

Tetrastichon de musica,
in gratiam compositissimæ & melicissimæ
matronæ Serenæ Barbaricariæ

*Sublimi merito decoranda est musica laude,
Exhilarans toto quidquid in orbe viget.
Regi Davides Sauli psalmista furorem
Exemit cytharæ fila sonora ciens.*

5 *Non est passus aquis delphinus Ariona mergi,
Ast evexit eum dum melos accineret.*

X.2.6 In commendationem cantilenarum sacrarum

[fol. 257^v]

In commendationem cantilenar[um] sacrar[um]
editarum a M[agistro] Venceslao Nicolaide Vodniano

*Rex David Dominum laudavit cunctipotentem,
dum caneret psalmos ad sua plectra pios
Christicolis, Paulus divini buccina verbi
præcipit, ut celebrent vocis honore Deum.*

5 *In laudes ergo cantemus numinis amplas,
hic iubet, exemplo nos monet ille suo,
cantica non deerunt nobis pia docta[ue], cernis,
sint quod in hoc paruo talia multa libro.*

10 *Hæc dedit ingenium præclarum Vencesilai,
seu magis in superos et sacra magnus amor.*

*Quæ dum percurri, mecum sic mente loquebar,
hic ars et pietas sunt bene iuncta simul*

[fol. 258^r]

*nec falsus fuero, si lector candidus illos
cantus sincero, quod decet, ore leget.*

X.2.7 Epithalamion

[fol. 313^v]

*Epithalamion scriptum in nuptias eminentissimi
musici Iacobi Losii
et honestæ virginis Margaritæ,
Benedicti Tholæ
musici apud illustriss[imum] electorem Augustum,
filiæ.*

*Quis novus hic cœtus, Phœbo præeunte, dearum?
Quam nitidus cultus, facies q[ue] læta pudensq[ue]?
Fallor? An accelerant natæ Iove cælite Musæ,
culmina linquentes Parnassi nota bicollis.*

[fol. 314^r]

5 *Res est. Ecce deum video quid dicere velle.*

Apollo loquitur[:]

*Digni laude viri, qui se virtutibus ornant,
 ingenuasq[ue] artes aliquo splendore sequuntur,
 ex quarum numero est dulcissima musica, Musæ
 10 huic arti nomen fecere. Libenter et huius
 appellor præses. Cytharæ mihi summa facultas.
 Ergo qui studium hoc tractant, hi sunt mihi curæ,
 hos amo ceu nostros et nostræ classis alumnos.
 Ex illis cum sint Benedictus Thola simulq[ue]
 15 Iacobus Losius, gener hic, socer ille futurus
 inter se, hic, ubi Saxonici stat principis aula
 Augusti. Nobis sunt hæc sponsalia cordi,
 nam iustum est, ut nos nostris faveamus alumniis.
 Adsumus ergo, ut huic cæpto tribuamus honorem
 20 pangamusq[ue] hilari gratantia carmina voce
 ante fores thalami, cum sponso ubi sponsa quiescit.
 Eia agite, o Musæ, fidibus cantuq[ue] præibo,
 respondere decet iunctis vos vocibus omnes.
 [fol. 314^v]*

Apollo præcinit[:]

*25 Non fortuitus est amor
 pius novorum coniugum,
 sed manat ex summi Dei
 nutu atq[ue] providentia.*

Musæ repetunt[:]

30 Non fortuitus est [et cetera].

Apollo[:]

*Qui post polum, qui post solum,
 post pulchra mundi lumina,
 virum, deinde fæminam,
 35 primos creavit coniuges.*

Musæ[:]

Qui post polum [et cetera].

Apollo[:]

- Nec ipse dedignatus est*
 40 *et ductor esse et pronubus*
nec hoc recusarunt pii
obire munus Angeli.
 [fol. 315^r]
     Musæ[:]
Nec ipse [et cetera].
 45   *Apollo[:]*
Et ipse filius Dei
cum matre & omnibus suis
apostolis interfuit
in Cananæis nuptiis.
 50   *Musæ[:]*
Et ipsæ [et cetera].
     Apollo[:]
Testatus est præsentia,
testatus est miraculo,
 55 *sibi esse curæ coniuges*
et matrimonii statum.
     Musæ[:]
Testatus est [et cetera].
     Apollo[:]
 60 *Causa est, ut humanum genus*
crescat citra libidines
vagas et ut sit permanens
in posteris Ecclesia.
     Musæ[:]
 65 *Causa est [et cetera].*
     Apollo[:]
Ergo Deus connubia
dispensat & sancit pia.
Donum Dei coniunx bonus,
 70 *donum Dei coniunx bona.*
     Musæ[:]

Ergo Deus [et cetera].

[fol. 315^v]

Apollo[:]

Uterq[ue] si venit bonus

75 *et una mens duobus est*
in charitate. Iam Dei
opus fit evidentius.

Musæ[:]

Uterq[ue] [et cetera].

80 *Apollo[:]*

Accepta charitas Deo
et ipse charitas Deus
nec ulla virtus maior est
in Christiano pectore.

85 *Musæ[:]*

Accepta [et cetera].

Apollo[:]

Sic comparatæ sunt tuæ

Iacobe clare, nuptiæ

90 *cum Margarita virgine*
casta/~~pulehra~~, pudita, amabili.

Musæ[:]

Sic comparatæ [et cetera].

Apollo[:]

95 *Deum timetis. Omium/~~Ambo estis annis floridis~~*
hoc est bonorum exordium.

[fol. 316^r]

Post utriusq[ue] in moribus

lactis nivisq[ue] candor est.

Musæ[:]

100 *Deum timens [et cetera].*

Apollo[:]

Ambo estis annis floridis

aptisq[ue] sacro vinculo.

- Accedit huc formæ decor*
 105 *et mentium coniunctio.*
       Musæ[:]
Ambo estis [et cetera].
       Apollo[:]
Ut mutuis complexibus
 110 *sunt iuncta pulchra corpora,*
sic mutuis amoribus
sunt iuncta fida pectora.
       Musæ[:]
Ut mutuis [et cetera].
 115 *Apollo[:]*
Hac gratia & concordia
vester stat et stabit torus,
nil gratia iucundius,
concordia nil firmiss.
 120 *Musæ[:]*
Hac gratia & [et cetera].
 [fol. 316^v]
       Apollo[:]
Proinde vobis plurimum
congratulamur et pio
 125 *precamur affectu, ut Deus*
fortunet hæc ter maximus.
       Musæ[:]
Proinde [et cetera].
       Apollo[:]
 130 *Mittatq[ue] rores cælitus*
dulcissimos, quibus torus
hic irrigetur, omnibus
adimpleatur ut bonis.
       Musæ[:]
 135 *Mittatq[ue] [et cetera].*
       Apollo[:]

*Det prolis agmen, gloria
per quam celebretur sua,
hic et futuris seculis*

140 *in Angelorum patria.*

Musæ[:]

Det prolis [et cetera].

X.3 Apophoreta aliquot

[f. A i^r]

Apophoreta aliquot in Epiphaniis Domini,
amicis dedicata
a M[agistro] I[acobo] R[okitano] W[arvaziovino]

M. D. LVII.

[autografný prípis:] *Ornatissimo viro & docti[ssi]mo & virtute singulari
do[mi]no Georgio Zwunek ab Ottersdorff, amico familiari,
tanq[uam] fratri charissimo
author benevolentiae ac amoris ergo d[e]d[it].*

X.3.1 In Natalitiis Domini carmen iambicum dimetrum

[f. A ii^v]

In Natalitiis Domini carmen iambicum dimetrum,
rythmicu[m] tetrastrophon.
Ad eundem d[ominum] Magistrum Ioannem
venerabilem presbyterum & administratorem.

[f. A iii^r]

₂[P]astoribus vox Angeli
*primum Dei atq[ue] evangelii
est nunciata cælitus,
aliis dein mortalibus.*

- 5 *Populo ut Dei magnalia
referant simul mysteria
ducesq[ue] sint credentium
factisq[ue] dictis omnium.*

Tu pastor es pauperculæ,

10 *Christo sacratæ ecclesiæ*
senior sacerdos clericum
antistes & Pragensium.
Pastor fidelis strenuus,
quem laudat & mystographus,
 15 *vigilans ovili prospicis,*
lupos furentes despicias.
Encomiastes sedulus,
infantis orti ac Angelus,
dum Christum Iesum prædicas,
 20 *gratis dari spem nuncias.*
Vox illa cunctis intonat,
qua tellus, æther personat.
Vox dulcis hæc evangelii
solantur hac omnes pii.
 25 *Sit gloria excelso Deo,*
habitantibus pax sub polo,
bona & voluntas gentibus
cunctisq[ue] nationibus.
 [f. A iii^v]
Iubent ferendam laudibus
 30 *pacem superni spiritus,*
læti ut canamus gratias,
vocati in agni nuptias.
O quam profundum hoc nuncium,
plenissimum mysterium,
 35 *nullis refertur regibus,*
imis sed his pastoribus.
Sublime quod mundo, Deo hoc
fit nempe despicabile,
discamus ut clementiam
 40 *summi Dei potentiam.*
Neglectus a domesticis
magnatibus tum clericis,

*agnoscitur Deus suis
animalibus vilissimis.*

45 *Immo Eois a partibus
venientibus baronibus
oraculis sanctum patrum
apparet en sydus novum.*

Ibant sequentes lucidam

50 *stellam Magi, quam viderant,
ignota per compendia
læti ferentes munera.*

Emensi iter longissimum

55 *mirabile hoc & maximum,
nam ter quaternis permeant
urbem diebus regiam.*

[f. A iv^r]

Tyrannus urbis improbus,

*rumoris huius inscius,
miratur hanc praesentium*

60 *viam Magorum principum.*

Mox cogit in senatulum

*sacrum superbientium
doctorculorum examina
scribarum & alta lumina.*

65 *Explorat hoc synedrion,
inquirat & mysterion,
dicunt ei, quod Betleem
sit redditura hunc principem.*

Tum mandat ipsis regibus

70 *responsa, quæ divinitus,
si forte voti compotes
fuerint, sibi quo nuncient.*

Regnator ætheris Deus

75 *non passus est tantum scelus,
nam fraude fraudant pessimum*

technis ovantem barbarum.

*Reges iter carpunt suum,
hilares petunt infantulum
et destinatum prævia
80 stella feruntur ad locum.*

*Ingressi in hæc mapalia
dona offerunt regalia
genibusq[ue] flexis supplices
Messiam adorant per vices.*

[f. A iv^v]

*85 Signanter hæc per munera
loquuntur & magnalia
geminæ puellum essentiæ
fatentur & potentiæ.*

*Auro fidem CHRISTI notant
90 purumq[ue] verbi oraculum,
myrrha crucis signaculum
thure invocandum prædicant.*

*Est invocandus iugiter,
nam promptus adflictos pater.*

*95 Exaudit & plus diligit
prece ac datis donis coli.*

*Reges Magi quod nunciant,
ecclesiastæ hoc intonant,
scis tute pastor optime,*

100 meorum amicorum pie.

*Tibi plura nunc perscriberem,
quæ feci & illa mitterem
amoris ergo carmina,
CHRISTUM Deum psallentia.*

*105 Sed me gravis premit dolor,
namq[ue]³⁴⁷ occupatus obruor
compluribus negotiis,*

---

³⁴⁷ namq[ue] per err. naúq;

gravibus simul ac molestiis.

Hoc quicquid est nunc suscipe

110 *munusculi nec despice*
pectus sacratum candido
taxans benignus calculo.

[f. A v^r]

Non sunt mihi Cræsi bona

nec Tantalii numismata,³⁴⁸
115 *nec fert Iberus auream*
Pactolus aut substantiam.

Te CHRISTVS infans rexerit,

summus Pater protexerit
ambos & almus Spritus
120 *foveat, precor divinitus. Amen.*

X.3.2 Aliud eiusdem generis carmen

Aliud eiusdem generis carmen

ad d[ominum] Magistrum Matthiam Curium & c[etera],
alterum d[ominum] administratorem, panegyricon.

²[E]ia, cohors mortalium,
totus chorus cælestium
exultat en cum iubilo,
laudes totans altissimo.

5 *Quam dulce consonat melos,*
summum decet Regem hic honos,
symphonicarum ad neumata
per cuncta mundi climata.

Uterq[ue] nunc gestit polus,
10 *congaudet orbis languidus,*

---

³⁴⁸ numismata] per err. numifimata

*et quod sub alto est gurgite,
vivens ovat cumq[ue] alite.*

[f. A v^v]

Pastoribus vox cælitus

ab Angelis divinitus

15 *fertur per auras omnibus
Christi simul fidelibus.*

Sit gloria excelso Deo,

habitantibus pax sub polo

bona & voluntas gentibus

20 *cunctis & orbis partibus.*

Nascente Christo parvulo

virgunculæ casto thoro

creata cuncta iubilant,

Regemq[ue] regum personant.

25 *Euge, miselle homuncio,*

tantone credis nuncio,

noctes dies in sordido

stertis sus ut Leipsydrio.

Non te movet vox Angeli

30 *pastoris aut clamor Dei,*

non bruta te viventia

nec tota mundi essentia.

Nunc nunc vel expergiscere,

altoq[ue] sono prospice,

35 *quam longe et altum Phosphorus*

promoverit CHRISTVS Deus.

Nunc tempus aptum surgere

gratumq[ue] nunc est vivere,

hæc hora cunctis utilis,

40 *quæ stat saluti & commodis.*

[f. A vi^r]

Nam lucis orto sydere

prophetiarum fædere

*mundo nitet purissimum
dono Dei evangelium.*

45 *Iam noctis umbrose chaos
caligoq[ue] ignorantiaë,
cedant procul phantasmata
fanaticorum dogmata.*

*Illuxit orbi Evangelus,
50 Summi tonantis filius,
Sol verus immutabilis,
processit e sinu Patris.*

*Miseratus Hevæ filiis
cunctis simulq[ue] & cæteris
55 mortalibus letissimum
fertur fidei nuncium.*

*Hic ille verus Messias
populos trahens, ut Cecias
nubes opacas colligit,
60 post se viam cælo struit.*

*Quicunq[ue] pænitentia
ducti, sua oderunt mala,
optant, amant hoc commodum
iugum suum atq[ue] onus pium.*

65 *Venite, clamat sedulus,
ut tutor & parens pius,
omnes venite & singuli,
malis gravati o filii.*

[f. A vi^v]

*Herodis instar impius
70 hic quisquis est incredulus,
Christum puellum denuo
iugulat nephando gladio.*

*Obturat aures improbus,
propriaë salutis inscius,
75 captans malorum gaudia,*

contemnit hæc salubria.

*Ah, quam ferus, quam perfidus
servus bonis pro talibus,
tale hostimentum replicans,
80 domino & nefanda duplicans.*

*Sed ter quaterq[ue] & millies
beatus is, qui septies
Davidis in modum obsequens
grates Deo reddit libens.*

*85 Cur non, miselle & impotens,
perpendis hoc, o impudens,
pro te tulit CHRISTVS cruce[m] ac
subiit volens diram necem.*

*Nos hic benignus lacteo
90 potat, cibatur de ferculo,
charismata almi Spiritus
donans piis fidelibus.*

*Vitam salutem largiens,
quos terra cælum & continet,
95 omnes suo pastu fovet
verbo suo sub serviens.*

[f. A vii^r]

*Prorumpat ergo homuncio
laudes crepans cum iubilo
vivatq[ue] CHRISTI pignore
100 solutus omni crimine.*

*Lætetur atq[ue] ecclesia
Christi sui ob sponsalia
et destinatum Nymphium
complectat ulnis & sinu.*

*105 Si laudat hunc vox omnium
cælestium, terrestrium
profitetur & plebs gentium,
canat & phalanx credentium.*

Tum nos ovantes prævia
 110   *infantuli ad præsepia*
             ruamus omnes, plurimas
             Deo cantentes gratias.
Grates agamus singuli
             nato Patris altissimi,
 115   *nos qui suo salario*
             exemit hostis Thartaro.
Tibi, CHRISTE, proles cælica
             sapientia & mirifica,
             pro tanta & hac clementia
 120   *sit laus honorq[ue] in secula.*
Hæc si placebit cantio,
             nati Dei laudatio,
             Matthia dilectissime,
             æqui boniq[ue] hæc consule.

X.3.3 Integerrimo viro domino Ioanni Lucae

[f. A vii^v]

Integerrimo viro d[omino] Ioanni Lucae, civi Neapolitano & c[etera],
 amico singulari cum donariis.

²[I]n primis domui chara cum coniuge faustum
             anni nascentis comprecor auspiciam.
Paucula, quæ fueram tenebroso vespere nuper
             munera pollicitus mittere, mitto tibi.
 5   *Namq[ue] etsi iusto cupiebam tempore reddi,*
             non tulit impendens, quod meditabar iter.
Quid faciat Divinum hac cum Samaritide verbum,
             miteq[ue] colloquium cernere tute potes.
Quamve astuta Syrophenissa habuisse putanda est
 10   *nobile, sed paulo durius alloquium.*

*Annua quæ porro fuerint prognostica rerum
quæq[ue] vices hominum, tute legendo scies.*

*Insuper harmonici, pia munera nostra, libelli
monstrabunt prima, cætera fronte tibi.*

- 15 *Tu modo syncerum placidis complector ulnis
hunc animum nostrum, candide Iane, precor.*
*Quod superest reliqui, faxit Deus optimus, ævi,
ut tu cum socio sospite sospes agas.*

X.3.4 Ad Magistrum Sebastianum Præsticenum

X.3.4.1 Ad Magistrum Sebastianum Præsticenum familiarissimum suum

[f. B v^r]

*Ad Magistrum Sebastianum Pr[æ]sticenum
familiarissimum suum.*

*²[T]aliter adfectus su[m] animo, reverende Magister,
ut valeam nunquam non meminisse tui.*

*Sive iocos faciles ego, sive negotia tracto,
tunc tua adest studiis semper imago meis.*

- 5 *Id ne forte putes fictis me scribere verbis,
argumenta animi sint tibi certa mei.*
*Harmoniam psalmus, quam Quinquagesimus effert,
accipe nunc facie, dulcis amice, nova.*

- Scilicet ut redeat simul & renovata nitescat,
10 sic tibi candidior mentis imago meæ.*

*Insuper harmonici hæc pia munera nostra, libelli
monstrabunt prima, cætera fronte tibi.*

*Et modo si liceat, vel sacro in Paschate festo,
te cupio domui sospitem adesse meæ.*

- 15 *Et simul ut venias charis comitatus amicis,
ut quibus haud sordent limina nostra. Vale.*

X.3.4.2 Ad eundem cum biciniis

[f. B v^v]

Ad eundem cum biciniis.

*2[P]rimitias nostri, en puerilia munera, foetus
accipe, divitias, chare Sebaste, meas.
Quicquid id est, sincero hoc credas pectore mitti,
aurum non habeo, quodq[ue] habeo, hoc tibi do.*

5 V[ale].

X.3.4.3 Aliud de excellentia musicæ harmonicæ

Aliud de excellentia musicæ harmonicæ,
ad eundem.

*2[G]ellius occultæ nullum pronuntiat usum
harmoniaë, vel si mellea tota foret.
Fertur & hinc quivis thesaurus inutilis esse,
quem sibi, non aliis condit avara manus.*

5 *Neve equidem videar Musis iniurius, opto
his elegis placeat nostra Camæna tibi.*

*Musica qui tradunt numeris præcepta canoris,
constituunt geminam scilicet harmoniam.*

10 *Mundi quam Deus immenso molimine fecit,
organicam nobis musica turba dedit.*

*Tertia divina est, sacro quam concinit ore,
divinus Psaltes atq[ue] Propheta Dei.*

*Corporis atq[ue] animæ nexum constare fatentur
philosophi dulci, non nisi amicitia.*

15 *Harmonicos plerosq[ue] homines hinc esse vocatos
musicus excellens Ornithoparchus ait.*

[f. B vi^r]

*Concordes faciles, quos nulla offensio lædit,
summa ut qui mediis imaq[ue] concilient.*

Ac velut ingenuos inter symphonia cives

20 *consensu parili dicitur harmonia.*

Sic ubi difficiles inter discordia fratres

regnat, tum similis fertur anharmonia.

Quæ ratio hæc? Aut huius erit, miraris, opinor,

accipias, paucis, chare Sebaste, dabo.

25 *Harmoniam patres, ut scis, dixere priores*

concentum paribus voce sonoq[ue] modis.

Unde homines cunctos elementis quattuor esse

compositos³⁴⁹ inquit doctus Aristoteles.

Aër, ignis, aqua & tellus cum semina rerum

30 *sint, totidem constat partibus omnis homo.*

Quodq[ue] redundarit mortali in corpore pluris,

dicimus hunc talem credimus atq[ue] hominem.

Namq[ue] feros gignit cholera (ut quos incitat ignis),

aër sanguineos læticiæ socios.

35 *Terra melancholicos naturæ artisq[ue] magistros,*

undaq[ue] phlegmaticos, corpora pigra, viros.

Quove magis constat tales coalescere crases,

hoc melius concors dicitur harmonia.

Atq[ue] homines tanto potiores dicimus illos,

40 *cum mage concordant semina prima sibi.*

Naturaq[ue] minus contra sunt commodiores,

in quorum est discors mixtio corporibus.

Dixeris hæc quorsum (forsan dilecte) feruntur,

omnia in hunc unum nempe relata scopum.

[f. B vi^v]

45 *Te quoniam harmonica cognovi excellere crasi*

ornatum, quod res ingeniumq[ue] probat.

Insignem pietate virum rarisq[ue] ferendum

---

³⁴⁹ compositos] per err. compoitos

offitio, studio, candidum, amicabilem.

Omnibus & numeris plenum, cui pectore toto

50 *omnia sincere dicta[ue] facta placent.*

Quapropter placido hæc capias munuscula vultu,

musica quæ genio dono dico[ue] tuo.

Harmonicos decet ista viros symphonia solos,

musica namq[ue] homines horret anharmonicos.

55 *Præterea harmoniam rerum scripsere magistram,*

qua maior mundus constat & omnis homo.

Hac sine nullus homo (cui mens modo consona cælo)

lætari atq[ue] potest vivere nulla caro.

Hæc decus, hæc ipsa est hominu[m]q[ue] deumq[ue] voluptas,

60 *quam pater omnipotens de supera arce dedit.*

Non ego, sat Musam queo collaudare sonoram

sit nisi vox gemina & ferrea lingua mihi.

Qua sine nil iucundum animis, nil dulce fatendum

iudico, si quid ego sentio vel sapio.

65 *Hanc commendo tuis quasi pro medicamine curis,*

tristia quæ tollat tempora cuncta tibi.

Vocibus hæc igitur cape musica munera quinis,

pectoris ingenui hoc dulce levamen erit.

Quodq[ue] Parasceves sacro tibi tempore mitto,

70 *mnemosynon nostri pignoris esse velim.*

Hoc Deus humano est pro crimine victima factus,

hoc Deus infernum vicit & astra regit.

Vale.

X.3.5 Ad dominum Sixtum Ottersdorfium

X.3.5.1 Ad dominum Sixtum Ottersdorfium amicum familiarem suum

[f. C vi^v]

Ad d[ominum] Sixtum Ottersdorfium
amicum familiarem suum.

²[N]on est adflictæ par consolatio menti,
quam niti verbo concomitante fide.

Quod nisi sit solido iactum fundamine Petræ
radices & agat, commoditate caret.

- 5 Hoc patres modulis ideo instituere sonoris
cantandum, ut memori semper in ore sonet.
Hinc pia placamus lachrymosis numina votis,
dum sumus innumeris obruta turba malis.

X.3.5.2 Ad eundem

Ad eundem.

²[M]usica nil aliud cum sit nisi docta poësis,
quam differre levi vel ratione puto.

Immo etiam constat sacram, harmoniam esse poësim,
quod vates psalmis regius³⁵⁰ asseruit.

- 5 Ergo tuo placuit iungi pia carmina libro,
pace modo fiat, candide Sixte, tua.

[f. C vii^r]

Fænore nam iusto si sit fraudatus & ipsa
tunc per me steterit non bene facta fides.

Si quid peccatur, studio peccatur amico,

- 10 ne me pollicitis vana referre putes.

Clara igitur voce hæc dum musica cantica panges
et placida pariter carmina mente legas.

Sicq[ue] satis divi facies in dogmate Pauli,
qui laudare iubet pectore & ore Deum.

- 15 Vale.

---

³⁵⁰ regius] per err. Regus